אין ליכט פון תורה

ספר

שיח יצחק

והוא מן פלא יועץ

12

ספר

שיח יצחק

והוא מן פלא יועץ,

דאס ספר איז נעתק געווארן אויס דעם ספר פלא יועץ און אויך פון אנדערע ספרי מוסר אויף עברי טייטש כדי לזכות את הרבים וכשמו כן הוא. דאס ספר טיהט וואונדערליכע עצות געבן וויא דער מענש זאל זיך פיהרן קענן דעם איבערשטן. און אויך קענן דיא מענשן. און דער וואס אויס דעם ספר עפטערס לערנן ווירד, דער ווירד זיך בודאי קונה שלימות זיין וימצא חן בעיני אלהים ואדם:

כל הזכויות שמורות אצל

הוצאת אמונה

© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

12

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

הסכמות הרב הגאון המפורסם מרי דאתרא אב"ד דק"ק קראקא

בעזה"י

כבר מלתי אמורה, בשפוריה ושבחיה של המעתיק ספר היקר פלא יועץ ללשון אשכנזי ההמוני במדינות פולין לזכות הרבים, ה"ה הרבני התורני ירא וחרד זוכה ומזכה מוה' **יצחק האמבורגער** נ"י. כאשר עליתי בהסכמה על חלק הראשון אשר הדפ"ס בק"ק לעמבערג. ובעת לשמחת לבבי הודיעני כי הוא עוסק ובא להשלים הדפסת הספר הנחמד הזה כלו בתוספות מרובה לקוטי שושנים, יקרים מפנינים, אשר העתיק ותרגם מספרים שונים. אמרין לפעלא טבא, יהיה ה' אלקים עמו ויעל על מכבש דפוס משובח. וזה שמו אשר יקרא לו **שיח יצחק** שיחה נאה היא שוה לכל נפש, המקום יהיה בעזרו, אשרי כל הזוכה לתומכו ולסעדו לסייע על ידו, מאת ה' ירבה שכרו, יהי חלקי עמו. הכ"ד לאהבת האמת וזכות הרבים, פה במקום הרחצה מארין באד במדינת בעהמען, הכותב בידים רפות, ועיניו לרחמי שמים צופות, חותם בכל הותמי ברכות:

הק' **שמעון** בהגאון **מהר"מ סופר** זצ"ל עבד לעבדי ה' בק"ק קראקא והגליל.

יום ב' כ"ה סיון שנת **וינוחו בו ישראל** לפ"ק

בעזה"י

אפריון נמטיה לר' שמעון הוא ניהו כבוד הרב המאוה"ג צדיק וישר הוא כש"ת מוה' **שמעון סופר** נר"י אבד"ק ערלוי בהגאון מופת הדור מהרא"ש בנימין הצדיק זצ"ל ה"ה (בעל שו"ת כתב סופר) אב"ד דק"ק פרעסבורג בהגאון מאוה"ג בעל שו"ת (חתם סופר) זצ"ל ה"ה אשר בצדקתו ובנדבת לבו הטוהר הלוה סך מסויים לצורך הדפסת הספר הזה שיח יצחק ח"ג לזכות הרבים וכן שלמים, וזכות הרבים תלוי בו, ואני אין כחי אלא בפה לברך אותו בברכה משולשת, וה' יחזקהו ויאמצהו ובישועתו יראה וכם כבודו יגדל למעלה בתורה ובגדולה, כלהו שנין קאמינא, ועוד יזכה ויראה בבנין בית עולמים ועמוד הכהן לאורים ותומים אכי"ר:

מצות דוד המלך האט גיזאגט [אשרי איש ירא את ה', במצותיו חפץ מאוד] ווהל דעם מענש, וואס פארכט זיך פאר גאט ב"ה, און האט גראס ביגעהר אונד השקת צו טיהן זיין גאטס מצות, אונד דער איש יהודי, וואס האט די אמתדיגע אמונה אן הקב"ה, דאס ער בעצאהלט זעהר איין גראסען שכר, צו די וואס היטען זיינע מצות, אונד טיהט אויך שטראפען מיט איין פארכטבארען עונש, צו די יעניגע וואס טיהען איבערפאהרן אויף זיינע געבאט, אזו איין מענש דארף צו זיין [להיות רץ למצוה, ובורח מן העבירה] נאך צו יאגן די מצות, אונד זיך שטארק צו בעמיהען [בכל כחו ומאודו] מיט זיין גאנצען קראפט אונד פארמעגן כדי צו קענען מקיים צו זיין די מצות, נאך מעהר וויא מען בעמיהט זיך כדי טויזינט גילדן צו פארדינען נאך מעהר דארף מען זיך צו בעמיהען צו קענען מקיים צו זיין די געבאט פון השם יתברך, ווייל דער שכר פון די מצות זעהר, אונד זעהר גראס איזט, וואס דער מענש קען זיך גאר נישט פארשטעלין דעם גראסען תענוג, און קורת רוח פון דעם תענוג עוה"ב, וואס מען גיבט צו די יעניגען וואס האבען מקיים גיוועזין די מצות, דאס איז אופצולערנען וואס מיר געפינען ביי אברהם אבינו, דאס פון וועגן וואס ער איז צווייא מאהל געלאפען כדי מקיים צו זיין די מצוה פון הכנסות אורחים, איז דאדורך הקב"ה אנגעקניפפט אן זיינע קינדער די ישראל וואס ער קען זייא שאהן נימאהלס פון זיך אין גאנצען ערוויטערן, אזו וויא עס שטייט, [מלך אסור ברהטים] ווידער דער זכות פון עשו הרשע, וואס האט מכבד גיוועזין זיין פאטער יצחק, טיהט איהם ביי שטיין אויף אללע דורות, ביז דער גואל צדק ווירד קיממען, דאס זעלבע איזט אויך ביי ישמעאל, בזכות המילה, אויך ביי נבוכדנצר הרשע פון וועגן פיער טריט וואס ער האט געטיהן לכבוד הקב"ה האט ער זוכה גיוועזין [מלך בכיפה] צו זיין איבער די גאנצע וועלט צו קיניגען און נאך מעהר זאלכע מעשיות, פון דעם קען מען זיך פארשטעלן וויא גאר גראס מיז נאך זיין דער שכר אונד תענוג וואס מען בעצאהלט צו די נשמה, אויף עוה"ב, אזו וויא די חכמים ז"ל האבן גיזאגט, [יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז] עס איז בעסער צו געניסען איין שעה דעם קורת רוח און תענוג בעוה"ב, פון דען גאנצען לעבען פון עוה"ז, אונד אזו וויא דער שכר פון די מצות גראס איז, דאס זעלבע איז ווידער דער עונש פון די עבירות, אונד דער עונש פון ביטול מצות, הקב"ה טיהט נישט אוועק

נעהמען, יעדען שכר פון יעדע מצוה און טיהט אויך נישט שענקען פון צו שטראפן אויף יעדע עבירה, אונד בפרט מצוה, אפילו ווען די עבירה נאך אזו קליין איזט, [כי על הכל יביא אלקי׳ במשפט וכו׳] אללעס ווירד פארגענאממען ביים משפט, [ואוי להם לבריות] ווייא איז צו די מענשען וואס טיהן מבזה זיין די מצות, ווייל עס איז גלייך אלס זייא האטן מבזה געוועזן הקב״ה, ווייל די מצות זענען די שלוחים פון הקב״ה, [וכמו ששליח של אדם כמותו, כן הדבר הזה וד״ל] און די גרעסטע מצוה, האט אפילו נישט אזו פיהל אין ווערט ביי זייא, וואס אין ווערט האט איין איינציגען גולדען צו פארדינען, ווען מען טיהט דען בר ישראל פרעגן וויא פיהל האט ביי דיר אין ווערט איינע מצוה ? ענטפערט ער גלייך עס האט גאר קיין שאצונג, אונד יעדער יוד גלייבט אויך אן שכר ועונש, צו דאך פארלייגן זיך נישט זיירע מעשים מיט דעם מויל, וואס מען זעהט בעו״ה מבטל זיין כמה וכמה מצות פון ווענגן נאר איין גולדען צו פארדינען, אז עס קומט דאצו האט שאהן דער גולדען מעהר אין ווערט פון די מצוה, און אויך פון מעהרערע מצות, וויא פיהל מאהל איז מען מבטל תפלה בציבור, און פון צו ענטפערן אי״ש״ר אונד קדושה פון וועגן מרוויח צו זיין איין גולדען, וויא פיהל מאהל קען מען מקיים זיין די מצוה, פון גמילות חסד דורך איין גולדען אוועק צו בארגן הויז ווירטשאפט צו די שכנים און צו דאך וויל מען עס דאך נישט טיהן, ווייל דער ווערט פון דעם כלי האט ביי זייא פיהל מעהר אין ווערט פון צעהן מאהל מקיים צו זיין די חשובה מצוה פון גמילות חסד, און בפרט תלמוד תורה איז דאך כנגד כולם, וואס מען האט שוין גאר נישט צו טיהן אין געשעפט אונד מען וויל דאך נישט לויפען מקיים זיין די גראסע און טייערע מצוה פון ת״ת, אונד וויא פיהל מאהל איז מען מבטל די מצות וואס מען האט קיין הנאה דאפון נאר בלויס מחמת לייכטזיניגקייט, ווייל מען איבערלייגט זיך גאר נישט וועגן אויף דעם געבאטען האט, אונד מיר יודען זענען מחויב אונז צו פארכטען אונד ליעב צו האבען דעם מלך הגדול והנורא און בעדענקין זיך אויך גאר נישט וויא פיהל צער מען איז גורם צו הקב״ה און פגם בכל העולמות, אונד וואס דאס טיהט אויף האלטען [משיח צדקינו שיבא במהרה בימינו] אונד מעהרערע זאכען וואס גאר נישט צו ערציילען איז. — [ואם יאמר ישראל] און אז מען ווירד וועלן זיך איינרעדן, איך ווייס וואהל דאס דער שכר פון די מצות זעהר גראס זענען אונד מעהר

אין

אין ווערטה האט פין דאס גאנצע לעבען בעוה"ז. אונ ווייס אויך זעהר גוט דאס עס זעהר שלעכט אונ ביטער איזט וואס מען פערלאזט דיא געבאט פין גאט ב"ה, צו פארט האב איך איינע שטארקע טענה [כי יצר לב האדם רע מנעוריו] ווייל איין יעדער מענש האט איין יצר וואס שטארקער איז פין אייזן, אויף דעם זאג איך דיר תשובה, דאס מען ווירד זיך מיט דיא טענה גאר נישט קענען פטרן ביים יום הדין הגדול והנורא. ווייל הקב"ה האט גיזאגט איך האב איין יצר הרע בעשאפען דיא מענשען אפצירעדן צו עבירות, אויף דעם האב איך דיר איין היילמיטל געגעבן, דאס איז דיא תורה הקדושה וואס מיט דיא תורה זאל מען קענען דעם יצר כובש זיין, אפילו ווען דער יצר נאך אזו שטארק איז. ווירסט איהם דאך איבער צווינגען מיט דיא תורה אונ באמת האט הקב"ה דעם יצר בעשאפען לטובת האדם. ווייל מיט דעם וואס מען טיהט דעם יצר כובש זיין, טיהט מען זיך פיהל שכר פארשאפן [ולפום צערא אגרא] וואס גרעסער דער צער איז אונד וואס מעהר דיא ארבייט איז ביא עבודת השם. אונד ביא דיא קיום המצות אונד כדי צו פארלאזן דיא עבירות. וואס גרעסער איז אויך דער שכר. א) איבער דעם. אז מען זעהט דאס דער יצר גאנץ שטארק איז. וואס טיהט איהם אפרעדן אויף איין עבירה עובר צו זיין, אדער איין מצוה צו פארלאזען. דאמאלס דארף מען זיך צו שטארקען געגען דעם יצר איהם כובש צו זיין. אזו ווירד זיין שכר פיהל גרעסער זיין אז ווען דער יצר העט איהם נישט שטארק גערייצט דאצו. [ע"כ עבדי השם] איבער דעם איהר גאטס קנעכט [הקטנים עם הגדולים, זקנים עם נערים] לאזן מיר אונז שטארקן אונ פעסטיגין, כדי חס צו האבן אויף דעם כבוד פין אונזער בעשעפער, אונד אויך אונזער נשמה, צו ענטלויפן פין יעדע עבירה אונ נאך צו יאגן מקיים צו זיין יעדע מצוה אונ מדה טובה וואס נאר אין אונזער מאכט איזט. [בכל לבבינו ובכל נפשינו ובכל מאודינו] אזו ווירד

איניך

א) האטשע דאס האב דיר אויבן געשריבן פין דעם גראסן שכר וואס מען איז מקבל גאר קיום המצות, צו דאך איז דאס נאך נישט דיא אמתדיגע עבודה פאר שכר וועגן צו טוהן, נאר דיא רעכטע עבודה הייסט דעם בעשעפער צו דינען מחמת אהבה, ווייל דאס זיין רצון אזו איז. אונד ביא יעדער מצוה צו זאגן, דאס טיהע איך כדי צו טיהן, דעם רצון בוראי יתברך שמו וכו':

אונז בוודאי השם יתברך צו העלפן [כי הבא לטהר מסייען אותו] און נאך מעהר דארף מען זיך צו שטארקען מקיים צו זיין זאלכע מצות אונד צו פארלאזען זאלכע עבירות וואס איז דאבייא געלד שאדען אדער געלד פארדינסט, ווייל דער יצר פין געלד איזט זעהר שטארק [ובפרט בדור הממון הזה] נאר דאס געלד זאל גאר נישט חשוב זיין [?]גען עם קומט צו מצוה זאכן, אדער חלילה אויף איינע עבירה עובר צו זיין, מיר דארפין נישט צו פארגעסן דאס וואס מיר זאגן צווייא מאהל אין טאג אין דער ק"ש [ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך] דאס איז גימיינט, דיא זאלסט ליעב האבן גאט ב"ה מיט דיין גאנצן הארץ און מיט דיין גאנץ נפש און מיט דיין גאנץ פארמעגן און עס איז בעסער צו פארהינגערן איי צי זיין איין רשע פאר הקב"ה [אפילו שעה אחת], ובאמת [דורשי ה' לא יחסרו כל טוב] דיא וואס פארשטן גאט ב"ה, דיא טיט גאר נישט פעהלן:

מזכה

מזכה, דיא חכמים האבן גיזאגט [כל המזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו] דער מענש וואס איז מזכה רבים, ווערד דער זכות פין דיא אלע מענשן איהם צוגירעכנט, גלאך ער העט אליין דיא אלע זכותים געטיהן, נאך מעהר האבן זייא גיזאגט [כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו] דער מענש וואס איז מזכה רבים, טיט מען איהם היטען מן השמים, דאס עס זאל דורך איהם קיין חטא קימען, עס גיבט פיהל ערלייא ארט מזכה רבים צו זיין, דאס ערשטע איז דורך דיא תורה, צו מאכען וויסען אנדרע מענשן וואס אנגילערנט זענען, גאטס גיזעטצע, און זייא צו מאכן וויסען וויא מיר יודן דארפען אינז פאר איהם צו פארכטן, אויך פאר זייא צו דרשנין דברי מוסר, און הנהגות טובות, און דינים הנצרכים, אלע צייט ווען עס איז נאר דאס גילעגענהייט דאצו, פיליייכט ווערד עס זיין איין עת הכושר וואס זיינע רייד וועלין פירות טראגן, ווען נישט צו הינדערט, פילייכט צו צעהן מענשן, און ווען אפילו נאר צו איינעם איזט שוין דער שכר פין דעם זעהר גראס, איבער דעם וויא גוט און ראבטפארטיג איז דאס, אויך צו שרייבען בקיצור דיא נייטיגע דינים און דברי מוסר אויך הנהגות טובות, און דאס צו דריקען אויף עברי טייטש, ווייל דאס איז אזו גוט וויא מען העט עס גידרשנט פאר פיהל טויזנטער מענשן, דער זוהר הקדוש איז זעהר מפליג פין דעם גראסן שכר פין דיא מענשן וואס זענען

גורם

גורם צו מאכען אב קערהן דיא רשעים פון זייערע עבירות, און שלעכטן וועג, און ברענגען זייא לדרך טובה, און דיא מצוה פון מזכה רבים צו זיין איז נישט דוקא חל נאר אויף דעם תלמיד חכם אליין, נאר אויך אויף איין יעדן מענש איז דער חיוב גיווארפען [מוכיח רבים] צו זיין מיט ווייכע רייד און איינער צום אנדערן זאל זאגן [חזק ונתחזק] לאזן מיר אינז שטארקען צו טיהן דעם רצון פון אינזער בישעפער, און עס איז חל אויף איין יעדן מענש דאס איינער זאל דעם אנדערן אויפמארקזאם מאכן אויף זיינע פעהלער, דאס דארף מיז אבער נאר גישעהן בנחת מיט איין פריינדליך פנים, און מיט בעוויליגטע רייד, אבער נישט מיט געבייזער און געשרייא, וויל נישט דאס אליין וואס זאלכע שטראף רייד גאר נישט ווירקט, איז עס נאך גורם מחלוקת און שנאה, [ואיזה חכם הרואה את הנולד], אויך איז אין כלל פון מזכה רבים צו זיין, צי זאגן אלע ברכות מיט הויכע שטימע, כדי מען זאל קענין ענטפערן אמן, ובפרט בשעת מען איז עולה לתורה, איז בוודאי דער חויב הויך צו זאגן דיא ברכה [ברכו את ה' המבורך], וייל אז מען זאגט נישט הויך דיא ברכה, אזו טיט אויך דאס קהל נישט ענטפערן [ברוך ה' המבורך וכו'] אזו ווערן זיינע ברכות גירעכנט פאר [ברכות לבטלה], חוץ דעם וואס דער שכר פון אמן ענטפערן זעהר גראס איז [עיין ב"ח א' סימן אמן], אין דעם כלל פון מזכה רבים, איז א"ך, ווען מען איז צוזאמען מיט מעהרע מענשן, זיין מויל צי עפנען בדברי תורה, אנ־ציפאנגען צו רעדן פון איין דין, אדער איין פשט פון א פסוק, אזו ווירד דאס שוין גורם זיין ווייטער צו רעדן בדברי תורה, און נישט בדברים בטלים, דער זכית פון דעם מענש וואס דאס גורם איז, איז זעהר גראס, איינס וויל ער טיט פיהל מענשן מונע זיין פון דברים בטלים, צווייטנס איז ער מיט דעם מקיים דיא רייד פון דיא חכמים וואס האבן גישריבן [שלשה שאכלו על שלחן אחד, ואמרו עליו דברי תורה וכו'], אויך איז אין כלל פון מזכה רבים, זיך משתדל צו זיין בכל כחו מתקן צו זיין תקנות טובות ונהגות טובות אין זיין שטאט, אדער אין זיין שיהל, אויך איינצוריכטען חברות קדושות לטובות הכלל, וכדומה, אויך צוריק צו האלטען אלע מיני מחלוקת, און זיך צו שטארקען שלום צו מאכען [בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו] אויף אזו מענש ווערד בוודאי מקויים ווערן [וזכות הרבים תלוי בו]:

מותרות

מותרות נאך צו גיין נאך איבערפליסיגע זאכען פון עולם הזה, איז זעהר איינע מדה רע, וואס טיט דאס נפש אונ דעם גוף פארלענדן.

פון וועגען פיהל עסן אונ טרינקען קימען פארשידינע חולאים אויף דעם מענש, אויך אז מען געוועהנט זיך נאך צו גיין צו ערלאנגען די תאוות עוה"ז פון פיינע מאכלים אונ אנדערע תענוגי בני אדם, שיינע אונ קאסטבארע קליידער צו טראגן, אונ אין טהיירע וואהנונגען צו וואהנען דאס מאכט דעם מענש אין גאנצען פארגעסן אן גאט ב"ה, אונ איז עובר אויף [בל תשחית], אויך איז דאס גורם אויף כמה וכמה עבירות עובר צו זיין, דהיינו אויף גניבה גזילה אויף [ולא תעשוק] אונ ביטול תפלות וביטול תורה אזו ווייט דאס די הנאות אונ תאוות העוה"ז טיט איהם אין גאנצן ארויס ציהן פון גדר אדם, אונ ברענגט איהם לגדר בהמה, מחמת אז מען געוויינט זיך אין די תאוות עוה"ז ווערד דאס ביי איהם אזו ווי איין טבע, אזו ווי איין אנדערער קאן נישט לעבן אהן ברוד, אזו קאן ער שוין נישט זיין אהן זיינע געוואהנהייט, אונ וייל דער גלגול פון עניות איז חוזר בעולם, וואס דאס עשירות האט קיין בעשטאנד אויף איין ארט, נאר היינט איז עס ביי איהם, אונ מארגען ביי איין אנדערן, אזו ווען דאס עניות טיט איהם ביגעגנען, ברענגט דאס איהם צו גניבה וגזילה, אונ עובר צו זיין אויף כמה אסורין, אזו ווי מיר געפינען ביי דעם ובן סורר ומורה, דער אבער וואס געוויינט זיך מיט די מדה הסתפקות, וואס לאזט זיך צופרידען מיט וועניג, דער לעבט נאך מאניכעס מאהל פיהל גליקליכער פון דעם גראבן עושר, וואס וייל געהן די גאנצע תאות פון עוה"ז גיניסען, וועגן כמה טעמים, איינס פעהלט איהם גאר נישט, עס איז איהם אלעס רעכט אונ ליעב, אונ דארף זיך נישט צו פיהל צו פלאגען ביים ארבייטן נאר ער לאזט זיך צופרידען מיט אלעס וואס דער בישעפער איהם גיבט, צווייטנס בלייבט איהם פיהל צייט איבריג עוסק צו זיין אין די תורה, אזו ממילא טיט איהם שוין די תורה ערמאנען, דאס נישט דער עוה"ז איז דער עיקר, וייל אלעס פון די וועלט איזט נאר לויטער הבל, אונ אלעס פארגייט ווי דער שאטען, אונ פון אלעם זיין געווינען גימיט נימט ער זיך גאר נישט מיט, ביי זיין אפרייזען פון די וועלט, נאר בלויס וואס מען האט זיך איינגעזאמעלט פון תורה ומעשים טובים, אויך איז דאס

איהם

איהם גורם, ווייל ער איז נישט ערוויטערט פון דיא תורה, ווען עס קומען אויף איהם דיא ימי הירידה, נאך דיא האלבע יאהרן, ומכש"כ דיא ימי זקנה, אונ זעהט וויא דיא כחות פון מענש פאנגען אהן יעדען חודש שוואכער צו ווערן, אזו פאנגט ער אהן אין זיך אריין צו קלערן, איך זעהע דאך אויגענשיינליך דאס מיין לעבען ווירד באלד איין ענד האבן, אונ מיט וואס האב איך מיינע יונגע יאהרן צוגעבראכט, הוי, ואבוי, וויא איז צו מיר [אם לא עכשיו אימתי] ווען איך וועל נישט זעהן איינווענינסטנס פון אצינד אן תשובה צו טיהן, ווען דען וועלד צו דעם צייט זיין, אזו מיט ער דיא גאנצע וועלט פאראבשייען אונ פארמאוסן, אונ פאנגט אהן זיך צו בישעפטיגען מיט עבודת הבורא, תשובה צו טיהן אויף דיא פארגאנגינע צייט, אונ זיך צו פארשאפען מצות ומעשים טובים, צו האבן אויף [צדה לדרך] רייזע שפעזען, ווייל דיא רייזע וואס איין יעדער מאכען מוז, איזט זעהר איינע ווייטע רייזע, אונ אויך זעהר איינע געפעהרליכע רייזע, אויך בעקומט מען גאר נישט אויף דעם וועג צו קויפען פאר אלען געלד, [ומי שלא היכן מערב שבת מה יאכל וכו'] דער וואס בערייט זיך נישט אהן אויף דיא וועלט, דער מוז פארהינגערן אויף יענע וועלט. אונ דיא אלע מעלות טובות וואס מיר האבן דא געשריבען קאן מען נאר געפינען ביא אזו איין מענש וואס איז נישט ערווייטערט פון דיא תורה ביא אזו איין מענש אבער וואס האט זיך איינגעוויינט מיט אלע תענוגים אונ תאות עוה"ז, וויא קומט איהם אוים זיך צייט צו נעמען תורה צו לערנען, איבער דעם [מי האיש החפץ חיים] דער מענש וואס בינגעהרט צו ערלאנגען דאס חיי נצחיות, אונ וויל זיך מציל זיין [מרדת שחת] פון צו נידערן אין דיא פינצטערע גריב, דער זאל זיך שטארקען קייגען דעם יצר, זיך מסתפק במועט צו זיין, זיך צופרידען צו לאזן מיט וועניג עסן, אינ וועניג טרינקען, אונ נישט מיט טהייערע קליידער, אונ אויך מיט מיטעלמעסיגע וואהנונג, אלעם נאך וועניגער לויט זיין שטאנד איז, אונ זאל זיך נישט לאזן אבפיהרען פון יצר וואס דעם מענש רייטצען טוט, זיך אזו צו פיהרען וויא אנדרע מענשן פיהרען זיך, נאר ער זאל זיך בעסער לאזן פיהרען פון דעם שכל, דער יצר טוב, זיך אזו צו פיהרען וויא דיא עובדי השם, וואס זענען זיך מסתפק במיעוט, אונ דאס איבריגע טיהן זייא אויסגעבן אויף צדקה צו דיא ארימע בני התורה, אונ צו דיא עניים מהוגנים, אונ זאל זיך קובע זיין צייטען תורה צו לערנען, [פי זה חלקינו

מכל

מכל עמלינו] ווייל נאָר דאָס אַליין איז אונזער תּכלית פון אַלע אונזער בעמיהונג אויף די וועלט. אַבער דאָס זאָל זיך קיינער איינרעדן איך וועל פאַר מיין געלד די וועלט געניסען און וועל מיר אַלע תענוגים אָן טוהן, און וועל אויך דאַצו דעם אייבערשטן דינען, ניין ווייל דאָס אַזא זאַך איזט וואָס גאָר אוממעגליך איז. ווייל אַזוי וויא עס איז נישט מעגליך צו האַלטען אין איין כלי פייער מיט וואַסער, אַזוי אויך איז נישט מעגליך דאָס עס זאָל זיך געפינען אין אַזוי האַרץ עבודת השם, וואָס איז פיל מיט די תאוות עוה"ז. ווייל איינס צום אַנדערן איינע צרה איז. [אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך] ווען די וועסט אַזוי טוהן וועט דיר וואָהל זיין אויף די וועלט און אויף יענע וועלט:

מהירות

מהירות, מאַניכעס מאָהל איז די מדה פון מהירות זעהר גוט און אויך נייטיג, אַזוי וויא עס שטייט [חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב] דער וואָס איז געווישט אין זיין אַרבייט, דער איז ראוי פאַר קעניגען צו שטיין, דאָס איז געמיינט ביי איינע מצוה זאַך, תיכף וויא עס טרעפט זיך איהם איין מצוה צו טוהן, זאָל מאַן עס תיכף מקיים זיין, און נישט פאַרשיבען אויף שפּעטער, ווייל עס איז צו בעזאָרגן דאָס עס זאָל קיין הינדערנים אַריין קומען ולכן [מצוה שבא לידך אל תחמיצנה]:

מתון

מתון ווידער געפינען מיר דאָס [מתינות] געלאַסענד צו זיין האָט זעהר פיהל אין ווערט, הן ביי וועלט זאַכען, והן ביי מצוה זאַכען, דאָס איז געמיינט פאַר יעדע זאַך אַריין צו קלערן, אויב עס איז ראוי צו טוהן, און אויך וויא דאַרף די זאַך געטוהן צו ווערן, און ווערד עס חלילה נישט זיין [מצוה הבא בעבירה], אַזוי וויא אויבן געשריבען איזט בסימון הכנה יע"ש:

מוסר

מוסר, ידוע דאָס איז וואָהל בעקאַנט, און מפורסם די מעלות טובות וואָס קומען פון ספרי מוסר לערנען, עס שטייט איין פּשט אויף דעם וואָס די חכמים האָבן געשריבען, דאָס הקב"ה זאָגט [בראת

יצר הרע, בראתי לו תבלין, זו תורה] איך האב בעשאפען איין יצר הרע, האב איך ווידער קענען איהם בעשאפען דיא תורה, וואס איז איין הייל־מיטעל צו קענען מיט דיא תורה דעם שטארקן יצר בעצווינגען, אונ אויך דאס וואס מיר געפינען וואס דיא חכמים ז״ל האבן געזאגט [אם פגע בך מנוול זה, משכיהו לבהמ״ד] ווען דער יצר ווערד צו דיר קיסען דיך אנצירעדן צו איינע עבירה, אזו זאלסט לויפען אין בית המדרש תורה צו לערנען, ווען דער יצר ווערד אפילו אזו שטארק זיין וויא אייזען, ווערד ער ציפארט מיזען צישמעטערט ווערן, דאס דאס אלעם איז נאר געמיינט אויף דעם לימוד אין דיא ספרי מוסר, ועל פי רוב דער וואס לערנט נישט עפטערס אין דיא מוסר ספרים, דער שפירט נישט דעם טעם פין יראת שמים, ויראת חטא, עהער קאן מען ביא איהם געפינען פיהל גאוה אונ איינרעדיניש, מחמת וואס אלע זיינע התנהגות זענען ביא איהם זעהר גיט אונ ראכטפארטיג, אזו ממילא האלט ער זיך פאר איין איש כשר וישר, אפילו דאס ער הערט יוא איינמאהל שטראף רייד, וויא דער בר ישראל זיך צו פיהרען דארף, אזו גיט וויא קענען גאט, אונ קענען מענשן, ציפארט מאכט דאס גאר קיין איינדריק ביא איהם, אונ ווערד גאר נישט מתעורר דאפין, צו פארלאזן זיין שלאכטען וועג, וויל ער איז שוין גאר נישט מעהר מרגיש, אזו וויא דאס פלייש פין דעם מת, וואס שפירט נישט מעהר דאס מעסער, וויל זיין הארץ איז איהם פארפעצט מיט הלב, מחמת דיא פיהל עבירות וואס ער בכל יום, ובכל שעה עובר איז, וואס דיא עבירות טיהן דעם מענש זיין הארץ פארשטאפען, אזו וויא עס שטייט ביא דיא רשעים [רשעים בחייהם נקראים מתים] דיא רשעים ווערן נאך ביא זייער לעבען אנגערופען מתים, וויל זיא זענען אזו וויא געשטארבען, וואס טיהן שוין גאר נישט מעהר מרגיש זיין אן יראת ה׳, וויא דער מענש דארף זיין בעשעפער צו דינען מיט יראה, אונ אהבה, ומחמת זה ווערן זייערע אלע מצות געטיהן אהן חשקות, אונ אהן שמחה, אויך זענען זיא זיך גאר נישט מצער איבער זיירע פיהל עבירות, וויל דאס ווענט זיך נאר אן טהרות הנפש, וויא וויט דיא נשמה ריין איז פין עבירות, אזו וויט איזט אויך דיא הרגשה, צו שפירען איין תענוג נפלא ביא יעדע מצוה, אונ גראס צער פין יעדע עבירה, אונ כדי זיך צו קענען פארשאפען איינע ריינע נשמה, אונ הרגשות הלב, דאס קאן מען נאר ערלאנגען דורך דיא ספרי מוסר, וויל דאס איז אזו וויא איין לייטער וואס

שטייט אויף דיא ערד, אונ מען קאן דורך איהר שטייגען אויף דעם העכסטן שטאפעל, אזו אויך קאן מען דורך דעם עפטערס לערנען אין דיא ספרי מוסר צו שטייגען עד למעלה, ביז צים הימעל ווייל נאר דורך זייא קאן זיך דער מענש לערנען זיך צו פארכטן פאר גאט ב"ה, אונ וואס מעהר וואס מען לערנט אין דיא ספרי מוסר, וואס מעהר טיהט דער מענש ערפאהרען וויא ער איז געבאך ביקלאדענט מיט פיהל עבירות, אונ מיט פיהל עונות ופשעים אזו וויט דאס [מכף רגל ועד ראש] איז ער פיל מיט עבירות, אונ קודם זה, איי ער האט דאס געזעהן שטיין אין ספר, דאס דאס, אונ דאס איין עבירה איז, האט איהם נישט איינמאהל געטרוימט דאפין, דאס דאס אונ דאס זאל איין עבירה זיין, אונ נאר ערשט אצינד מחמת וואס ער לערנט עפטערס אין דיא ספרי מוסר, אזו געפינט ער יעדען טאג מעהר, אויף וואס אלעס ער האט ביז אהער עובר געוועזן, דהיינו אויף גזל, שבועות שוא ושקר, ליצנות, חנופה, שקרים, ברכות לבטלה, אונ אז מען פארפעהלט ווארטער אדער אותיות פין דער ברכה, הייסט עס אויך ברכה לבטלה, [ונהנה בלא ברכה] עפעס צו געניסען אהן ברכה ראשונה ואחרונה, צו רעדן בדברי משא ומתן אן שבת ויום טוב, צו רעדן בדברי חול אין שיהל, אדער מפסיק צו זיין פין מיטען לערנען צו דברים בטלים, אונ ביטול תורה כנגד כולם, ביטול תורה איבער־וועהגט קעגען אלען, ווייל נאר דורך ביטול תורה, קומט מען אויף דען אלען עובר צו זיין, וכהנה וכהנה, אונ נאך מעהרערע עבירות וואס עס איז זעהר לייכט אויף זייא יעדען טאג עובר צו זיין, אונ אויך מעהרע מאהל אין איין טאג, ווייל דער הרגל פין מענש ווערד ביא איהם אזו וויא איינע טבע, אונ ציפארט פאלט עס איהם נישט איינמאהל איין, זיך איינ־מאהל צו איבערדענקן צו פארלאזן דעם שלאכטן וועג [כי מאין יבוא להיות זהיר] וויא זאל עס איהם איינפאלען, ווען ער ווייסט גאר נישט אויב ער עפעס שלאכטץ טיט, אין זיינע אויגען האלט ער זיך נאך פאר דעם איש צדיק ותמים, מחמת וואס ער געפינט איבריג נאך שלעכטערע מענשן פין איהם, קעגען שלאכט, איז אהע מאהל פארהאנדען נאך שלעכטער, אזו ממילא ווייל ער אין זיינע אויגען איין צדיק אונ ראכט־פארטיג איז, אזו ברענגט דאס איהם אויף אנדרע מענשן ביז צו רעדן, אונ ארויס ציזיכען אנדרע מענשנס פעהלער, אונ אן זיך פארגעסט ער גאר איז גאנצען, ווייל פאר זיך האט ער שוין אויסגעזארגט:

אמנם

אמנם פארוואהר אבער, ווען ער העט זיך געמאכט איין שיעור יעדן טאג צו לערנען אין איין מוסר ספר, אזו ווערד ער ערשט ערפאהרען ווייא וויים אונ טיהף ער געזונקען איז אין יודישקייט, אונ וויא שוועהר בעלאדענט ער איז מיט פיהל עבירות, דאס ער העט זיך כמעט דיא האר פון קאפ אויסגעריסען פאר גרויס צער, אונ דיא דברי מוסר העט איהם זיין הארץ דורך גיבוירט, אזו וויא עס שטייט [יערוף כמטר לקחי] אזו וויא דער רעגן קאן איין שטיין דורך בוירען ווען עס טוט בעשטענדיג דאריף טריפען, אזו אויך קאן דיא שטראפרייד וואס מען עפטערס לערנט, זיין פארשטיינט הארץ דורך בוירען, צו בעקומען איין [לב בשר], אונ ער העט זיך יעדען טאג מעהר זיינע פארדארבינע מעשים איינגיבעסערט, אונ העט זיך פון פיהל עבירות אבגעוויינט [ושב ורפה לו] אונ עס ווערד איהם גיוועזן איין רפואה צום נפש; [דק כל התחלות קשות] דאס איז וואהר, דאס אין דיא התחלה, ווערד עס איהם שוועהר אנקומען, אונ נישט אנגינעהם זיין צו זיטצען איין שעה, אדער נאך מעהר איבער איין מוסר ספר, אויך ווערד עס איהם אין אנפאנג נישט אין הארץ אריין גיין, אבער בלי ספק דאס צום סוף, דאס שפעטער היז ווערד עס איהם שוין ברענגען צו הכנעה, אונ אויך צו שפירען איין גיטן טעם אונ גישמאק אונ ווערד זיך דאדורך מתקן זיין וויא גאנץ איין נייא בעשעפניש, אונ וויל [דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב] איזט גוט זיך צופארשאפען זאלכע ספרי מוסר וואס האבען געשריבען צדיקים וקדושים, דהיינו עפטערס צו לערנען פרק אבות, מנורת המאור, ראשית חכמה, של"ה הקדוש, חובת הלבבות, אורחות צדיקים, אונ ווידער דיא מענשן וואס ברויכען ספרים אויף עברי טייטש, זיך צו פארשאפען יודיש טייטשע ספרים, דהיינו שבט מוסר, קב הישר, שמחת הנפש, וכדומה, אויך איז גוט עפטערס צו לערנען אין דיא נייע ספרי מוסר, דהיינו דאס ספר עת לעשות, אונ פלא יועץ, וויל מען געפינט דארט זאלכעס מוסר, וואס עס געפינט זיך נישט אין דיא אלטע ספרי מוסר, וייל יעדעס דור דארף איין אנדער ארט מוסר, לויט מיט וואס זייא פארדארבען זענען, אפילו אויך דער וואס קאן וואל לערנען, איז אויך מחויב יעדען טאג עפעס מוסר צו לערנען, [כי לא המדרש עיקר, אלא המעשה] נישט דאס לערנען אליין איז דער עיקר, נאר אויך מקיים צו זיין וואס מען לערנט, אונ וואס גרעסער מען איז אין לערנען, וואס מעהר טיהט זיך

דער

שיח מוסר יצחק

דער יצר אויף איהם שטארקען, איהם צו מאכען זינדיגען :

בזמן הזה גיבט פיהל מענשען וואס מאכען זיך איין געשפעט אוים מוסר לערנען וואס זאגען ווער תיים דען נישט, וואס אסור איז, אונ וואס מען דארף נישט צו טיהן. אבער דאס זאגען זייא גאר נישט. נאר דער יצר טיט זייא דאס אזו איינבילדען, כדי דאס זייער לערנען זאל אויך נישט אין ווערט האבען. וואס פאר איין געווין האט אזו מענש פון זיין לערנען, ווען תיכף וויא ער אוועק גייט פון לערנען, טיהט ער עובר זיין אויף פיהל לאוין מן התורה. עס שטייט דאך געשריבען [ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי]. אונ אז ער לערנט איין שעה איין שיעור גמרא, איז ער שוין דארויף פיל מיט גאוה, וואס רעט זיך איין, איך בין ב"ה דער ערליכער יוד, אונ למדן, איך קען מיך ב"ה אויף יעדען ארט פון לערנען אנריפען, עס פאלט איהם אבער גאר נישט איין, דאס דורך זיין גאוה, האט אויך זיין לערנען גאר נישט אין ווערט, ווען ער העט אבער אויך גילערנט עפעטערם אין דיא מוסר ספרים, אזו העט ער בודאי קיין גאוה גיהאבט מיט זיין ביסל לערנען, מחמת וואס ער העט שוין גיזעהן, דאס זיין אויספיהרונג אנדערש איז, לויט וויא עס שטייט געשריבען, אויך העט דאס איהם גיבראכט צו לערנען לשמה [על מנת לקיים] מקיים צו זיין, וואס אין דיא תורה שטייט: אונ דאס איז נייטיג צו דענקען וואס מיר האבען אויבען געשריבען אין דיא פתיחה פון ערשטען טהייל, דאס נישט מיט איינמאהל דורך לערנען דאס מוסר ספר, קאן מען זיך שוין מתקן זיין, אונ אויסבעסערן זיין הרגל פון אזו פיהל יאהרען, נאר דאס מוסר ספר דארף אזו גילערנט צו ווערן וויא איין אנדער לערנען, אונ אויך גאנץ לאנגזאם, אונ איין זאך איינינגע מאהל צו לערנען, [כי טוב מעט בכונה וכו'] עס איז בעסער ווייניגער צו לערנען, נאר זיך דאפין איין מוסר ארוים צו נעמען, איי פיהל צו לערנען אונ עס זאל איהם גאר נישט אין קאפ בלייבען, ווייל אזו לערנען הייסט נישט [על מנת לקיים] עס איז איין יושר דיא פתיחה פון ערשטען חלק עפעטערם דורך צוזעהן מיר זאלען זוכה זיין צו לערנען [לשמה על מנת ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים] :

מחשבה טובה

מחשבה טובה און דיא מחשבה טובה איז אנהענגיג דיא גאנצע עבודה,

אזו

אזו וויא מיר האבן אויבען געשריבען [בסימון לב טוב ייע"ש]. עס ווערד געברענגט אין זוהר הקדוש דאס לויט דיא מחשבות וואס דער מענש טוט טראכטן, אזו טוט ער אויף זיך ממשיך זיין, טוט ער מחשב זיין בדברים שבקדושה, טוט ער אויף זיך ממשיך זיין קדושה, טוט ער אבער טראכטן חלילה בהרהורים רעים, אזו טוט ער אויף זיך ממשיך זיין טומאה ר"ל און טוט מטמאה זיין, זיין נפש. עס גיבט פיהל מענשן וואס ווייסען גאר נישט פון דיא גראסע מעלה אז מען בעשטרעבט זיך אייביג אין דיא געדאנקען צו האבען מחשבות טובות, און ווידער דעם גראסן פגם, וואס מען איז זיך גורם דורך מחשבות רעות ר"ל, לכן איז ראוי [לכל אשר בשם ישראל יכונה] זיך צו שטארקען [ברוב עוז ותעצומות] מיט זיין גאנצען כח און קראפט אייביג צו טראכטן מחשבות טהורות, וטובות, זאלכע זאכען וואס ברענגט דעם מענש צו יראה, און אהבה, דהיינו וויא דער מענש איז מחויב זיך צו פארכטן פאר השם יתברך, און איהם ליעב צו האבן אהבה רבה, און דעם חויב זיך צו בעגרייפען אן דיא מדה טובה פון ענוה ושפלות, און אויך אן אנדרע מדות טובות וישרות, אויך איז אין דעם כלל צו טראכטען אן דעם [רוממות השם יתברך] גראסהייט פון הקב"ה וויא ער דיא גאנצע וועלט ערשאפען האט כרצונו, און וויא ער טוט משגיח זיין אויף דיא גאנצע וועלט [בשמים ממעל, ועל ארץ מתחת] בכל רגע ורגע, אויך דארף מען זיך עפטערס צו ערמאנען אן דעם וואס מיר זאגען יעדען טאג אין דיא ברכה פון יוצר אור [יוצר משרתים וכו' כלם אהובים, כלם ברורים, כלם גבורים, וכלם עושים באימה וביראה רצון קוניהם] וויא דיא היילינע מלאכים אין הימעל טיהן מיט פארכט און אנגסט, און מיט גראס ליבשאפט דעם רצון פון זייער בעשעפער, און וויא דיא אלע היילינע מלאכים טיהן אויף זיך מקבל זיין דעם עול מלכות שמים בקדושה ובטהרה, מיט שירות ותשבחות, דאס אליין דארף דעם מענש מתעורר צו זיין, אויך הקב"ה ליעב צו האבן, און זיך פאר איהם צו פארכטען, און צו אנגסטען, נישט עובר צו זיין אויף זיין געבאט: אויך איז גוט מחשב צו זיין, אן דיא ניסים ונפלאות, וואס ער מיט אינץ יודן געטיהן האט אין לאנד מצרים, און אין דיא מדבר, וויא אויך ביים דעם בית ראשון, און אויך אריין צו קלעהרן אן דיא גראסע און אויפענבארע השגחה וואס ער האט נאך אויף אונץ יודן, אין דעם לעצטן גלות, וויא מיר האבען איין קיום און איין בעשטאנד, צווישען אזו פיהל פעלקער

טראכטן דעם וואס מיר זענען פין זייא אבגעשיידען מיט אלדינג. הן מיט עסין, והן מיט דיא מלבושים, והן מיט דעם לשון, אונ מיט שבת האלטען, אונ נאך דער גלייכען. ועל כולם דיא גראסע [שנאה כבושה] וואס זייא האבן אייביג אויף אינץ יודן. אונ ציפארט נאך דען אללען האבען מיר דא אין דעם גלות איין בעשטאנד. אונ נאך מעהר, דאס מיט אטייהל זאכען לעהבן מיר נאך שענער אונ בעסער פין זייא. אונ דאס גאנץ געמיינע פאלק פין זייא לעהבן מיט פיהל שטאפלען נידריגער אונ שפלר פין דיא נידריגע קלאס פין מיר יודן. דער מענש וואס אין דעם בעטראכטען טיט, זעהט אויגענשיינליך דיא גראסע אונ אפענבארע השגחה וואס דער ערבארימיגער גאט אויף אינץ האט. אזו וויא ער האט אינץ מבטיח גיוועזן דורך זיין קנאכט משה רבינו ע"ה [ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וכו'] אונ נאך מעהר זאלכע מחשבות טובות וואס ברענגט דעם מענש צו אהבת השם יתברך, אונ צו עבודת השי"ת דהיינו צו טראכטן מיט וואס, אונ מיט וועלכע תחבולות וועל איך מיך קענען פין דיא מדה רעה אבגעוויינען, אדער דאס, אונ דאס אויסבעסערן וואס נייטיג איז מתקן צו זיין צו עבודת השי"ת: אדער זיך אין דיא געדאנקען צו נעמען דיא תורה אדער מוסר וואס מען האט דעם זעלבען טאג גילערנט, וכדומה, אויך איז אין דעם כלל מקיים צו זיין וואס אויבען געשריבען איזט [באות ז סימון זבירה עיי"ש] דהיינו עפטערס צו זאגען אדער אין דיא געדאנקען צו האבן, זאלכע פסוקים וואס טיט ערמאנען אן דעם גדלות השם יתברך, דהיינו [גדול ה' ומהולל מאוד, ולגדלתו אין חקר, אונ לך ה' הממלכה ומתנשא לכל לראש, אונ לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, אונ מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית, אונ שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם, מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר, אונ גדול העצה, ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם, וכדומה, דיא אלע פסוקים איז גיט צו קענען אויסווענדיג, כדי צו יעדע צייט וואס עס ווערד נאר זיין דאס גילעגענהייט דאצו, זאל מען קענען דיא פסוקים זאגען, אדער עס צו טראכטען אין דיא גידאנקען, דאס אלעס וואס מיר האבען דא געשריבען, זענען מחשבות טובות, וואס מען איז פאר זאלכע מחשבות מקבל שכר, אונ דאס טיט אויך דעם מענש רייניגען זיין נפש, אונ עס טיט איהם מסייע זיין צו עבודת השם יתברך: וכל זה דאס אלעס וואס

אויבען

אויבען געשריבען איזט, האט די תורה הקדושה מרמז געווען אין דיא פרשה פון קריאת שמע [והיו הדברים האלה וגו׳ על לבבך וגו׳ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, ובשכבך, ובקומך] איז דיא כוונה פון דעם פסוק, דאס מען זאל אייביג גידענקען אן הקב״ה, עס זייא ווען מען איז אין הויז, אדער ווען מען גייט אין וועג, אויך ביים לייגען גיין, און ביים אויפשטיין און אויף דעם פסוק [אל תפנו אל האלילים] זאגען דיא חכמים דעם פירוש [אל תפנו אל מדעתכם], דאס הייסט, דיא זאלסט דיין מחשבה נישט ווענדען צו נארהייטען כדי דאס זאלסט קיין מאהל אן גאט ב״ה פארגעסען, אין פרק אבות האבן מיר אויך גילערנט [המפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו] דער וואס טוט זיין הארץ ווענדען צו לעהרע זאכען, דער איז מתחייב בנפשו, און באמת איז דאס איין גראס שטות, און אויך והסתת היצר], דאס אין דיא צייט וואס מען קאן טראכטען במחשבות טובות, וואס ברענגט דעם מענש צו אהבה, ויראה, און מען איז מיט דעם מקיים מצות מדא׳רייתא, און מען איז מקבל שכר דאפיר, זאל מען זיין הארץ ווענדען לבטלה, צו לעהרע זאכען, אדער גאר חלילה מהרהר צו זיין בהרהורים רעים, וואס מען איז דאפיר מקבל עונש, אויף דעם זאגט דער פסוק [אותי עזבו מקור מים חיים וכו׳] מיך הקב״ה וואס איך בין אזו וויא פיין קוואל וואסער, טיהן זייא פארלאזען, און טיהן זיך אויסהאקען ברינען מיט פארשטינקען וואסער: [והן אמת, כי יצר לב האדם רע מנעוריו], דאס איז וואהר, דאס יעדער מענש האט איין יצר הרע, באלד פון דיא יוגענט אן, און דאדורך איז ער נישט אין זיין מאכט צו גיוועלטיגען איבער דיא מחשבות, נאר איבער זיין דאנק, קימען איהם פארשידענע גידאנקען אין זין אריין צופארט איז דער חיוב אויף איניץ יודן גיווארפען יעדעס מאהל צו פארוועכסלען דיא מחשבות בטילות, און דיא מחשבות רעות, אויף מחשבות טובות, אפילו הינדערט מאהל אין איין טאג, און דער געווין פון דעם ווערד זיין [שמסייען אותו מן השמים], דאס מען ווערד איהם מן השמים מסייע זיין, ניצול צו ווערן פון מחשבות רעות, ולכן: [הירא את ה׳] יעדעס מאהל וואס עס קימען איהם אין דיא געדאנקען לעהרע מחשבות, ומכש״כ שלאכטע מחשבות ר״ל, זיך צו שטארקען [בכל עוז] מיט גיוואלט דיא מחשבות צו פארטרייבען מיט ביידע העגד, מען דארף זיך פארצי שטעלן, גלאך ער העט אריין גיפאלען אין יטיפען ליים, כדי זיך צו שטארקען פון דארט ארוים צו קימען, און זאל שרייען

צים

צים בעשעפער אין הימעל, העלף מיר אדונינו המלך, [והצילנו ממיט ואל אטבעה] בישערעם מיך מיין פאטער אונ קיניג פון טיפען ליים, דאס איך דארט נישט פארזינקען זאל:

צו קענען מבטל זיין דיא הרהורים רעים ווערד געברענגט אין דיא ספרי מקובלים, צו זאגען, אדער זיך מכוון צו זיין דעם שם [קרע שטן] מיט זאלכע נקו-ות וויא דא שטייט, אויך איז גוט כדי מבטל צו זיין דיא הרהורים רעים, צו זאגן דעם פסוק [אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה], אונ דעם פסוק [סעפים שנאתי, ותורתך אהבתי] אונ צו זאגן דרייא מאהל דעם פסוק [לב טהור ברא לי אלהים, ורוח נכון חדש בקרבי], אונ זאל זיך יעדעס מאהל דיא האנד טיהן אויף דעם שטערן, ווערד עס איהם בעזר האל העלפען, רק בתנאי זה זיך מתחזק צו זיין צו טראכטען במחשבות טובות:

[אמרו חז"ל] דיא חכמים האבן גיזאגט [הרהורי עבירה קשה מעבירה], אז מען איז מהרהר אין איין עבירה, איז דער חטא נאך גרעסער פון דיא גופי עבירה, אונ הרהורי עבירה הייסט, אז מען איז מהרהר צו טיהן וואס אנרעכט איז, הן צו גאט "אדער צו מענשן" אדער אז מען איז מהרהר פון איינע אשה,

ולכן מיז מען זעהר גיוואהרנט זיין, זאלכע מחשבות תיכף פון זיך צו פארטרייבען, ווייל דאס קאן לייכט גורם זיין חלילה נכשל צו ווערן מיט דיא הארבע עבירה פון [זרע לבטלה], וואס דער עון פון דעם נאך הארבער איזט, פון רציחה, דער זוהר הקדוש איז זעהר מחמיר בעון זה, וואס דיא האר פון מענש שטעלין זיך אויף פאר פחד ומורא, זעה אין ערשטן חלק באות ז' סי' זנות] דאס פאר דעם עונש איבער דיא עבירה, דארף מען נאך מעהר צי ציטערן, וויא פאר דעם טוהט ר"ל, ולכן דער וואס וויל זיין גאטס פארכטיג, אונ וויל זיך היטען פון אונערבארמיגע עונשים, דער זאל זיך איינצווימען, אונ זיך צו מאבען [משמרת למשמרת] כדי ניצול צו ווערן פון הרהורים רעים, אונ דער גרעסטער גדר איזט [לעצום עיניו מראות ברע], זיינע אויגען צו היטען פון צו זעהן אויף ערוות, אונ פון אנדרע נשים, ווייל דיא אויגען, אונ דאס הארץ זענע דיא צווייא מעקלערס פון אלע עבירות, דאס אויג זעהט, אונ דאס הארץ טראכט, אונ דיא איבריגע אברים טיהן דיא עבירה גומר זיין, דיא

תורה

תורה הקדושה, האט דאס דאזיגע פארבאטען מיט איין לאו. [ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם] דאס הייסט איהר זאלט נישט נאך געהן, נאך דעם גליסטונג פון אייער הארץ, און נישט נאך אייערע אויגן, דער איסר פון צו זעהן אויף ערויות, אסער דעם וואס דאס איז גורם נכשל צו ווערן מיט דיא הארבע עבירה פון ז"ל איז דאס אליין פאר זיך איינע הארבע עבירה, וואס מען איז עובר מיט דען בלויסען קוקען, אויף איין לאו אויך איז ראוי דעם המון עם מודיע צו זיין, און צו וואהרנען זיך צו היטען בשעת מען איז בבית הכסא, אדער בשעת מען שטייט [במקומות המטונפים] אויף זאלכע פלעטצער וואס נישט ריין איזט פון צואה, אדער ממי רגלים, נישט מהרהר צו זיין בדברי תו"ה, און אין קיין שום דבר שבקדושה, ולכן איז איין עצה טובה, אין דיא צייט וואס מען איז בבית הכסא, זיך אין דיא גידאנקען צו נעמען זאלכע ענינים פון גישעפט זאכען, אדער אין אנדערע נייעקייטען פון דיא וועלט ובדומה:

משא ומתן

משא ומתן, ידוע, דיא ערשטע שאלה וואס מען פרעגט ביום הדין הגדול בעולם האמת, איז [נשאת ונתת באמונה] האסט דיא עהרליך גיהאנדעלט, ובעוה"ר בדור הזה האט כמעט אויפגיהערט דיא אמונה, מחמת וואס פיהל פון דעם המון עם רעדען זיך איין [דברים של הבל], דאס אין דיא יעצטיגע צייט, וואס דיא פרנסה פון מענש קומט זעהר שוועהר אהן, דער וואס וויל זיך פיהרען ביים משא ומתן באמונה, דער קאן נישט איינמאהל פארדינען אויף בלויז ברויט צום עסן, און דורך דיא פאלטשע טענה, איז עס גיווארען ביא זייא פאר איין היתר גמור, צו טיהן עולת און אונראכט, און פאלשקייט אויף ליגענט צו רעדן, און צו גינארען, צו גנבנן, צו גזלן, מסיג גביל צו זיין, איינער קעגען דעם אנדערן, חוץ דעם וואס

מען

מען ערלויבט זיך מבטל צו זיין פון תורה לערנען, וואס קוקען די גאנצע וואך קיין יודיש ספר אהן, אונ אויך וואס מען איז זיך מתיר מבטל צו זיין תפלה בציבור, וואס דאווינען די גאנצע ימי החול אין דער היים, מאניכע פושעים טוהן זיך שוהן גאר מתיר זיין, מחלל שבת צו זיין פיר פרנסה וועגען, אונ עס פאלט קיינעם איין, אבציקעהרן פון זיין שלאכטען וועג, כדי זיך מציל צו זיין פון אזו פיהל זינד, אונ מיסטייט, [אוי לנו מיום הדין] וויא איז צו זאלכע מענשן פאר דעם יום הדין, זעהע נאר מיין פריינט, די תחבולות פון יצר, וויא ער טוט די מענשן פארבלענדען, אונ מאכט זייא גאנץ פארגעסן, וואס ער איז. בין איך איין יוד, אדער נישט, אונ מאכט איהם, גאנץ פארגעסין, דאס ער ווערד מיזען דין וחשבון אנגעבען [על כל מעשיו] אויף אלע זיינע אויפפיהרונג, ובפרט אויף דעם קארבן חטא פון גזל, וואס דאס האט גורם געוועזן דאס מבול צו ברענגען אויף די וועלט, זייער אויפיהרונג אויף די וועלט, איז אזו וויא די, וועלט, ווער חלילה הפקר אהן אויפזיכט. דאס איין יעדער מענש איז אין זיין מאכט צו טוהן וואס נאר זיין הארץ גליסט. [הוי שוטים, יושב בשמים ישחק] דער בישעפר אין הימעל לאכט אויס זייא, ווייל זייער צאהל טאג, ווערד איין מאהל קומען, [ועל הכל יבוא אלקים במשפט] וואס זייא וועלין מיזען דין וחשבון אנגעבען איבער אלעם, זעה נאר, וויא מען נארט זיך זעלבסט אליין, אז מען פרעגט, זאלכע מענשן, האסט די, די אמונה אן השם יתברך. אזו ענטפערט ער באלד דארויף, ווארים נישט, ווער דען פיהרט די וועלט, אונ גיבט אכט אויף די וועלט, ווער מעהר וויא דער בורא ב"ה וואס האט זיא בישאפען כרצונו, דאס טוהן זייא אבער נאר מיט דעם מויל רעדען, אונ זייערע מעשים טוהן זייערע אייגענע רייד אין גאנצען אבלייקענען, ווייל דער וואס האט באמת די אמונה אן השם יתברך, דאס נאר ער דער שפייזער איז פון די גאנצע וועלט, אונ גלייבט אויך דאס דעם מענשס פרנסה ווערד איהם בעשטימט פון איין ראש השנה צו אנדערן ר"ה, דער ווערד בוודאי נישט זאגען, דאס מיט דעם, וואס מען טוט גזלן, אונ גנבנן, אונ משיג גבול זיין, וואס דאס אלעם טוט זעהר ערצארנען דעם בישעפער, ווערד מען בעגליקען, אונ מצליח זיין, [הם מלהזכיר] וויא קאן זאלכעס גאר אויף די געדאנקען קומען אפילו דאס עס טרעפט זיך מענשן, וואס טוהן זיך אזו פיהרען, אונ טוהן צופארט בעגליקען, אזו זאלסט וויסען, דאס בלי ספק, איז עס

נאר

נאר [עושר שמור לבעליו לרעתו] נאך פיר זייר שלאכטען, כדי זייא צו מאכען פארליהרען פין עוה"ב, דאס זעלבע אויך, אז מען זעהט, איין מענש וואס פיהרט זיך בדרך הישר, אונ האנדעלט באמונה, אונ צופארט איז זיין פרנסה בדוחק, חלילה וחס צו זאגען, דאס דורך זיין פרימיגקייט האט ער נישט, [הם מלהזכיר, השופט כל הארץ לא יעשה משפט], ווערד דען דער ריכטער פין דיא גאנצע וועלט טיהן, וואס אנראכט איז, חלילה וחלילה גאר זאלכע דיעות נפסדות אויף דיא גידאנקען צו נעמען, נאר דער אמת איז [הצור תמים פעלו, וכל דרכיו משפט] אלע זיינע ווירקע, זענען ראכטפארטיג, אונ אלע זיינע דרכים זענען מיט משפט, אונ אלעס וואס ער טיט איז לטובת האדם, ער וויל מיט פליים נישט געבען דעם צדיק צו געניסען דיא וועלט, כדי איהם צו מאכען ארבען, דעם גראסן שכר בעוה"ב פיר אלע זיינע מעשים טובים, אונ אויך כדי איהם פרייא צו מאכען פין דיא עונשי גיהנם, אבער זיינע פעהלער, וואס ער איינמאהל געטיהן האט, וכי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא] : עס איז וואהר כל ישראל זענען [מאמינים בני מאמינים] אבער נישט דאס בלויסע זאגען, איך גלייב אן הקב"ה, הייסט שוהן איין מאמין, נאר דער וואס זיינע מעשים טיהן זיך פאר איינינגען מיט דעם מויעל. דער הייסט דער אמתדיגער מאמין, איין מענש דעם אנדערן, קאן זאלכעס פאר זאגען איך בין איין מאמין, אבער פאר דעם בורא ב"ה, וואס איז איין [בוחן לבות] קאן מען נישט מיט זאלכע פאלטשע רייד פארקימען, ווייל ער איז אמת, אונ זיינע רייד זענען אמת, זיין חותם איזט אמת, אונ האט אויך ליעב אמת, אונ נאר דער אמת האט איי בישטאנד אויף אייביג :

מחלוקת

מחלוקת. וויא גאר שטארעק גיפיינט איז פאר הקב"ה (מחלוקת) קריגי אונ צאנקערייא, אזו וויא מיר האבען גילערנט [בית שיש בו מחלוקת, סופו לחרוב] דאס הויז וואס עס איז דארט מחלוקת, ווערד צום סוף חרוב, אויך שטייט ווען צווישען צווייא ת"ח אדער ב"ד מהלוקת איז [סופן למות ר"ל], אויף פיהל מקומות האט הקב"ה מוותר גיוועזן אויף דעם חטא פין עבודה זרה, אונ האט נישט מוותר גיוועזן איבער דעם חטא פין מחלוקת, אזו וויא מיר געפינען, בייא דעם דור

אנוש, וואס זייא האבן עבודה זרה געדינט, און צופארט, האט מען זייא נישט אייער מעניש געוועזן, ביז עס איז געקימען דאס דור המבול, ווייל דאס דור אנוש האבען גיהאבט שלום איינער מיט דען אנדערן, און דאס דור המבול, האבן גיהאבט מחלוקת, וואס איינער האט דעם אנדערן גירויבט, אויך בייא דעם דור המדבר, ווען זייא האבען דאס עגל געמאכט, האט זייא הקב״ה מוחל געוועזן, און בייא דיא מחלוקה פין קרח, זענען אפילו דיא זייגענדע קינדער פארלענט געווארן, ווידער בייא דעם דור אחאב, וואס האבען ע״ז געדינט, האט מען נישט אייער פין זייא בעצאהלט גענימען, ביז עס איז געווארן צווישן זייא מחלוקת, דאס זעלבע געפינען מיר, אויף אלע מקומות וויא עס איז געוועזן מחלוקת האט דער מידות הדין אן זייא שולט געוועזן, און זענן פארלענט געווארן, און ווידער דארט וויא דיא מענשן האבען גיהאבט שלום איינר מיט דעם אנדערן, האבען זייא מצליח געוועזן, ירושלים איז נאר חרוב געווארן וועגען מחלוקת, און שנאת חנם, אין (פרק במה מדליקין) האבן מיר גילערנט: ר׳ נחמי׳ זאגט פין וועגען שנאת חנם, קומט מחלוקת אין הויז, אזו איז דאס גורם, דאס דיא אשה פין דארט מיט מפיל זיין נפלים און דיא קינדער שטארבן ווגגע הייט ר״ל, ר׳ יהושע זאגט (שנאת הבריות) מאכט דעם מענש פארלירען פין ביידע וועלטן, און ווייל דער עון מחלוקת אזו גראס איז, און אויך דער עונש אזו הארב איז, דארף מען זיך צו שטארקען (בכל עוז ותעצומות), זיך צו ערווייטערן, און צו ענטלויפען פין מחלוקת, נאך מעהר וויא מען ענטלויפט פאר דעם טוהט:

והנה, נישט דעם מענש איז צו ברידהמען דאס ער האט קיין מחלוקת מיט מענשן, וואס ער האט קיין ארזאך דאצו זיך צו קריגען, מחמת וואס זיין בני הבית, וויא אויך אנדרע מענשן, טיהן איהם נישט ערצארנען, נאר אזו מענש איז צו ברידהמען און איהם צו לויבען, וואס האט יוא ארזאכען דאצו, זיך צו קריגען, מחמת אזו גיט זיין איינען בני הבית, וויא אויך אנדרע מענשן, האנדלען נישט קעגע איהם מיט יושר, און בעצאהלען איהם נאך פאר גיטין שלאבטין, אדער אזו איינר וואס מען מיט "איהם" אהן בזיונות, גאנץ אמזינסט, אדער אזו איינער וואס האט צו טיהן מיט זאלכע מענשן, בייא זיין גישעפט, וואס טיהן איהם עפטערס ערצארנען, און צוזאך, שטארקט ער זיך מיט אלען גיוואלט, דיא מחלוקת צו פארמיידען, וואס לאזט זיך פארשעהמען, און ער, טיט קיינעם

פארשעהמען

פארשעהמען, אונ לאזט זיך לעסטערן, אונ ער וויל איין אנדערן נישט
לעסטערן, אזו איינער איז רידהמונגס ווערט, אונ אויך אזו איין מענש
זאגט דער פסוק [ואוהביו כצאת השמש בגבורתו] דאס ער איז גאטס
ליב האבער, אויך דער פסוק [ותולה ארץ על בלימה] קומט צו ווייזען,
דאס דיא גאנצע וועלט האט איין קיום אין דעם זכות, פון דעם מענש,
וואס שליסט צו זיין מויעל, בשעת אנדרע מענשן קריגען זיך מוט
איהם, בעוה"ר אבער האט זיך דער יצר פון מחלוקת, אזו גשטארקט,
וואס נישט דאס אליין וואס מען וויל נישט זיין איין [ומעביר על מדותיו],
נאר מען קריגט זיך נאך גאנץ אמזינסט, וועגען לעדרע זאכען, דהיינו
וועגען דעם נארישן כבוד, אונ בזיון פון מענשן, [ולפי האמת] איז אלעס
הבל הבלים, לויטער נארהייטען, דער כבוד פון מענשן, האט נישט אין
ווערט, וויא אויך דער בזיון פון מענשן, איז קיין פארלוסט, דאס עס
זאל אין ווערט האבען דאריבער זיך צו צאנקען, אדער מצער צו זיין
דער דרך הישר, אונ ראכטפארטיגער וועג, איז זיך אזו נוהג צו זיין
ווען יעמאנד פאנגט זיך אהן מיט דעם אנדערן צו קריגען, זאל נאר דער
צווייטער שווייגען, איהם נישט צו ענפערן, נאר כל התפעלות צו טיהן
צו פאדערן שלום, עס זייא דורך דעם וואס מען מיט זיך ראכטפארטיגען
אדער דורך איבערציאונג, בעהטן, אזו איבערדאנק ווערד דער צווייטער
אויך מיזן שלום מאכען, ווייל ער ווערד דאך נישט זיך זעלבסט קריגען,
ווייל מחלוקת קאן דאך נישט אנדערס עקסעסטירען, נאר צווישען
צווייא מענשן, אונ בילייג נאר דיר וואס אלעס מען טיט זיך מיט דעם
גיט מאכען, מען פארשפארט צו הערן שומפרייד, אונ דער האס הערט
אויף, אונ זייא ווערן נאך גיטע פריינד, איינר מוט דעם אנדערן, אונ דאס
אלעס האט נאר גורם געוועזן, וואס דער צווייטער האט איהם נישט
געענפערט מיט צארען אונ גיביזער, אבער וויא דאס דאזיגע וואס מיר
געשריבען האבען, גיט, אונ ראכט איזט, אזו נאך זעלטנער טרעפט זיך,
דאס איינער פון זייא זאל אנגעווענדעט זיין איין [איש משכילו] מיט
שכל, נאר תיכף וויא איינער דעם אנדערן טיט עפעס פוגם בכבודו
זיין, אזו שפרינגט שוהן דער צווייטער ארויס מיט נאך גרעסערע, אונ
שטאכינדע שימפפווארטער אונ קיין איינציגער פון זייא וויל אבזיטצען,
ווייל לויט זייער פארקטען פארשטאנד, הייסט דאס איין שפלות, אונ
פחיתות הכבוד, יענעם נישט צו ענפערן, אזו ממילא קומט אויס, דאס

דיא מחלוקה שטארקט זיך, אונ שטייגט [עד לב שמים], ווייל מחלוקה איז גלייך צו איין קליין פלאם פייער, אונ אויך צו איין קליינען פלוס וואסער, וואס פון איין קליינען אויסשפרונג, ווערד איין גראס פייער, אונ איין גיוואלטיגעס, אונ רייסענדעס וואסער, אבר [על פי האמת] לויט וויא דיא חכמים הקדושים האבען גישריבען, אונ אויך איין יעדער בעל שכל דארף צו דעם מסכים צו זיין, דאס דער מענש וואס טוט זיך משפיל זיין, אונ יאגט נאך שלום, וואס מיט דעם צווייטען בעל מחלוקה קיין ווארט ענטפערן מיט קריג, דאס נאר דער איז דער רעכטער בעל שכל, אונ דער פארניפטיגער מענש, אונ דאס איז ערשט איין בעוויז אויף זיין קעראקטער, אונ שטאט דאס ער איז איין מיוחס, אונ דער איידלער מענש.

ווען מחלוקת אזו געפיינט איז, ווען עס איז [בין איש לאיש], וויא נאך גאר גיפיינט מיז זיין, אזו מחלוקה וואס איז [בין איש לאשתו], צווישען מאן אונ ווייב, מיר געפינען דאס דיא חכמים ז"ל, האבען פיל תקנות מתקן גיוועזן פון דרכי שלום וועגן, ובפרט פון שלום בית וועגן, אונ דיא תורה האט מתיר גיוועזן אפצומעקן דעם שם, וואס איז געשריבען גיווארן בקדושה, כדי שלום צו מאכען [בין איש לאשתו], פון דעם איז אנצילערנען וויא פיהל דער מענש דארף צו ערדיקדען אונ סבלנות צו בעווייזען, כדי דאס עס זאל אלע מאהל בייא איהם זיין שלום בית, ולעולם, אונ אייביג דארף מען צו געפינען שכל, בייא דעם עלטערן, אונ גרעסערן, דאס ער זאל כובש זיין דעם יצר, אונ אנצושרייען אן דעם שטן, כדי נישט מחזיק במחלוקת צו זיין, נאר פארקעהרט צו זיין, ואוהב שלום ורודף שלום] ליעב צו האבן שלום, אונ נאך צו יאגען וועגען שלום, ובפרט בין איש לאשתו, אונ דאס איז אין מעהרסטענס מוטל אויף דעם מאן, נישט צוצילאזען קריג אונ ווייל [נשים דעתן קלות] דיא ווייבער זענען זעהר לייכטזיניגע, איבער דעם איז מוטל אויף דעם מאן, מוחל צו זיין אויף זיין כבוד, אונ זיך איינטערטעניג צו מאכען, פון וועגן דעם כבוד, זיין בעשעפער, אונ אויך כדי זיך אונ זיין בני הבית מציל צו זיין פון כמה רעות ר"ל וואס דיא מחלוקת גורם איז אויך דארף מען גיווארנט צו זיין, נישט צו קריגען קעגען מעדערע מענשען, אפילו, דאס זייא טיהן זעהר מיט אנראכט האנדלען קעגען דיר, צופאוט, האבען אלע מאהל מעהרע מענשען דעם פארצאג, געגען איינעם, אונ אז מען זעהט איין

מחלוקה

מחלוקה, אונ מען קאן זיא בקיין אופן שטילען, איז איינע עצה טובה,
פון דארט צו ענטלויפען, אזו וויא פאר פייער, כדי נישט אויך אנגעברענט
צו ווערן פון דעם פייער, פון מחלוקה, ועל פי רוב טרעפט זיך מחלוקת
צווישען ווייבער ווייל עס קענען עהער זיטצען צעהן מענשן מאנספארזאנען
מיט שלום, וויא צוויא ווייבער, אהן קריג, איבער דעם כדי צו פארמיידען
קריג פון הויז, זאל נאר איינע יעדע בעזונדער וואהנען, ובפרט, דיא
שניער מיט איהר שוויגער, אזו באלד וויא מען זעהט נאר דאס עס פאנגט,
אהן זיך עפעס קריג צו מאכען, תיכף איין צווישען שייד צו מאכען
צווישען זייא, באפאהר דיא קריג זיך שטארקען טוט, אונ נישט צו אכטען
אויף דעם וואס עס מיז מעהר הוצאה קאסטען, ווייל מחלוקת טוט דעם גוף
אונד דאס געלד פארלענדן: אונ שלום אבער, ברענגט [חיים וברכה]
לעבען אונ ברכה אויף דיא וועלט:

מנחה

מנחה, ידוע, דאס איז ווייסענדליך וואס דיא חכמים ז"ל האבן גיזאגט
[לעולם יהא אדם נזהר בתפלות המנחה] אייביג זאל מען גיוואהרנט
זיין ביא תפלת מנחה, דהיינו צו דאווענען מיט גראס כוונה, אונ נישט
עובר צו זיין דעם זמן התפלה, אונ אויך מתפלל צו זיין אין שיהל בציבור,
אליהו הנביא איז אויך ערשט נענה גיווארען בתפלת מנחה, [והן בעון]
טיהן זיך פיהל מענשן זעהר מיקל זיין, ערשטנס וואס זייא דאווענען נישט
מנחה בציבור, אונ אויך מיט דעם, וואס טיהן זעהר לאנג צעגערין מיט
דעם דאווענען ביז נאכט, וואס דאמאהלס איז שוהן דער זמן עובר, אויך
וואס טיהן נישט מדקדק זיין צו דאווענען [כהוגן, בכוונה, ומלה במלה],
נאר זעהר איילידיג, אונ פארפעהלין אויך כמה אותיות, אדער גאנצע
ווארטער, מאניבע דאווענען שוהן גאר קיין מנחה, נאר זייא פארלאזין זיך
אויף דעם, וואס וועלין צו מעריב דאווענען צוויא מאהל שמונה עשרה,
אונ דאס איז איין גראסר טעות, מען טאר גאר נישט דאווענען צווייא מאהל
ש"ע, נאר ווען מען איז איין דאכטער אונס גיוועזן, אבער פארליסט פון
געלד ריווח, הייסט קיין אונס, אונ דער וואס דאווענט יוא צווייא מאהל
ש"ע אהן איין אונס, איז ער נאך עובר אויף [לא תשא], וואס ער טוט
אזו פיהל מאהל דעם שם מעלדן לבטלה, אונ דאס אלעס קומט נאר
מחמת דיא שוואכע אמונה, וואס מען האט אן הקב"ה, [כי הוא הנותן

כח לעשות חיל] דאס נאר השי"ת גיבט כח אונ קראפט פארמעגן צו זאמלען, נאר זייא גלויבען דאס דער מענש האט אין מאכט מיט זיין אייגענען כח צו פארדינען, אונ אז ער ווערד דאס גישעפט שטיין לאזין אויף איין שעה, כדי מנחה צו דאווענען בציבור, ווערד דאס איהם היזק מאכען פין פארדינסט, אויף זאלכע מענשן קאן מען זאגען [הוי טיפשים הוי שוטים] וויא קאן גאר זאלכעס אויף דיא געדאנקען קומען, דאס מחמת וואס מען גייט דעם בורא עולם דינען, ווירד איהם היזק מאכען, אונ דער וואס טיט אויף זיין געבאט עובר זיין, דער ווערד מצליח זיין, זאלכעס איז קיין ווינדער צו גלויבען, אויף דיא ראבטע כופרים, וואס לייקענן שוהן אין גאנצען אב אן דיא השגחה פין הקב"ה, דאס זאלען זאלכעס זאגען, פין זאלכע פושעים איז נישט ווערט צו רעדן, מיר רעדן נאר פין זאלכע מענשען, וואס זאגען יעדען טאג [אני מאמין שהבורא ית"ש הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים, וכו'] איך גלייב אמתדיג אונ ווארהאפטיג דאס דער בורא ב"ה וב"ש, דער בישעפער אלע וועלטן איז, אונ נאר ער אליין איז דער רעגירער, אונ גיוועלטיגער פין אלע בישעפינישן — דעם כלל זאלסט וויסען, דאס דיא מענשן וואס לויפען גאנץ פריה צום גישעפט, אונ דאווענען נישט אין שיהל בציבור, אונ אין דיא צייט פין מנחה' טיהן זייא ווייטער עוסק זיין אין גישעפט, איז דאס איין ראיה ברורה, דאס זייא האבען קיין אמונה אן הקב"ה, דאס ער דער משגיח איז אויף דיא גאנצע וועלט, זייא מעגען אפילו זיין פאר חשובים געהאלטען, דאס איז אלעס פאלטש, אזו וויא דיא הייטיגע ווערט פאלטש איז, ווייל דיא אמתדיגע אמונה, מיט קלות ראש, קאן זיך בקיין אופן פעראייניגען, ווייל איינם איז דער נעגען, קעגן דעם אנדערן, [אוי לנו] פין אלען גיטען וואס מיר האבען גיהאבט, איז אינז נישט מעהר איבערגעבליבען נאר דאס איינע, וואס מיר קענען דרייא מאהל אין טאג מתפלל זיין פאר הקב"ה, אונ דאס דארף גיראכענט צו ווערן שטאט קרבנות, אונ דאס צווייטע איז, דיא תורה הקדושה צו לערנען אונ ווען מיר דיא צווייא זאכען מקיים זענען וויא עס גיהער צו זיין, טיהן מיר מיט דעם איין נחת רוח צו הקב"ה, אונ מיר האבען יוצא גיוועזן [ידי חובתינו], אז מיר וועלין אבער חלילה אן דעם אויך מיקל זיין, נישט אכט צו געבען צו דאווינען בזמנו ובכוונה, אונ זיך צו מאכען איין שיעור קבוע, יעדען טאג תורה צו לערנען [מה אנו ומה חיינו], וואס האט שוהן אינזער לעבען אין ווערט. אויף

די וועלט, [ויש] עס גיבט מאניכע מענשן וואס האבען ליעב פיהל צו שלאפען, אזו זאגען זייא, וואס, זאל איך טיהן, איך בין איין ראכטער אונס מחמת שינה, עס איז מיר קיין מעגליכקייט פריה אויף צו שטיין, מען ווערד זיך אבער מיט די טענה בוודאי נישט קענען פטרן ביי דעם יום הדין הגדול, ווייל מען ווערד איהם פרעגען אויב אז עס העט זיך איהם געטראפען, יעדען טאג אייניגע גולדען צו פארדינען, נאר ער האט דאצו געמיזט פריה אויפשטיין, אויב ער האט אויך דאס פארדינסט פאר לאזט [מחמת אונס השינה], ווען מיר וועלין אינץ אזו לאזן פיהרען פין דעם יצה״ר, אין דער פריה צו זאגען איך בין איין אונס מחמת שינה, און מנחה צייט, איז ווידער דער אונס מחמת ממון, מען קאן נישט דאס געשעפט שטעהן לאזן, [תפלה מה תהא עליה, תורה מה תהא עליה] וויא וועלין די תפלות, און די תורה אויסזעהן, און וואס ווערד מען קענען ענפערן, ווען עס ווערד קימען דער יום פקידה, איין חשבון צו מאכען אויף יעדען טאג בעזונדער, מיט וואס האבט די דעם טאג פארוועגט מיט עבודת הבורא, אדער וועגען תאוות יצרו, זענען דען מיר נאר בישאפען געווארען בלויס צום האנדלען, און צו שלאפען, וויא ווערד נעבאך אינץ פארדעקען [חרפה ובושה] דאס מיר האבן אינץ אפילו נישט צייט גענימען, פין דעם גאנצען [מעת לעת] די פיער און צוואנציג שעה, לכל הפחות צוויא שעה, זייא מקדש צו זיין בלויס פיר עבודת השם יתברך, [וכדי בזיון וקצף], ולכן יודישע קינדער, בני אברהם יצחק ויעקב, לאזין מיר אינץ שטארקען, און שטרייטען קעגען דעם יצר, דעם מלאך המות צו פארלאזין דעם נארישן וועג, און צו גיין [בדרך טובים] אין דעם אמתדיגען וועג: [והרגל נעשה טבע] אזו וויא מען געוויינט זיך, ווערד דאס ביי איהם שוהן איין געוואנהייט זיך אייביג אזו צו פיהרען [רק כל התחלת קשה], עס קומט נאר שוועהר אהן אין אנפאנג, אבער צו סוף ווערד עס אינץ שמעקען, און זיס זיין יעדעס מאהל וואס מען ווערד זיך ערמאנען, דאס איך האב ב״ה אויך עפעס געזארגט פיר די נשמה וועגען, און נישט בלויס פיר דעם נארישען גוף וועגין, דעם בויך אנצופילען, וואס די וועלט פארגייט, און די נשמה האט איין קיום אויף אייביג, וואהל דעם וואס בשעת ער דארף פין די וועלט צו גיין, האט ער זיך עפעס מיט צו נעמען אויף צדה לדרך און קאן זיך ביהעפטן אן די שכינה:

מסירה

מסירה

מסירה, ידוע וואס דיא חכמים ז״ל האבען גיזאגט, א״ף אזו איין מענש וואס איז [מוסר דין על חבירו], וואס זאגט, דער אייבערשטר זאל זיך מיינער אנעמען, אונ זאל דיך שטראפען פיר מיינט וועגען, דאס דער מענש מיט זיך מיט דעם זעהר פיהל שאדען, ווייל אין דיא זעלבע רגע וואס ער אזו זאגט, מיט מען איהם אין הימעל דן זיין, אוב ער איז ווערט, דאס מען זאל יענעם שטראפען פיר זיינט וועגען, אזו איז דאס נאך גורם, וואס מען מיט מיט איהם פריער שטראפען [ועל פי רוב] איז דאס דאזיגע בנמצא, בייא דעם המון עם, מחמת וואס זייא וויסען נישט, וואס דאס גורם איז, אונ באמת דארף מען זיך איבער קיין איינציגע זאך מצער צו זיין, [וכי ה׳ אמר לו קלל] אלע אנגראכט וואס דעם מענש געשיהט, איז אלעס אזו איהם בישעדרט פון אייבערשטן, אונ ווי ער פארקעהרט [ברצות ה׳ דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו] דער מענש וואס איז געליבט פאר השי״תב, מיהן אפילו זיינע שונאים אויך מיט איהם שלום מאכען, איבער דעם איז דאס איין עצה טובה פיר דעם מענש, זיך צו געוויינען, אויף אלעם אנגראכט וואס איהם געשיהט, צו זאגען, געוויס האבן דאס מיינע עונות גורם גיוועזן, אונ זאל נאר שווייגען, דאמאהלס ווירד שוהן דער אייבעשטער ב״ה איין פיר זיינעט וועגען משפטן:

ויש, עס גיבט נאך איין ארט מסירה, וואס דיא חכמים ז״ל האבען בייא דעם זעהר מחמיר גיוועזן, אזו ווייט וואס [בזמן הבית] האבען זייא מתיר גיוועזן דעם יענעגען וואס אויף דעם עובר איז צו הרגענען, אונ דאס איז איין מסיר, וואס מיט איבער ענפערן איין יודס געלד אדער איין יוד אליין אין גיומס הענד, אהן רשות פון ב״ד, אונ דער וואס גליבט אן דיא רייד פון דיא חכמים ז״ל, אונ האט פאר זיך מורא, דער זאל זיך פאר דעם הארבען חטא, נאך מעהר היטען, וויא פאר דיא שווערט, אונ זאל זיך נישט [מעביד עצמו לדעת זיין], עס איז אויף דעם דאזיגען צו קלאגען וואס מען זעהט געזאך זאלכעם צו פון פיהל מענשן, וואס אויף דעם הארבן עין עובר זענען, דהיינו ווען איינער האט איין סחורה אויסגיהאנדלט בייא איין גוי, מיט דעם אונ דעם פרייז, אונ הערנאך קומען אנדרע מענשן, אונ מיהן דעם גוי ערזעטצען, נאך דיא חשוואה, דיא מענשן זענן ראבטע מוסרים, וואס מיהן מוסר זיין [ממון של ישראל

ביד

ביד גוי] יודנס געלד אין גוימס הענד, אונ דאצו טיהן נאך זאלכע מענשן מוסיף זיין [חטא על פשע], וואס טיהן נאך מיט דעם מחלל השם זיין, וואס דיא גוים טיהן איבער אינץ יודן מיט דעם קאפ שיטלען, אונ זאגען, אך וויא פארדארבען, אונ אנגעזיטעט זייט איהר יודן, [אוי לאזנים שכך שומעות] עס איז קיין גרעסער חילול השם פארהאנדען וויא דאס איז, ולכן ווער עס איז אין זיין מאכט, דאס צו פארמיידען, דער דארף זיך מוסר נפש צו זיין, כדי יודן פון אזו איין פארכטבארען עון צו פארמיידען כדי אבצוטיהן דעם חילול השם, וואס הארבער איז פון אלע עבירות, כדי זיך צו ראכנען [קנאת ה' צבאות]:

מרירות

מרירות, דער מענש וואס ווייסט דאס ער האט אויף עבירות עובר גיוועזן, דער דארף ביטערליך צו קלאגען, אונ פיהל טרערין צו פארגיסען, כדי מתקן צו זיין דיא חטאים, ועונות, ופשעים, וואס ער גטיהן האט אזו גיט אין זיין יוגענט וויא אויך אין דיא עלטער, ווען דער מענש העט געוויסט, אונ פארשטאנען, וויא פיהל שלאבין, אונ דיא פגמים גדולים וואס ער האט מיט זיינע עבירות גורם גיוועזן אזו גיט וויא צו דיא עולמות עליונים, וויא איך צו דעם עולם התחתון, אונ וויא פיהל שלאבין ער האט גורם גיוועזן צו זיין נשמה, וואס דער פגם אזו גראס איז וואס דאס מ"יל פון מענש איז גאר נישט אימשטאנד דאס אויסצושפרעכן אונ פיהל ביכער וועט נישט גענוג דאס אלעם אויף צו שרייבען, אזו העט ער ממילא פון זיך זעלבסט פיהל טרערין פארגאסען וויא איין שטראם וואסער, יעדעם מאהל, וואס ער העט זיך ערמאנט אן זיינע עונות ופשעים, נאר אבער וייל דער מענש פון דעם אלען נישט ווייסט, איבער דעם איז דאס הארץ פון דעם בעל עבירה גאנץ אנבעזארגט אונ גייט זיך ארים אויף דיא וועלט ליסטיג, אזו וויא איין [בן חורין], אונ נישט דאס אליין, נאר אפילו אויך בשעת מען טיט וידוי זאגען אדער אנדרע תפלה, קאן מען קיין איינציגע טרער פארגיסען, מאניכע זאגען גאר דיא וידוי וויא איין זמר, מיר האבען שוהן אויבן גישריבען, דאס מיט אזו וידוי זאגען, טיט מען נאך פארגירען (יע"ש), עס טרעפט זיך פיהל מאהל, וואס מען העט געוויזן מתפלל גיוועזן מיט טרערין, אונ מען קאן נישט, דאס איז נאר מחמת דיא פיהל עונות פון איהם וואס

מאכען

מאכען איין איזערנע וואנט צווישען אינך, אונ צווישען אונזער פאטער אין הימעל, ולכן איז ראוי זיך צו שטארקען [ברוב עוז ותעצמות] ביטערליך צו קלאגען, ווייל מיר זענען געבאך אזו שטארק ערווייטערט געווארין פון דיא שכינה, וואס אינזער הארץ אזו פארשטיינט איזט, אונ זיך צו ערמאנען פון דעם צער שכינה, וואס מיר האבען מיט אינזרע עבירות גורם געוועזן, [והבא לטהר מסייעין אותו] אזו ווערד מען איהם מן השמים צו העלפען, וואס זיין הארץ ווערד איהם געעפנט ווערין, צו קענען וויינען מיט הייסע טרערן, וואס דאס זעהר איין דבר גדול איז, מיט דיא טרערן אב צומעקען אלע זיינע עבירות, אונ אויך צו צערייסען אלע גזירות רעות, נאר אבער [הכל יפה בעתו] אלעס איז גוט אין זיין צייט, אפילו צו וויינען, אונ צו טרויערן איבער זיינע עבירות, איז אויך נישט גוט אלע צייט, נאר בשעת וידוי, אדער בשעת חצות זאגען, אונ אויך בייא תהלים זאגען, בייא זאלכע מזמורים, וואס מען איז מתפלל אויף דיא עבירות, אדער וואס שמיסט פון חרבן בית המקדש, אונ אויף גלות ישראל, אבער אין דיא צייט וואס מען זאגט פסוקי דזמרה, אונ בשעת הלל זאגען, וויא אויך בשעת תורה לערנען אונ אויך אין דיא צייט וואס מען איז עוסק אין איין מצוה, טאר מען גאר קיין שום עצבות בעווייזען, נאר נאך להיפוך, מען דארף אין דיא צייט פרייליך זיין, ווייל דיא עבודה צו השם יתברך, מיז נאר געמיהן ווערין בשמחה, דער כלל איז, אלעס איז גוט אין זיין צייט. נישט אריין צו מישען איינס אין אנדערן [ובזה יהיה טוב לו וטוב לנשמתו, וטוב לכל ישראל אמן] :

מתיקות

מתיקות, נאך זיסער פון האניג איזט דיא צינג פון אזו מענש, וואס מיט אייבעג רעדען [דברים רכים], ווייכע אונ אנגענעמע רייד, צו יעדען מענש, פון אזו מענש, האט דער אייבערשטער ב"ה, אונ אויך דיא מענשן איין נחת רוח, אונ זיינע רייד זענען אנגענעמען, אונ איז אויך גורם צו מעהרין שלום מיט יעדען מענש, וויא אויך מיט זיין ווייב אונ קינדער, ווייל [מענה רך משיב חימה] ווייכע רייד, טיהן ווידער זעמצען דעם צארען, ובפרט אין דיא היינטיגע דורות, וואס מען ווירקט גאר נישט מיט זאלכע שטראף רייד, וואס ווערד גירעט צארניג, דארף מען בוודאי אן דעם נזהר צו זיין, יענעם מוכיח צו זיין מיט איין פריינדליך פנים,

אין

אונ מיט אנגינעהמע רייד. הלוואי דאס מען זאל אנעמען דאס מוסר, וואס ווירד פריינדליך גירעט. אויף דעם פסוק [הוכח לחכם ויאהבך] זאגן טייהל דעם פשט, ווען דיא יעמאנדען שטראפן ווילסט זאלסט איהם שטראפן מיט דיא ווארטער, דיא ביזט דאך איין חכם. וויא איז דאס פאסענד אויף דיר, דאס דאזיגע צו טיהן, אונ אזו דארפען זיך אויך צו פיהרען דיא בעלי מ׳היכום, אונ מוסר זאגער. אינ אויך איי מענש קעגען דעם אנדערן, אונ דער בעל הבית מיט זיין ווייב אונ קינדער, אפילו אויך אין דיא צייט וואס מען רעט צו איהם מיט הארטע רייד. זאל ער דאך גאר ענטפערן [במענה רך] מיט ווייכע רייד, אונ מיט זיסע לעפצען, שלמה המלך ע״ה האט גיזאגט [ולשון רכה תשבר גרם], דיא ווייכע שפראך, האט אין קראפט איין ביין צו צערבראכען, דאס דאזיגע וואס מיר דא געשריבען האבען, איזט איין קרייטער פון לעבען, וואס איז [טוב לשמים, וטוב לבריות, וטוב לעוה״ז, וטוב לעוה״ב.] אונ דאס איז איין כלי וואס איז מחזיק ברכה ושלום [ושלום יהיה לנו, ולכל ישראל אמן :]

מלמדי תינוקת

מלמדי תינוקת. דיא מלמדי תינוקת וואס טיהן עוסק זיין אין זייר זאך באמונה [מה טוב חלקם] וויא גאר גראס איזט זייר חלק, וואס אויף זייא זאגט דער פסוק [והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע]. [ולא המדרש הוא העיקר] נישט דאס לערנען אליין איז דער עיקר. נאר [יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ] מען דארף אויך מיט דיא תלמידים צו לערנען דרך ארץ, ומוסר, ומידות טובות, אויך איזט זעהר נייטיג מיט זייא צו לערנען בקיצר דיא אלע דינים וואס נייטיג איז זייא צו וויסן, ועל כולם דארף מען מיט דעם קינד צו לערנען [בהדרגה] שטאפלען וויים. צו שטייגען פון איין מדריגה אויף דיא אנדרע, אונ דיא בעלי בתים וואס פארלאנגען פון דעם מלמד מיט זיין קינד צו לערנען תיכף אין דיא התחלה גמרא, דיא מאכען מיט דען איין גראסען פעהלער, ווייל דאס איז אזו וויא מען בויעט איין הויז אהן איסוד, וואס דאס קיין קיום האט גאר. דער סדר הלימוד דארף צו זיין בתחילה זאל דאס קינד קענן גאנץ תנ״ך אונ אויף יעדן ארט וויא עס איז פון דארט איין מוסר ארויס צו נעמען זאל ער דאס קינד אויף דעם אויפמערקזאם מאכן, אויך איז מוטל אויף דעם מלמד זיינע תלמידים עפטערס מוכיח צו זיין מיט בעגלייגטע רייד,

צו פארלאזן די נארהייטן, אונ זיא זעהר צו ווארענען זיא זאלן געווארענט זיין צו דאווענען כהוגן, אונ איך געהעריג ברכה ראשונה ואחרונה צו מאכן איבר יעדן עסן איבער דעם איז דאס איין גראסר יושר אכט צו געבען דאס די קינדר זאלען קענין אויס ווענדיג זאגען אלע ברכות הנהנין אהן פעהלער אויך זייא צו ווארענען פין ליגענט רעדן, אונ פין קללות, אונ פין פארשייטעקייט, אונ דרך ארץ צו האבען פאר עלטערע מענשן, וכדומה [וישמע חכם ויוסף לקח], אונ וויא נייטיג איז דאס זיך צו מאכען איין שיעור יעדן טאג לכל הפחות איין האלבע שעה מיט זייא צו לערנען אין איין מוסר ספר, ווייל דאס איז אזו נייטיג וויא אלעם לערנען, איך דארף ער די זעלבע השגחה צו געבן אויף דעם ארמען תלמיד, וויא אויף דעם רייכן מען דארף זעהר געווארענט צו זיין בייא דיא [בני עניים, כי מהם תצא תורה] דער מלמד, וואס פיהרט זיך אזו וויא מיר דא געשריבען האבען, דער קאן זיך משמח בחלקו זיין, מעהר פין דעם גרעסטן עושר, ווייל דיא אלע תלמידים בני תורה, ויראי שמים וואס ער האט מיט זייא געלערנט, ווערן אלע פיר זיינע קינדר גירעכנט [וטוב יהי' לו ולנשמתו] :

מורא

מורא מיר זענען געבאטן געווארן אויף מעהרערע מיני מרא, דאס ערשטע איז, וואס דיא תורה האט געזאגט [איש אמו, ואביו תיראו] מען זאל זיך פארכטן פאר דיא מיטער, אונד פאטער, אבער דאס טרעפט זיך זעהר זעלטן, דאס מען זאל דיא מצוה מקיים זיין, [כמצות התורה] אזו וויא דיא תורה האט געבאטען, אויסער אזוי לאנג וואס דאס קינד פארכט זיך, נאך פאר דעם שטעקן, אונד באט אונ באלד וויא עס נאר גראס ווירד, טיהט עס שוהן פין זיך [פורק עול] זיין, איבער דעם איז איינע עצה טובה, פאר דיא עלטרן, דאס זייא זאלען מוחל זיין אויף זייער כבוד, כדי מיט דעם צו פארגרינגערן דעם עונש פין זיירע קינדער, מיר געפינען דאס דיא הכמים ז"ל האבן געזאגט [כשם שמצוה לאמור דבר הנשמע וכו'] אזו גיט וויא עס איז איינע מצוה יענעם צו שטראפן, אונ מוסר צו זאגן, ווען זיינע שטראפרייד ווערדן צוגעהארכט אונ אנגענימען אזו אויך איז איינע מצוה, צו שווייגן פין מוסר זאגן, ווען מען ווייסט, דאס זיינע רייד ווערדן נישט אנגענימען דאס זעלבע איזט אויך בייא דיא

קינדער

קינדער אז מען ווייסט דאס זייא וועלן נישט אכטען אויף דיא געבאט פון זיירע עלטערן, אונד זייא וועלן נאך אן זייא מורד זיין, אזו וויא מען זעהט עס געבאך בדור הזה, אזו איזט בוודאי איין גראבער חיוב אויף דיא עלטערן, זיך מונע צו זיין פון צו בעפעהלן זיירע קינדר עפעס פיר זיירענט וועגן צו טיהן, אז מען וויים דאס דאס קינד ווירד נישט הארכען, ווייל דיא עלטערן זענען מיט דעם עובר אויף [לפני עור לא תתן מכשול] אונ אזו גיט וויא עס איז איין איסור איין גראס קינד צו שלאגן, כדי דאס קינד נישט צו ברענגן לידי עבירה, מורד צו זיין אן זיינע עלטערן, אזו אויך איזט עס בייא דעם, דאס קינד, נישט צו ברענגען צו עבירות, וואס מיט דעם איז מען גורם צער צו דיא שכינה, כביכול, [ולכן כל ערום יעשה בדעת] איבער דעם דארף מען אום צו גיין מיט זיין קינד מיט וויסענשאפט אונד פארשטאנד, אונ דיא עלטערן דארפן צו וויסן ווען דאס קינד יוא צו שטראפן, אונד ווען נישט, ווען זיך צו לאזן פון זייא בעדינען, אונ ווען נישט דאס ווענט זיך אלעס לויט דיא מדות פון זיין קינד אונ לויט דעם פארשטאנד פון קינד אזו וויט צו טוהן דאס זיינע קינדר זאלן נישט דארפן צו דעם צו קומען, אן זיינע עלטערן מורד צו זיין:

דיא צווייטע מורא איזט [מורא מקדש] זיך צו פארכטן פאר דעם בית המקדש, אונ היינט בזמן הזה איזט וויעדער דיא מצוה פון [מורא מקדש] חל אויף דיא שיהלן, אונ בתי מדרשים, וואס זייא ווערן אויך אנגערופען [מקדש מעט] אונ וואס איז דאס געמיינט, מורא צו האבען פאר דיא בתי כנסיות, ובתי מדרשים, זיך פארצושטעלן אז מען קומט דא ט אריין, גלייך מען איז אריין געקומען אין קאבענעט פון מלך, דארט צו שטיין מיט מורא, אונ דרך ארץ, [כעומד לפני מלך] אונ זיך צו היטן דארט נישט צו רעדן מיט הייבע שטימע אונ נאך ד״ג, דער זוהר הקדוש איז זעהר מחמיר בעונש הזה, אז מען רעט אין שיהל בדברי חול, דאס דער האט קיין חלק באלקי ישראל, אונ אויך דעם האבען אלע חכמים אונ צדיקי הדור געשריגען, אונ מוכיח געוועזן, צופארט טיהט מען דעם מנהג רע ומר נישט אפלאזן, וואס מען איז נוהג שאנד, אונ שפאט אן דיא מקומות המקודשים, וואס עס ווערד דארט פיהל דברים בטלים גירעט, אונ דברי משא ומתן, אונ אז עס טרעפט זיך דארט צו רעדן בדברי שחוק, וקלות ראש, טיהט מען זיך אויך גאר נישט שפאהרען,

דאס

דאס איז אלעס נאר מעשי היצר וואס טיהט דיא מענשן פארבלענדן פין צו זעהן וואס אונרעכט איז. איבער דעם [מי האיש החפץ חיים] אונד וויל זיך מציל זיין פין שווערע אונד ביטערע עונשים. זאל זיך פין זאלכעס שטארק מונע זיין, נאר זיך צו מאכן פאר איין איסור גמור אין שיהל עפעס צו רעדן. ויאס ניסשט איז תורה אדער תפלה, אונ זאל זיך מיט עפעס קנסן ווען ער ווירד דארט יוא רעדן דברים בטלים, אויך איז אין כלל פין מורא ביהכ"נ, דארט נישט צו רעדן מיט הויכע שטימע, אפילו אז מען זעהט דארט עובר זיין אויף איינע עבירה, טאהר מען אויך נישט אויף דעם זעלבען שרייען בקולי קולות, נאר מען זאל זיך פאר שטעלין, גלייך מען שטייט אין ביהמ"ק, [ודברי חכמים בנחת נשמעים] [ועיין בהלק ראשון באות יראה דף י"ח] אויך איז פאר האנדן איין מין יראה, זיך צו פארכטן פאר דיא תלמודי חכמים, אזו וויא מען האט דאס גידארשנט פין דעם פסוק, [את ה' אלהיך תירא] אבער פיהל פין דעם המון עם זענען אן דעם נישט גיוואהרנט, וואס טיהן זעהר מקיל זיין בכבודם, אונ טוהן זייא נאך מבזה זיין, [ואוי להם ולנפשותם] ווייא איז צו זייא, אונ צו זייער נשמה שעתודים ליתן את הדין, נאך איז פאר האנדן איין מין מורא, וואס מען דארף זיך צו פארכטן פאר דעם יום המיתה אונ פין חבוט הקבר, אונ פאר דיא עונשי גיהנם דער [ראשית חכמה] שרייבט אונ [שער היראה פרק י"ב] פין זוהר הקדוש וועגן, וז"ל [זוהר פ' לך דף ע"ח ז"ל, אמר ר' אלעזר] ר' אלעזר, האט גיזאגט וואהל צו דיא צדיקים וואס לערנען, צו וויסען צו גיין אין דיא דרכים פין הקב"ה אונ צו וויסען זיך פאר איהם צו פארכטן, אונ פאר דעם יום הדין, וואס יעדער מענש איזט אנגיבריית דין וחשבון צו געבן פאר הקב"ה, [איוב] האט געזאגט [ביד כל אדם יחתום] ת"ה, קים, אונ זעהע, אן דעם טאג וואס ענדיגט זיך, דאס לעהבן פין מענש, פין דיא וועלט אוועק צו גיין, דער טאג וואס דער גוף, ווערד צעבראכן, אונ זיין נפש וויל זיך שאהן פין איהם אפ שיידן, אזו גיבט מען רשות צו דעם מענש צו זעהן, זאלכעס, וואס ער האט נישט רשות גיהאט דאס צו זעהן, ווען ער איז נאך מיט זייז גאנצן כח גיוועזן, אזו זעהט ער וויא עס שטייט פאר איהם דרייא שלוחים, וואס ציילען, אונ ראבענן אלע זיינע טעג, וואס ער פאר־לעהבט האט, אונד יעדע עבירה וואס עהר האט אן יעדן טאג עובר געוועזן, אויך אלע זיינע מעשים וואס ער געטיהן האט אויף דיא וועלט,

אוג

אונ ער אליין מיט איף דעם אלעם מודה זיין, מיט זיין מויעל, אונ חתמת עס מיט זיינע הענד. דאס מיינט דער פסוק [ביד כל אדם יחתום] ווייל ער טוהט זיך אליין חתמנין, כדי איהם צו קענע: דן זיין איף יענע וועלט. וואס ער געטיהן האט, אין זיינע יוגענט וויא אויך אין דיא עלטער, אויך איף נייע אונד אלטע עבירות, אונד איינס פון זייא ווירד גישט פארגעסן אונ אזו גיט וויא ער האט אלעם געטיהן אויף דיא וועלט, ווען דער גוף מיט דעם רוח איז צוזאם געוועזן אזו אויך מיז ער השבון אפ געבן בשעת ער נאך לעהבט, אונ דער רוח איזט נאך אין איהם, בעפאהר ער גייט אוועק פון דיא וועלט, [עכ"ל] :

נאך ווערד גיברענגט אין זוהר, [פ' נשא ר' אבא פתח] [לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו] וויא שטארק דארף דער מענש אכט צו געבן, אונ צו וויסען אן דעם דינסט פון זיין בשעפער, יעדן טאג מיט איין כרוז אויפרופען, אונד זאגט, [עד מתי פתיים תאהבו פתי וגו'] וויא לאנג נאך ווירד איהר נארען ליעב האבן נארהייטען, [שובו בנים שובבים וגו'] מיט ווידער קעהרן איהר פארארטע קינדער, ווער איך אייך היילען, פון אייער ווילדיקייט, צו פארט וויל קיינער זיין אוהר נייגען דיא תורה שרייט אויף אוים, דאס זעלבע, אונד קיינער וויל דארויף אכטן, ת"ח. קום אין זעהע, דער מענש גייט אויף דיא וועלט זיכער אונד גלויבט זיא איזט זיין אייגען, אונד אויף אייביג אויף איהר צוא פארבלייבען, או פלעטצליך טוהט מען איהם שליכען אין קייטן, אונ מען טוט איהם משפטן, אויב ער זאל לעהבן בלייבן אויב נישט, ווען ער האט מליצים טובים, וואס זאלין פאר איהם מליץ טוב זיין, אזו ווירד ער בעשארמט פון משפט אזו וויא דער פסוק זאגט, [אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וכו') אונ ווער איז דאס דיא מליצים טובים, דאס איז דיא מעשים טובים פון מענש, וואס שטייען בייא איהם אויף איהם ממליץ טוב צו זיין, ווען ער איז אין איין עת צרה, אבער ווען ער האט קיין מליצים טובים אזו ווירד ער מחויב ביים משפט אוועק צו גיין פון דיא וועלט פאר זיין צייט, [בההיא שעתא] אין דער צייט וואס ער איז געשלאסען אין דיא קייטן, דאס איז בשעת זיין אפשיידן צו שטארבן, הייבט ער אויף זיינע אויגן, אונ זעהט וויא עס קימען צו איהם צווייא שלוחים וואס שרייבן אויף אלעס וואס ער האט געטיהן אויף דיא וועלט, אונ אלעס וואס ער האט גערעט, אונ טיט אויף אלעס דין אפגעבן, אונ

עם ווערד פאר זיינע אויגען אלעס אויף געשריבן און ער מיז אויף אללעם
איין בעצייגען, ווייל דיא זעלבע מעשים וואס ער געטיהן האט אויף
דיא וועלט נידערן אראפ אונד שטייען פאר איהם אויף איהם עדות צו
זאגען, און זייא גייען אייער נישט אוועק פון איהם ביז מען איז איהם
דן אויף יענע וועלט, ות״הו קים און זעהע אלע מעשים וואס דער מענש
געטיהן האט, אויף דיא וועלט דיא אללע שטייען אנגעברייט אונד בשעת
מען טראגט איהם צום קבר, טיהן דיא אלע פאר אים לויפען אונד
דרייא כרוזים שרייען פאר איהם אים, איינער פאראוים, און איינר
זיינער ראכטע, און איינר צי זיינער לינקע זייט, און זאגן דאס איז דער
דאזינר וואס האט מורד גיוועזן אן זיין הערר הקב״ה, ער האט מ״רד גיוועזן
אובען, און האט מורד גיוועזן הינטן, און האט מ״רד גיוועזן אן דיא
תורה, און אן דיא מצות, זעהט זיינע פארדארבענע מעשים, און זיינע
פארדארבינע רייד, עס וועהר איהם בעסער דאס ער ווער גאר נישט
בעשאפען געווארן, און אז מען האט איהם שאהן גיברענגט צום קבר,
טיהן אלע מתים ציטערן איבער איהם, און זאגען [ווי׳ דדא מתקבר בגוון]
ווייא דאס דער רשע ווערד בייא אינץ בעגראבן ווערן, אזו טיהן זיך
זיינע מעשים, און רייד פעדערן, אונד נידערן אראפ אין קבר, און
שטייען פאר איהם, און וויא מען האט איהם שאהן בעגראבען אין קבר,
קומט צו איהם דער מלאך דומה, מיט נאך דרייא מלאכי חבלה,
וואס זענען געזעצט איבער דעם דין פון חיבוט הקבר, זייא האלטן אין
זייערע האנד דרייא פיירדיגע שפיסען, און טוהן דן זיין דעם גוף מיט דעם
רוח, צוא זאממען, ווייא פאר דעם שווערן דין, ווייא צו דעם וואס האט
קיין מליץ טוב, איהם מציל צו זיין פון דעם שווערן עונש, נאך
דעם קומט דער שוטר פון מלך הקב״ה, און שטעלט זיך צו זיינע פים,
ער האט איין שארפע שווערט אין זיין האנד, הייבט אויף דער מעניש זיינע
אויגן און זעהט וויא דיא וואנט פון זיין קבר טיט פלאמען פון וועגן דעם
פלאם אונד גלאנץ פון זיין שווערט, אין דעם זעהט ער דעם שוטר פון
מלך פאר זיך שטיין, ער איז פיל מיט אויגן און זיינע מלבושים זענען
פון פלאם פייער, אונד דרייא טראפפען גאלל הענגט אן זיין שווערט,
וויא ער טיהט איהם אנזעהן, פאנגט אהן זיין גאנצר קארפער צוא ציטערן
און זיין רוח, לויפט ארום, אין אלע זיינע אברים, פון איין אבר צום
אנדרען אבר, כדי זיך פאר איהם צו פארבארגען, און שרייט ווייא, ווייא,

וואס האב איך געטיהן אבער עס העלפט איהם גאר נישט, אויסער ווען
ער האט געפעדרט דיא רפואה פון תשובה איי עס איז אויף איהם דיא
דאזיגע צייט געקומען, אזו וויל זיך דער מענש פאר איהם בעהאלטען
אונ וויא ער זעהט דאס עס איז גאר נישט מעגליך פאר איהם צו בעהאלטען
אזו טוט ער זיינע אויגן עפענן, אונ טוט איהם אנזעהן מיט איפענע
אויגען דאמאהלס טוט ער זיין גוף אונ זיין נפש אליין איבער ענטפערן
אין זיין האנד, אונ אין דיא דאזיגע שעה, איזט דער דין הגדול, וואס דער
מענש ווירד דן אויף יענע וועלט, אונ צו דאך טוט דער רוח פון מענש
ארום שוועבען אונ לויפען אין אלע אברים פון מענש, אונ אלע גלידער
טיהן ציטערן, אונ יעדעס אבר וואס דער רוח קומט אריין דארין, פאלט
דארויף איין ציטערניש, אונ אזו באלד וויא דער רוח גייט ארויס פון דעם
אבר, אזו באלד טוט דאס אבר אב שטארבען, אונ אזו געשיהט עס מיט
אלע אברים, אונ אז דער רוח וויל שאהן אין גאנצן ארויעס פליהען פון
גוף, אזו שטייט דארט דיא שכינה, אונ דער רוח פליהט ארויעס פון גוף,
וואהל איז צו דיא יעניגע וואס זייער נפש קאן זיך ביהעפטן אן דיא שכינה
וויא איז צו דיא יעניגע וואס זענען ערווייטערט פון איהר, אונ קענען
זיך ניכט אן איהר בעהעפטן [ובכמה בי' דינא אעבר בר נש, כד נפיק
מהאי עלמא] אונ דורך וויא פיהל דינים טוט דער מענש דורך גיין, ווען
ער גייט אוועק פון דיא וועלט, איינס איז, דער דין וואס אובן שטייט,
ווען דער רוח גייט ארויעס פון גוף, אונ איין דין, ווען זיינע מעשים, אונ
רייד לויפן פאראוים פאר איהם, אונ שרייען אוים, וויא ער האט זיך אויף
דיא וועלט געפיהרט, אונ איין דין, וויא מען לייגט איהם אין קבר אריין,
אונד איין דין פון חיבוט הקבר, אונ איין דין, וואס דיא ווירם טיהן
געוועלטיגן אן גוף אונ איין דין פון גיהנם, אונ איין דין וואס דער רוח טיהט
ארום שוועבן אין דיא וועלט אונ געפינט נישט איין ארט, ביז מען האט
שאהן דעם מענש בעצאהלט פאר אלע זיינע שלאכטע מעשים פון דיא
וועלט, אונ דאס איז דיא זיבען צייטען, וואס טיהט איבערפאהרען אויף
דעם מענש, איבער דעם דארף דער מענש וויל ער געפינט זיך נאך אויף
דיא וועלט, זיך צו פארכטן פאר זיין הער הקב"ה, אונ אכט צו געבען
יעדן טאג אין זיינע מעשים אונ זאל איילען תשובה צו טוהן, פאר הקב"ה,
[כד אסתכל דוד מלכא] וויא דוד המלך האט אריין גיקלעהרט אין דיא
זיבען דינן וואס טוט איבערפאהרן אויף דעם מענש, ווען ער גייט אוועק

פון

פון דיא וועלט, האט ער זיך געפעדערט, אונ געזאגט [ברכי נפשי את ה׳] מיין נפש מיהע לויבען הקב״ה איי דיא גייסט אוועק פון דיא וועלט, ווייל דיא געפינסט דיך נאך אין גוף, [וכל קרבי את שם קדשו] איהר אלע גלידער, ווייל דער רוח איז נאך אין אייך מיט אייך פעדערן צו לויבן זיין הייליגען נאמען, בעפאהר עס קומט דיא צייט וואס איהר ווירד שאהן נישט מעהר קענען איהם לויבן, עכ״ל:

אין זוהר פרשת ויקהל [פתח ר׳ אבא וכו׳] ר׳ אבא מיט פארגלייכען דיא ספורי מעשה, פון יונה הנביא וויא ער איז געוועזן אויף דיא שיף, אונ מען האט איהם אין ים אריין געווארפען, צו דיא נשמה וואס איז אין גוף פון מענש, בעוה״ז, אונ נאך דיא פטירה, ווארפט מען דעם גוף אין קבר, אונ דאס קבר איזט געגלאכנט צו דעם פיש, וואס האט יונה הנביא איינגעשלינגען, [וז״ל, יונה דנחתא לספינה וכו׳] יונה הנביא, וואס האט גענידערט אויף דיא שיף, דאס איז געמיינט, אויף דיא נשמה, פון מענש, וואס מיהט אראפ נידערן אויף דער וועלט, צו קומען אין איין גוף פון איין מענש, אונד דאריבער ווירד זיא אנגערופען יונה, ווייל אז זיא קומט אריין אין איין גוף, ווערד זיא גענאט אויף דיא וועלט, דאסווארט יונה איז טייטש גענאריין, אזו גייט דער מענש אויף דיא וועלט, וויא איין שיף אין מיטען שטארקען ים, וואס זיא איזט יעדע מינוט אנגעבראכט צערבראכען צו ווערן, אזו וויא עס שטייט ביא יונה הנביא, [והאניה חשבה להשבר] אונ דער מענש אזו לאנג וואס איז אויף דער וועלט, מיט ער זינדיגען, אונ דאכט זיך דאס ער איז שוהן ענטלויפען געווארן פון זיין הערר, אונ ער מיהט גאר נישט משגיח זיין אויף דיא וועלט, אזוי מיט הקב״ה, ווארפען איין שטארקן שטארעם ווינט דאס איז דער גזר דין וואס שטייט אייביג פאר הקב״ה אונ פארערט דין אונ משפט צו נעמען פון מענש פאר הקב״ה, אונ דאס איז דער גורם צו מאכן דיא שיף ציטערין, אונד שטארעמן זיא צו פארזינקען, אונ מיט מזכיר זיין דעם חוב פון מענש, איהם אין געפענגנים צו נעהמען, אונ אז דער גזר דין איז, דער מענש זאל געפאנגען ווערין, דאס איז אין איין קראנקהייט אריין צו פאלען [מה כתיב] וואס שטייט ביא יונה הנביא, [ויונה ירד אל ירכתי הספינה, וישכב וירדם] דאס הייסט, יונה האט גענידערט, אין עק פון שיף, אונ האט זיך געלייגט, אונ איז ענטשלאפען געווארען דאס מיינט מען, חאטשע דאס דער מענש איז שאהן אין תפוס געפאנגען, וואס ער ליגט קראנק, צו דאך

מיט זיך די נשמה נישט ערוועקן תשובה צו טיהן פאר איהר העֶר הקב״ה, כדי זיא פרייא צו מאכן פין איהרע עבירות, [מה כתיב] וואס שטייט דארט ביא יונה הנביא, דער [רב החובל] שיפסקאפיטען האט איהם געריפן, ווער איז דאס דער [רב החובל] דאס איז דער יצר טוב, וואס פיהרט אלעם מיט פארניפט, אונ האט צו איהם געזאגט [מה לך נרדם, קום קרא אל אלהיך] עס איז אצונד נישט צייט צו שלאפן, מען טיט דיך אצונד פארנעהמען צום דין ומשפט, איבער אלע דיינע מעשים וואס דיא האסט געטיהען אויף דיא וועלט, טיהע בעסר תשובה פין אלע דיינע מיסטייט, אונד טיהע ווידערקעהרן צו דיין הערר הקב״ה [מה מלאכתיך] מיט וואס האסט דיא דיך בעשעפדיגט אויף דיא וועלט, [מאין תבוא] גיב אכט פין וואס דיא קימסט אהער פין איין [טפה סרוחה] איבר דעם האלט דיך נישט בגאוה פאר הקב״ה, [מה ארצך] גיב נאר אכט דאס פין דיא ערד ביזט דיא בעשאפען געווארן, אונ אין דיא ערד וועסט דיא ווידער קעהרן, [ואי מזה עם אתה] גיב דיר אין אכט אויב דיא האסט עפעס צו ראכענען אויף זכות אבות, וואס זאל איבר דיך מגין זיין בשעת מען ווירד דיך פאר דעם משפט ברענגען, [ההוא סערה] דער שטארימווינט, דאס איז דער גזר דין, וואס שטארימט איבער דעם מענש, אונד פאדערט פין מלך הקב״ה דן צו זיין דיא געפאנגענע פין מלך, איבער זיירע עבירות, [בההוא שעתא] אין דער צייט, מיט צו געגענין דאס בית דין אטייל פין זייא פאנגען אהן לזכות, אונ אטייל פין זייא לחובה, אונד דער גזר דין פאדערט נאר דעם וואהרען אונד אמתדיגען דין, [ואי ההוא בר נש לא וכו׳] ווען דער מענש ווערד נישט זוכה ביים משפט, וואס שטייט דארט ביא יונה, [ויחתרו האנשים וכו׳] דיא מענשן פין דער שיף האבען פיהל מיהע איינגעווענט דיא שיף צו דיא יבשה צו פיהרן כדי זיא צוא רעטען, אבער זייא האבען נישט גיקענט, דאס מיינט מען דיא וואס טיהן מלמד זכות זיין אויף דעם מענש, דאס מען זאל איהם נאך צוריק לאזן, אויף דיא יבשה דאס איז אויף דער וועלט, אבער זייא האבן נישט גיקענט אונ פאר וואס [כי הים הולך וסוער עליהם]. ווייל דאס ים טיט שטארק שטארמען איבר זייא, דאס איז דער גזר דין, ווען דיא פיהל עבירות פין מענש, וואס טיהען זעהר שטארמען אויף דעם מענש, אונד טיהן זיך גובר זיין איבר דיא מלמדי זכות [כדין נחתין עליה תלת שלוחין ממנין] אזו טיהן אראפ ניהערן דרייא שלוחים וואס אויף דעם גיזעצט זענען, איינער

פון זיא, וואס שרייבט אויף אלע זכותים, אונד חובן, וואס דער מענש האט גיטיהן, אויף דער וועלט, אונ אייגר וואס ראכנט אוים אלע טעג פון מענש, וואס ער פאר לעהבט האט, אונ אייגר דער זעלבער וואס איז מיט איהם מיט גיגאנגען וואס איז נאך מיט איהם גיוועזן אין זיין מיטער לאב, [והא איקומנא] מיר האבען גלערנט דאס דער גזר דין טיט אייער נישט ריהען ביז מען ווארפט איהם אין ים אריין, דאס איז דאס קבר, אזו וויא עס שטייט בייא יונה הנביא, [וישאו את יונה וכו'] דיא שיפס מענשן האבן יונה הנביא אין ים געווארפן, דאמאהלם האט ערשט דאס ים געשטילט פון זיין גרימצארן, אונ בשעת מען פיהרט איהם פון זיין הויז, צום קבר אזו טיהט מען פאר איהם אוים שרייען וויא זיינע מעשים פון דיא וועלט זענען גוועזן, האט ער מעשים טובים געטיהן, טיט מען פאר איהם אויסריפען [הבו יקר לדיקנא דמלכא] גיבט ווירדיגקייט צו דעם דאזיגען דער פארום פון מלך [ויבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו] לאז קומען מיט פרייד, אונד זאל ריהען אויף זיין געלעגער, דער וואס איז געגאנגען אין ראכטפארטיגען וועג, אזו וויא עס שטייט, [והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך] דיין גיראכטיקייט ווירד פאר דיר פאראוים לויפען, אונ נאכם כבוד ווירד דיך צו איהם איינטיהן, [ואי חייבא איהו] ווען ער איז אבער שילדיג, וואס האט שלאכטע מעשים געטיהען, אזו טיט מען פאר איהם אויסריפען אונ טיהן זאגען [ווי לי' לפני'] וועה איז צו דעם דאזיגען עס וועהר איהם בעטער דאס ער ווער גאר נישט בעשאפן געווארן, אונ דער פיש וואס האט פאר שלינגען יונה הנביא דאס איז דאס קבר וואס דער מענש ווירד דארט אריין פארשלינגען: [ומה כתיב] וואס שטייט ווייטער בייא יונה, יונה, איז געוועזן אין לייב פון פיש, דרייא טאג אונ דרייא נאכט, דאס איז דיא דרייא טאג וואס דער מענש איז אין דעם קבר, אונ נאך דרייא טעג ווירד זיין בייך געשפאלטען אונ דיא טינופות פון בויעך ווירד איהם פארקעהרט אויף זיין פנים אונ זאגט צו איהם, נעהם דיר וואס דיא האסט אין מיר אריין גילייגט, דיא האסט גיגעסען, אונ געטרינקען אונד האסט נישט גיגעבן דיא ארמע לייט צו עסן, אלע דיינע טעג זענען בייא דיר אזוי, וויא ימים טובים גיוועזן, אונד דיא ארעמע לייט האסט געלאזט פארהונגערין, אונ האבען נישט מיט דיר מיט געגעסן, נעהם דיר צוריק וואס דיא האסט מיר גיגעבן, אזו וויא עס שטייט אין מלאכי [וזריתי פרש על פניכם] מיר האבען נאך גיזאגט

נאך דיא דריי טעג אונ ווייטער. טיהט מען דעם מענש דן זיין איבער זיינע אויגן, אונ זיינע הענד אונ זיינע פיס. וואס ער האט מיט זייא געזינדיגט ביז דרייסיג טאג מיט מען דן זיין דאס נפש מיט דעם גוף, צו אזאם. אונ דאדורך מיט זיך אויך דיא נשמה געפינען אויף דיא וועלט וואס גייט נישט ארויף אויף איהר ארט אזו וויא איינע אשה נהח וואס איז ערווייטערט אזו לאנג וואס זיא איז אנחטן, אונ דער נאך גייט דיא נשמה ארויף אויף איהר ארט אונ דער גוף ווערד פארפוילט אין דיא ערד, ביז דיא צייט וואס הקב"ה, ווירד ערוועקן, דיא מתים, אונ עס איז אנגעבנייט. איין קול צו ערוועקן דיא מתים פין דיא קברים, אונ ווירד זאגן, [הקיצו ורננו שוכני עפר] וואכט אויף, אונ טיהט זינגען, דיא אלע וואס האבען גערוהט אין דיא ערד, [כי טל אורות טליך וכו'] גאטס טוי, איזט אזו וויא דער טוי פין דיא קרייטער, [וארץ רפאים תפיל] אונ דיא ערד ווירד אלע מתים ארויעס יווארפען, [עכ"ל]:

מנוחה

מנוחה, עס איז נישט פארהאנדן קיין בעסערע זאך וואס מיט מסייע זיין צו [עבודת השם] צו קענען דעם בעשעפער דינען בשלימות, וויא דאס [מנוחה] אז מען האט מנוחה פין פיהל טרדות מהעולם הזה, איין איש חסיד האט מתפלל געוועזן, דער אייבערשטער זאל מיך אפהיטען פין צו האבן [פיזור נפש] דאס הייסט, ער זאל נישט דארפן זיינע געדאנקען צו האבען אויף פיהל מקומות, פין זיינע פיהל געשעפטן, שלמה המלך האט אויך גיזאגט [טוב פת חריבה ושלוה בה וגו'] עס איז בעסער אפילו נאר צו געניסען פין דיא וועלט טראקענעס בראד, נאר דאס עס זאל דאביא זיין שלוה ומנוחה, [ואמרו רז"ל, לעולם ילמוד אדם את בנו אומנות נקי' וקלה וכו'] אייבעג זאל דער פאטער זיין קינד לארנען, איינע ריינע, אונד גרינגע מלאכה, כדי דאס ער זאל זיך האבן מיט עפעס מפרנס צו זיין בהיתר ובמנוחה, אונ דער איש נאמן וואס האט דעם אמתדיגן בטחון אן הקב"ה, אונ גלויבט באמונה שלימה, [כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל] דאס נאר ער אליין גיבט כח אונד קראפט איינצוזאמלען פיהל פארמעגן, אויך האלט איהם נישט צוריק פין צו העלפן מיט פיהלי' אדער ווענינ ארבייטן, אונד ווען אפילו דער מענש ווירד לויפן אזו שנעלל וויא איין הירש, אונד ווירד זיך נאך אזו פיהל בעמיהען, אונד

זעהר טעטיג זיין ביים משא ומתן אדער מלאכה. צו דאך ווירד עס איהם גאר נישט ווירקען צו קענען מעהר פארדינען לויט וויא דער רצון הבורא איזט. אזו איין מענש טיהט זיך בוודאי אוים ערוויילען [מנוחה.] אזו איין מו״מ אדער מלאכה, וואס זאל איהם נישט הינדערן פין עבודת השי״ת דאס ער זאל נישט דארפן זיין גאנץ לעהבן צו פארווענדן מיט פיהל ארבייטן, נאר ער ווירד זיך בוודאי אויסזיכען אזו געשעפט, דאס ער זאל קענען יעדן טאג דאווענען בציבור אונד זיך צו קענען יעדן טאג קובע עתים זיין תורה צו לערנען, אונד ווירד בוודאי נישט זאגען וואס פיהל טיפ״שים זאגען, דאס אין דיא יעצטיגע צייט דער וואס טוט נישט שוועהר ארבייטן דער האט נישט ברויט צו עסן, דאס איז איין שקר מוהליט, נאר גראד להיפוך, [הבוטח בד׳ חסד יסובבנו] דער וואס פארזיכערט זיך אן הקב״ה אונד נישט אויף זיין פיהל ארבייטן, דעם טוט ערשט, דער בורא ב״ה שפייזן, מיט זיין חסד, אונ פיהל ערבארעמקייט, איבער דעם יעדער בעל דעת, זאל זיך פארמיידן פין צו איבערנעהמן זאלכע געשעפטן וואס דאס דארף זיין גאנץ לעהבן, צו פארווענדן בלויז פיר דעם געשעפטס וועגן, ומכש״כ וויא שטארק דארף מען זיך מונע צו זיין פין צו זיין באזע שפיהלער וואס דאס טוט דיא גאנצע גידאנקען פין מענש אוועק נעהמען, וויל זייא ווילען מיט געוואלט רייך ווערן, אהנע מיהע אונ ארבייט, זאלכע מענשן טיהן פארוועקהלין שטאץ וואס דער גוף זאל ארבייטן אויף פרנסה, טיהן זייא דעם גוף הכלה, שאהנען, אונד טיהן בעסער זייערע גאנצע געדאנקען היין געבן, אונד אויף אפפערן וואס זייערע געדאנקען, זענין נישט לעהר, איין אוינגענבליק [אבל לא זה הוא דרך הישר] נישט דאס איזט דער דרך הישר וויא דער בר ישראל זיך צו פיהרן דארף, נאר אומגעקעהרט, דעם גוף צו בעמיהען, [כי האדם לעמל יולד] וויל דער מענש איז בעשאפען געווארען צו ארבייטען, אבער זיינע געדאנקען, דיא מחשבה פרייא צו מאכען, נאר דיא מחשבה צו בעמיהען אין עבודת השם יתברך, [אם כה תעשה] ווען דיא ווירסט אזו טיהן, [ויכלת עמוד] ווירסט קענען איין בעשטאנד האבן אויף דיא וועלט, צו לעהבן בנחת, אונ זיך איין גראסארטיגעס פארמעגן צו זאמלען לעוה״ב:

מיתה

מיתת, דער זכרון, צו דענקען אן דעם יום המיתה איזט איין גדר גדול ניצול

ניצול צו ווערן פון פיהל עבירות. [ולכן החיי יתן אל לבו] איבר דעם ווען דער יצר מיט דעם מענש רייצן צו זינדיגען, אדער זיך צו וועלין כעסן וועגן מניעות הכבוד וכרומה, זאל מען זיך תיכף אין דיא גידאנקען נעמען, דעם יום המיתה, וואס מיט אויף יעדן מענש איברפאהרן, און קיין איינציגער ווערד פין דעם ענטרינען, ארעם און רייך, טיפשים און חכמים, גראס אונד קליין, אזו ווערד דאך פארגעווים דער פארגיפטער באכער פין טוהט איבער מיר אויך איברפאהרן, דאס דאזיגע ווירד בוודאי דעם שטארקן יצר אונטערטעניג מאכן [ומה טוב] וויא גיט איז דאס, עפטערס צו בעזאכען דיא גיפעהרליכע קראנקע, און בייצוואהנען בשעת יציאות הנשמה, וויא עס מיט דעם מענש צוגייט בשעת מיתתו, פין דען געשיהט גאר נישט נאר נאך גראד להיפוך, חוץ דעם וואס דאס איינע גראסע מצוה איז [חסד של אמת], איזט עס נאך איין גדר גדול [שהחיי יתן אל לבו] דאס מען מיט זיך בידענקן וואס דער סוף פין יעדן מענש איז, און וויפיהל צער דער מענש ליידן מוז, בשעת יציאת הנשמה, וואס דאס איין גראסע כפרה איז איבער דעם מענשם עבירות, אויך איז עס ראכט עפטערס בייא צו וואהנען דיא לויה און קבירה, כדי זיך צו ערמאנען וואס דער גאנצער מענש איז, און וואס ער נימט זיך מיט פין זיין גאנץ פארמעגן דיא בלויסע תכריכים, און ער ווערד זיך דענקן, דאס זעלבע וואס מען טוט מיט דעם נפטר, דאס זעלבע ווערד מען מיט מיר אויך טיהן, מען ווערד מיך אויך מספיד זיין, און אויך אין דיא ערד לייגען אויף איין שטיקל פלאטץ פין פיער עלען, און דיא אלע צוזעהר וועלין מיך אויך מיט ערד צושיטען, און מיך גאנץ אליין איבערלאזען וויא איין דארן אין דיא מדבר, דער געווין פין דעם איז, דאס דער וואס אן דעם איביג דענקט, דער ווערד בוודאי נישט זינדיגען מען זאל זיך אבער נישט לאזן איינרעדן פין יצר עס איז נאך גענוג צייט אויף אזו וואס צו זארגען, און צו שרעקען פאר דעם טוהט, איך בין נאך היינט ב״ה יונג און געזונד, היינט איזט דיא צייט זיך צו פרייען און דיא וועלט צו געניסן ווען עס וועלין קומען דיא ימי זקנה וועל איך דאמאהלס אן אזו וואס טראכטן, און פאר דעם טוהט שרעקן, און וועל אויך דאמאהלס תשובה טיהן. אזו זאלסט נאר איהם ענטפערן [הוי זקן וכסיל] מיר זעהן דאך אויגענשיינליך, דאס דער טוהט שוועהבט ארום אויף דיא וועלט, און פאר־שוהנט נישט גרויס און קליין, יונג און אלט, ווען איינער נאך אזו שטארק

איז אונ אויך נאך גאנץ יונג איצט, היינט אוז ער דא אונ מארגען אין קבר, אונ באמת דארף יעדר בעל שכל צו פארשטיין, דאס דער מענש שטארבט נישט מיט איינמאהל, נאר תיכף פון טאג פון געבוירן ווערן, יעדער טאג וואס פאראיבר גייט, איצט איהם שוין דער טאג אבגעשטארבן וואס שוין נישט מעהר צוריק קימט, אונ וויא אמתדיג אונ חשוב זענען דיא רייד פון ר׳ אלעזר וואס האט געזאגט [שוב יום אחד לפני מיתתך] טיה תשובה איין טאג פאר דיין טויט, אונ וייל מען וייס נישט דעם שטארב טאג, אזו דארף מען יעדן טאג תשובה צו טיהן, פיליכט שטארב איך מארגען, [נמצא כל ימיו בתשובה]. אזו קימט אויס אלע טאג תשובה צו טיהן, אונ דער מענש וואס האלט זיין עצה, דער איז זוכה צו [טוב שם משמן טוב, ויום המות מיום הולדו] איין שם טוב, וואס בעסער איז פון שמן טוב, אונ דער יום המות, ווערד איהם בעסער זיין, פון דעם יום הלידה, אונ ווען ער ווערד פון דיא וועלט אוועק גיין, ווערד עס איהם אזו זיין וויא מען גייט אויף איין חתנה:

אות נ נחמה

נחמה, אין כלל פון גמילות חסדים איז אויך [תנחומי אבלים] מנחם אבל צו זיין, אונ נישט בלויס אליין דיא אבלים צו טרייסטן, נאר [על כל צרה שלא תבוא] אויף יעדן אונגליק אדער שאדן וואס עס קימט צו חלילה, איז איין מצוה מיט דעם יעניגען מיטלייד צו האבען אונ איהם צו טרייסטן, מיט זאלכע ווארטער [שנכנסים ללב]. אונ מיט דעם קאן מען יעדן מענש וויא אויך זיך זעלבסט טרייסטן, דאס איבר יעדע צרה ר״ל איז פארהאנדן נאך ארגער, אזו דארף מען אלע מאהל נאך דעם בישעפר צו דאנקען דאס ער האט נישט אויף איהם נאך גרעסערע יסורים געשיקט, אונ אויך צו בעטין, דאס ער זאל איהם פון זייא מציל זיין, אויף געלד שאדן איז דיא טרויסט דאס עס איז נישט געוועזן איין גרעסערער שאדן פון קראנקהייטן, אדער אנדרע יסורי הגוף, ווידער אויף יסורי הגוף, איז דיא טרויסט דאס מען איז ניצול געווארן פון טויט, ווידער אויף דעם פארליסט פון איין נפש חלילה, קאן מען זיך אויך טרייסטען, דאס ער איז אלט יוד געשטארבען, אדער דאס ער איז נישט געשטארבען מיט איינע מיתה משונה, ר״ל אדער דאס עס איז פון איהם צוריק געבליבען איין זרע של קיימא, אונ מתפלל צו זיין צו השם ית׳ דאס וואס

איבערגעבליבען

איבערגעבליבן איז, זאל איהם בלייבען, וזאת און פין דעם מיז מען זיך שטארק היטען, נישט צו פיהל צו וויינען אויף איין מת ב"מ ווייל עס שטייט דער וואס וויינט צו פיהל אויף איין מת, דער ווערד חלילה דארפן צו וויינען אויף איין אנדער מת ב"מ' ובאמת [על פי דעת הישר] ווער ראוי גאר נישט צו וויינען אויף איין מת, דען וואס פאר איין געווין האט מען דען פין דעם וויינען וואס שוהן גישעהן איזט, אפילו דאס מען ווירד זיך הרגנן חלילה, ווערד מען מיט דעם נישט מעהר דעם גישטארבינען לעבעדיג מאכען, צודאך איז מען מחויב יעדן מת עפעס צו ביוויינען מקיים צו זיין דיא גיבאט פין אונזרע חכמים וואס האבען גיזאגט [שלשת ימים לבכי] דרייא טאג דארף מען צו וויינען איבער איין מת ב"מ און נישט מעהר, ווייל נאך מעהר וויינען, איזט שוהן גיפעהרליך פאר זיך זעלבסט' חלילה וחס נישט צו דארפן ווידער צו וויינען אויף איין אנדער מת ב"מ' אויסגענימען אויף איין אדם גדול וחשוב איז מותר נאך מעהר צו וויינען, אזו וויא מיר געפינען ביים משה רבינו ע"ה דאס כל ישראל האבען איהם ביוויינט דרייסיג טאג, אפילו אין דיא צייט וואס מען דארף יוא דאס מת צו בעוויינען, דארף נישט דאס געוויין צו זיין וועגן דעם וואס ער האט זיך פין איהם אבגעשיידען אדער ווייל ער האט מפרנס גיוועזן זיין ווייב אונד קינדר וכדומה, ווייל דאס אלעם איז איין הבל, ווייל באמת איז נאר דער בעל הבית איין שליח פין דעם אמתדיגען שפייזר אין הימעל, און דאצו איז דאך דער אב הרחמים איין אב יתומים, ודיין אלמנות, ועל כולם דארף מען זיך צו טרייסטן ווען עס אזו גיפעלט דעם ליבען גאט אין הימעל, אזו דארף עס איניץ מענשן זיינע קינדר אויך צו גיפעללן, אזו וויא מיר געפינען געשריבען [חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה], מען דארף מיט אזוי שמחה צו מאכן דיא ברכה דיין האמת איבר דעם שלאכטן, וויא מען מאכט [הטוב ומטיב] איבר דעם גיטן, נאר איבער וואס דען איזט צו וויינען, איבער זיינע זינד און מיסטייט וואס האבען דאס גורם גיוועזן, דאס דיא צרה איז אויף איהם געקימען, אויך וועגן צער השכינה כביכול, וואס אין צער איז, ווייל אז דיא מענשן זענין בצער, איז אויך דיא שכינה בצער [ע"ד עמו אנוכי בצרה], נאר איבר דעם איזט צו וויינען, כדי זיך מתעורר צו זיין תשובה צו טיהן, וואס מיט דעם איז מען ווידער גורם שמחה, צו דיא שכינה כדי גורם צו זיין איין נחת רוח צו הקב"ה, און אזו וויא עס איז

איין

אין מצוה יענעם מנחם צו זיין, אזו איז אויך איין מצוה זיך צו לאזן מנחם זיין אנצונעמען דיא טרויסט, אונד אויך תיכף וויא דיא צרה קומט, דעם בורא עולם צו דאנקען, צו זאגען גערעכטער גאט, דיין משפט איזט אמת וצדק, אונ פין דיר קומט גאר קיין שלאכץ, נאר לויטער גוטץ, געוויס האבן דאס מיינע עונות גורם געוועזן [אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי] פארגיב מיר אויף אלע מיינע מיסטייט, אונ לאז זיין דער צער איין כפרה איבער אלע מיינע עבירות:

נדיבות

נדיבות. וויא גאר איין מדה טובה איז דיא מדה פין נדיבות בעווילגט צו זיין, הן צדקה צו געבען והן גומל חסד צו זיין לכל אדם, וייל דיא מדה איז [טוב לשמים וטוב לבריות] גיט צום אייבערשטן אונ גיט צו דיא מענשן אונ גיט צו זיך זעלבסט, [בין לעולם הזה, ובין לעולם הבא], אויבוהול דאס דיא מדה פין נדיבות, אונ אויך דיא מדה רע עין קארגהייט איזט אין מעהרסטנס טהייל על פי הטבע, וואס דער מענש ווערד באלד אזו גיבורין מיט דיא מדה, צופארט ווערד מען זיך נישט קענין פטרן ביים יום הדין הגדול פין דעם עונש וואס מען איז איין אכזר געוועזען קעגען דיא עניים, וייל דאס איז אין דעם מענשס האנד, אויבצובעסרן דיא אלע שלאכטע מידות אויף מידות טובות, אונ זיין שלאכטע נאטיהר אויסצובעסרן, זיך מהפוך צו זיין פין שלאכט אויף גיט, נאר דאס דאזיגע מיז מיהע קאסטן, פאר דעם ווידער [לפום צערא אגרא] וואס מעהר דיא מיהע איז, איז אויך דער שכר גרעסר, מען דארף זיך צופיהרן מיט דיא מדה פין נדיבות אויך קענען זיין בני הבית, נישט צופיהל קארג צו זיין, אונ צו געבען אויף צרכי הבית [בפנים שוחקות], דיא מדה האט קיין שיעור ביא יעדן מענש אלס איינס, נאר איין יעדר לויט זיין פארמעגען אזו דארף ער זיך נוהג צו זיין, אויך דארף מען נישט צופיהל צו פארטהיילן צו פרעמדע, אונ זיין בני הבית צופיהל מצמצם צו זיין, וייל זיין בני הבית זענין קודמר פין ארן פרעמדן, אויך אזו איינר וואס האט אויף זיך חובות, דער איז מחויב זעהר מצמצם צו זיין, אין היימישן הויזווירטשאפט, כדי צו קענין זיינע חובות ביצאהלען, אויך איז אין כלל פין נדיבות, נישט צופיהל קארג צו זיין ביים איינקויפן, אונ פארקויפען, זיך נישט צו שטעלען וועגען איינע קליינע קייט, נאר זיך צו פיהרן בנדיבות

קענען

קענען איין יעדן מענש, צו לאזן אן זיך פארדינען, אזו גיט ביים איינקויפן וויא אויך ביא דעם פארקויפען, ובפרט קענען דיא ארמע לייט איז בוודאי דער חיוב אזו צו טיהן, זייא צו געבען צופארדינען, צו געבן דאס גיבאטינע געלד, אויך זייא צו פארקויפן ביליגר פין איין אנדערן דאס זעלבע איז אויך ווען איין ארימאן טיט זיך ביא איהם פארדינגען אדער מען גיבט איהם עפעס צום ארבייטן איהם צו בעצאהלן בעין יפה דאס פארלאנגטע געלד, וויל דאס ווערד פאר איין צדקה גיראכנט אונ דער עני ווערד נישט ביא דעם מבויש, אבער זיך נישט אזו צו פיהרן, וויא אטהייל עשירים זיך פיהרן, ווען זייא קויפן עפעס פין דעם ארימאן, אדער ווען זייא טיהן דעם ארימאן דינגען צו איין ארבייט, טוהן זייא מיט איהם מדקדק זיין [בדקדק עניות] ביז איין שוה פרוטה, דער אויסרייד פין זייא איז צדקה צו געבן ווייסן מיר שוהן וועהם צו געבן, אבר ביים איינקויפן אונ דינגען, וויל איך האבען וויא אין ביליגסטען, אבער באמת, איז דאס זעהר פעהל גירעט, אונ האבען קיין פארשטאנד וואס ווייסן נישט [בין ימונם לשמאלם], נאר דער דרך הישר איז גראד להיפוך, עס איז נישט פארהאנדן איין גרעסערע צדקה וויא דאס איז, וואס מען גיבט דעם עני צו פארדינען מעהר וויא עס קומט איהם, וייל דער עני ווערד ביא דעם נישט פארשעהמט, מחמת וואס ער דאכט זיך, איך האב ב"ה אן איהם פיהל מרוויח גיוועזן, אבער ביא גאט ב"ה איזט אלעס אויפענבאר, אונ ער טיט דאס איהם ראכנען פיר איין גראסע צדקה, אויך איז אין כלל פין נדיבות צו בארגן דיא שכנים כלים פין הויזוווירטשאפט, אונ נישט מקפיד צו זיין אויף דעם פארליכט וואס דאס כלי ווערד אבגעניצט וייל מען דארף צו דענקען דאס דער שכר פין דיא מצוה איז בוודאי פיהל מאהל גרעסער, עס גיבט זאלכע מענשן וואס [צרי עין] זענען עפעס איין זאך צו בארגען, אונ טיהן זיך נאך דאריבער קריגען, ובפרט איז דאס שכיח ביא מאנוכע ווייבר, ולכן איז מוטל אויף דעם בעל הבית זיין וייב צו אינטעריכטן, זיא אויפמארקזאם צו מאכן פין דעם גראסן שכר פין דיא מצוה, אונ אויך דעם עונש פין דעם [צרי עין] וואס נגעים קומען וועגן דעם חטא, ובפרט דארף מען צו זיין איין נדיב לב אוועק צו לייען ספרים צום לערנען, אונ נישט צו אכטן אויף דעם פארליסט וואס עס ווערד עפעס אבגעניטצט, אונ דאס איז איין עצה טובה זיך תיכף אויפצוצייכנען וועהם מען האט דאס ספר אוועק גיבארגט צום אנדערן, אויך דארף מען

צו

צו זיין איין נדיב לב, זיך צו בעמיהען מיט שליחות פיר אנדרע מענשען וועגן, אויך עיצות טובות צו געבן. איבערהויבט דארף דאס אלעס געטיהן צו ווערן [בסבר פנים יפות] מיט איין פריינדליך פנים עס זייא בייא איינע קליינע טובה, אדער בייא איינע גראסע טובה, ווייל מיט דעם טוט מען מאכן איין נחת רוח צו הקב"ה, אונד זיין שכר ווירד גראס זיין בין לעולם הזה ובין לעולם הבא:

נקימה ונטירה

[נקימה ונטירה] דאס זענין צווייא [לא תעשה] אזו וויא עס שטייט [לא תקום, ולא תטור, את בני עמיך] דיא זאלסט דיך נישט נוקם זיין, אונ אויך קיין האס טראגען צו איינעם פון דיין פאלק ישראל, נקימה הייסט אז מען זאגט איך וועל דיר אזו בייז טיהן וויא דיא מיר געטיהן האסט, אדער איך וועל דיר קיין טובה טיהן אזו וויא דיא האסט מיר קיין טובה געוואלט טיהן, אונ [נטירה] הייסט אפילו מען איז זיך נישט נוקם נאר מען זאגט צו איהם זעה דאס איך בין נישט אזו, שלעכט, וויא דיא ביזט, נאר איך טיה דיר יא דיא טובה, דאס האט אויך דיא תורה פארבאטען מיט איין [לאו], ווייל ער טוט יענעם ווייטער איין האס נאכטראגען, נאר מיר יודן זענין מחויב וועגען אזו וואס נאר נישט מקפיד צו זיין, אונ אויך יענעם גאר קיין האס צו טראגען, נאר איין יעדן מענש דן צו זיין לכף זכות, פיליייכט איז עס נישט אין זיין מאכט געווען מיר דיא טובה צו טיהן, אונ אפילו ווען דיא האסט גאר קיין שום זכות אויך איהם צו געפינען, זאלסט איהם מיט דעם דן זיין לכף זכות, דאס ער האט עס נאר געטיהן מחמת וואס ער האט קיין שכל, אבער נישט יענעם צו האסען, פון דעם קאן מען זעהן וויא אונראכט דיא מענשן טיהן וואס פרייען זיך איבער דעם שטארץ פון זיין שונא, דאס זעהט מען אין מעהרסטן בייא דיא [חסרי דעת] וואס לעהר פון פארשטאנד זענין, וואס זאגען, זעהסט וויא ער איז איבר מיר געשטראפט געווארן, אונ השם יתברך האט זיך מיינער נוקם געוועזן, [אבל לא זו הדרך הישר] נישט אזו דארף זיך צו פיהרן דער בר דעת, נאר נאך גראד להיפוך, מען דארף זיך נאך איבר אזו וואס מצער צו זיין, דאס יעמאנד איז דורך מיר געשטראפט געווארן, אזו וויא עס שטייט [ושמח לאיד לא ינקה] דער וואס פרייט זיך איבר יענעמס אנגליק דער ווערד נישט ענטרינען פון איין עונש

דיא

דיא זאלסט נישט זאגען בין איך דען איין מלאך דאס איך זאל מיך נישט פרייען איבער דעם שטארין פון מיין פיינט וואס בינעהרט מיר שלאכטס צו טוהן, ווען דיא ווערסט דיר נאר דיא זאך איבערלייגען, אזו ווירסט שוהן זעהן דאס גאט ב"ה פארלאנגט נישט פון דעם מענש זאלכעם וואס נישט אין זיין מאכט איז, ווייל דיא פאלטשע טענות שפראכין נאר ארויס, מחמת וואס מען האט דיא שוואכע אמונה אן דיא השגחה פון בורא ב"ה, ווייל דער וואס גלייבט באמת דאס אלעס וואס געשיהט אויף דיא וועלט פון גראס ביז קליין, עס זייא גוטין אדער שלאכין, קומט אלעס נאר פון איהם מיט זיין השגחה פרטות, אונ דיא יעניגע וואס דיר שלאכין אדער גוטין טוהן, זענין נאר שלוחים פון הקב"ה, אונ עס פעהלט נישט אויף דיא וועלט שלאכטע מענשן, האט עס דער נישט געטוהן, אזו וועט עס געשעהן דורך איין אנדערן, אזו וויא דוד המלך ע"ה האט געזאגט [ה' אמר לו קלל], אזו דארפסט שוהן קיין שום מענש צו האסען וואס דיר בייז טוט, אדער וואס וויל דיר קיין טובה טוהן, נאר דיך אליין קאנסט דיא בעשילדיגען דאס מיינע מעשים האבען אזו גורם געוועזן, קענען מיר אזו צו האנדלען, אונ דער יעניגער איז נאר אזו וויא איין האק אין דעם האלץ העקערס האנד:

נטילת ידים

נטילת ידים, דיא הענד צו וואשן צום עסן איז איינע מצוה מדרבנן, אונ פיהל פון דעם המון עם טוהן אן דעם בעוה"ר מיקל זיין, מאניכע וואס וואשן זיך גאר נישט צום עסן, מחמת וואס זייא רעדן זיך איין, דאס דיא מצוה נטילת ידים איזט איינס פון מדות חסידות, מאניכע ווידער וואס וואשן זיך יוא צום עסן, אבער נישט אלע מאהל, נאר ווען זייא עסן אין דערהיים, אונ ווען עס קומט זייא אים צו עסן וויא ארגעץ, אין דעם געוועלב, אדער אויף דעם וועג, אזו טוהן זייא שוהן אן דיא מצוה מיקל זיין, מאניכע ווידער וואס טוהן מיקל זיין בייא מים אחרונים, וואס וואשן זיך נישט נאך דעם עסן קודם ברכת המזון, אבער דיא אלע [בחושך יתהלכו] גייען אין דיא פינצטער, וואס ווייסען נישט [היכן ישבון אור] צו גיין אין דיא ליכט פון דיא תורה הקדושה, ווייל יעדע מצוה מדרבנן וואס דיא חכמים הקדושים האבען מתקן געוועזן, איז

נאך

נאך האַרבּער פון מצות מדאורייתא. אַזו וויא מיר האָבּן גילערנט [והעובר על דברי חכמים חייב מיתה] דער וואס איז עובר אויף דיא רייד פון דיא חכמים איז חייב מיתה חוץ דעם וואס מען איז אויך עובר אויף דעם לאו מן התורה [ולא תסור וכו׳] וואס דיא תורה האט גיבאָטן. איהר זאלט נישט אָבּקעהרן פון אַלעם וואס דיא חכמים וועלן אייך גיבּיטען ליינקס אָדער ראַכטס. וידוע דאס איז ווהול בּיקאַנט וואס דיא חכמים האָבּן גיזאָגט דער וואס איז מזלזל בנטילת ידים איז חייב נדוי. אַסער דעם וואס דאס איז גורם [לידי עניות] ולכן [מי האיש החפץ חיים] זאל נזהר זיין מקיים צו זיין דיא רייד פון דיא חכמים הקדושים. דאס עס זאל בּייא איהם זיין פאר איין ראַכטן איסור בּרוד צו עסן אימגעוואַשן. וויא אויך גיוואָהרנט צו זיין במים אחרונים קודם ברכות המזון. ובזכות זה ווערד איהם קיין פרנסה פעהלן כל ימי חייו אמן :

[וכן לתפלה] אויך איז מען מחויב זיך דיא הענד צו וואַשען פאר יעדע תפלה. אונ עס זענען בּייא דעם פיהל מענשן נישט נזהר. מחמת זייער לייכטזיניקייט. וואס עס איז זייא וועניג דאַראַן גילעגען דאס זייער תפלה. זאל פאַריכטעט ווערן כהוגן. כּדי זיא זאל קענין אָנגענומען ווערן פאר הקב״ה. אויך מיז מען גיוואָהרנט זיין אַז מען האט זיך אָנגערירט באמצע התפלה [במקומות המכוסים] דהיינו אַ לייב אָדער [בצואת האף] פון דיא נאָז. אָדער [בצואת האוזן] פון דעם אויער מיז מען זיך דיא הענד וואַשען. אָדער זיך דיא הענד אָפּצורייבּען אַן עפּעס איין זאַך. דאס זעלבּע דאַרף מען אויך גיוואָהרנט צו זיין בּשעת דעם לערנען. נישט אָנצורירען. [במקומות המכוסים] כנ״ל [ומי האיש החפץ חיים] זאל זיך דאס גיט אין דאַכט נעמען. נישט צו עסן. אָדער מתפלל צו זיין. אָדער צו לערנען. מיט אונרייניגע הענד. [לכבוד השם. ולכבוד התורה. וטהור ידים יוסף אומץ] :

נבול פה

נבול פה, דער חומר העני פין נבול פה איז ווהול ביקאנט וואס דיא חכמים ז"ל האבען גיזאגט (ושבל המנבל פיו וכו') דער וואס טוט פאראנווירדיגען זיין מויל צו רעדן נבול פה, אפילו ווען עס איז אויף איהם גיחתמת גיווארן איין גזר דין לטובה, אזו ווערד עס אויף איהם פארקעהרט לרעה, צום שלאכטן ר"ל. אויך שטייט אין פסוק (ע"כ על בחוריו לא ישמח ה') דאס הייסט פון וועגן דעם חטא פין נבול פה, שטארבען חלילה יונגע מענשן, אונ גאט ב"ה טוט זיך ניט ערבארמען איבר דיא אלמנות, אונ מען טוט פיר איהם טיהן מאכען דאס ניהנם, אויך דער וואס הערט אויף רעדן נבול פה אונ שווייגט, ווערד אויך גישטראפט מיט יסורין ר"ל. אונ נאך מעהרע עונשים האבען דיא חכמים גישריבען איבער דעם חטא, ובעוה"ר איז דער חטא מצוי בייא, דיא נבליב ארדינערע מענשן, זייר נאמען איזט נבל, אונ נבלות פה טיהן זייא רעדן, אויך דיא מענשן וואס טיהן זייא אויסהערן רעדן, שטאט דעם וואס זייא דארפן זייא צו ווערן, אונ אפ צו שרייען, טיהן זייא נאך מיט לאכען, אונ מאכן זיך נאך איין איינגעהאלט דאמיט (אוי להם מיום הדין) איזט זייער עונש אויך זעהר גראס ליום הדין הגדול:

איז אין כלל פין נבול פה, דיא גוישע לידער זינגען, וואס זיירע אלע גיזאנג איזט נאר לויטר (דברי עגבים) הילטיישע זאכן, זאלכע דבורים טיהט מטמא זיין דאס מויל פין מענש, אונ עס ווערד איין (חתיכה דנבילה) אונ וויא קאן מען מיט איז מויעל וואס איז פארזידלט מיט צואה, צוגיגענין פאר הקב"ה פאר איהם מתפלל צו זיין, אדער זיין תורה הקדושה צו לערנען אויף דעם זאגט דער פסוק (ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי) וויא קימט צו דיר דאס דיא זאלסט רעדן פין מיינע גיזעצין אונ זאלסט גאר טראגן מיין ברית דאס איז דיא תורה אויף דיינע לעפצן:

מיר ווילן מעתיק זיין איינע מעשה נורא וואס האט זיך גיטראפען אין אינזרע צייטן, מיט איין איש בדחן וואס האט פיהל לצנות, אונ קלות ראש גיברויכט, אונ האט זיך פיהל אינטערהאלטן מיט נבול פה, אונ ליצנות, אונ אויך מיט אנדרע זאכען וואס ברענגט צו שחוק אונ קלות

ראש

ראש פיר דיא ורקים ופחזים] (ויהי היום) ווען עס איז געקומען דיא צייט וואס ער האט זאלין שטארבען, איז ער קראנק געווארן וואס איז גילעגן איינגע טעג אין אהינמאכט, איינמאהל מיטן דיא נאכט האט ער פלעצליך גיעפינט זיינע אויגען, אונ האט אנגעפאנגען ביטערליך צו שרייען אוי אונ וויא איז מיר, וואס איז געשעהן מיט מיר געקומען, ומחמת זיין יעמירליך געשריא, דיא מענשען וואס זענען בייא איהם גישטאנען האט זיא בעגריפען איין ציטערניש, האט ער צו זיא גיזאגט, זעהט נאר דעם פארכטבארן גישטאלט פין דיא שווארצע מענשען מיט זאלכע פארכטבארע געזיכטער וואס האבען איהם געוויזען פייערע פייגען מיט פייער, איהם דאס אין זיין מויל אריין צו ווארפען, וועגען זיין פיהר שחוק, אונ קלות ראש, אונ נבול פה, אויך אנדרע דינים קשים וואס זיא האבען פיר איהם פאר־גיבריט, דאריבער האט ער גישריגען מיט איין גרויס פארכטבאר גישרייא, אונ האט ביטערליך גיקלאגט, וויא דיא דאזיגע זאך איזט בעוויסט געווארן אין דיא שטאט, אזו זענען פיהל מענשען צו איהם געקומען, אונ צו אלע האט ער דאס זעלבע גיזאגט, ווען עס איז צו איהם געקומען אזו מענש וואס האט אויך זאלכעס גיטריבען וויא ער געטיהן האט, האט ער צו איהם גיזאגט, דיא האסט דיך אויך אזו געפיהרט וויא איך האב מיך געפיהרט, עס ווערד איבר דיר אויך איבערפאהרען דער פארגיפטער באבער אונ ווערסט אויך אזו פארגיפט ווערן וויא איך, ווען עס איז ווידער צו איהם געקומען אזו איינר וואס האט, איהם אויפגיהערט רעדן אונ האט געשוויגען, אונ האט נאך מיט געלאכט, האט ער צו איהם גיזאגט, דענקסט דיא דעם אונ דעם טאג וואס דאסט מיך גיהערט נבול פה רעדן, אונ ליצנות טרייבען, שטאין וואס דיא האסט זארען מיך מיט דעם שוך אין פנים שלאגען, כדי מיך פין זאלכע מעשים מכוערים אבצוגעוויינען, האסט נאך מיט מיר מיט געלאכט זארג נישט דער פארגיפטער באבער פין פרעניות ווירד איבר דיר אויך איברפאהרן, דאס דאזיגע האט אזו גערויערט זיין שרייען אונ קלאגען דרייא מעת לעת, צום סוף האט ער זיינע הענד אין מויל גישטעקט, אונ האט זיך זעלבסט זיין מויל אויפ־געריסען גאר אהן אשיעור, אונ האט זעלבסט געשריגען ווארפט אריין פייער, אונ מיט דיא ווארטער איז ער גישטארבען, נאך דיא פארכטבארע מעשה, האט דיא גאנצע שטאט תשובה געטיהן, אונ האבען אבגיקעהרט פין זייערע שלאכטע מעשים: פין דיא מעשה נורא דארף מען זיך איין

גראס

גראס מוסר ארויס צו נעמען, זיך פון זאלכעס זעהר צו היטען, אונ אויך פון זאלכעס אויף צוהערן, אונ זיך זעהר צו ערווייטערן פון מושב לצים, אזו וויא דוד המלך ע"ה האט גיזאגט אין תהלים [אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכו' ובמושב לצים לא ישב] :

נקיות

נקיות, דער עיקר נקיות איז ריין צו זיין פון עבירות, וואס דיא עבירות טיהן פאראנרייניגען, אונ פארזידלען דאס נפש, אויך טיהן דיא עבירות פון מענש מאכען איין פגם גדול אין היכל פון מלך הקב"ה, דער מלך פון דיא גאנצע וועלט, איבר דעם דארף דער מענש צו זעהן אלע צייט ריין צו זיין [מכל נדנוד עבירה], אונ דאס וואס מען האט שוהן גיפעהלט, אונ פארדארבען צו אייל'ען תשובה צו טיהן, כדי דיא עבירות אבצומעקן, אזו וויא מיר וועלן דא ווייטער שרייבען בסימן תשובה :

עס איז פארהאנדען נאך איין מין נקיות וואס מען דארף דאביא זעהר נזהר צו זיין, דהיינו דער גוף פון מענש זאל אלע מאהל ריין זיין פון אינוועניג, אונ אויסוועניג אין דיא צייט ווען מען שטעלט זיך בעדינען פאר הקב"ה, מיט דאווענען, אונ ברכות זאגען, אדער בשעת תורה לערנען, דאס איז גימיינט, זיין גוף פריער צו רייניגען פון גדולים וקטנים, אזו וויא מיר האבען גילערנט [הנצרך לנקבים אל יתפלל, ואם התפלל תפלתו תועבה] דער וואס ברויך זיך צו רייניגען פון צואה, דער זאל נישט מתפלל זיין, אונ ווען ער האט יוא מתפלל גוועזן, איזט זיין תפלה איין תועבה, איין אנווירדיגקייט, אויך פון אויסוועניג דארף מען נזהר צו זיין, דאס דער גוף זאל גאר ריין זיין פון צואה [illegible], ובפרט [בפי הטבעת] מיז מען נאך מעהר נזהר זיין דאס עס זאל גאר ריין זיין פון צואה, ווייל דער דין איז אז דאס ארט [פי הטבעת] איז נישט גאר ראכט ריין, ווערד זיין תפלה גיראכנט פאר תפלה פסולה, ווידוע דאס אהן וואסער אדער [מי רוק] איז גאר קיין מעגליכקייט דאס ארט ראכט מנקה צו זיין, אונ אויך זיך דוקא מנקה צו זיין בשעת מען זיצט נאך, אבער נישט שטעהנד אויך דארפן דיא בגדים אונ וועלכע מען איז מתפלל אדער איין ברכה זאגען, ריין צו זיין פון אלען אנרייניקייט,

ביי דעם דארף דיא אשה אזו געווארנט צו זיין ווי דער איש. אונ דער וואס איז אן דעם נישט נזהר צו דאוונען אדער לערנען בגוף נקי, אויף איהם זאגט דער פסוק [כי דבר ה' בזה הכרת תכרת הנפש ההיא] דאס הייסט ווייל ער גאטס ווארט פארשעהמט האט, וועט זיין נפש פארשניטן ווערן ר"ל. אונ דאס איז אין מעהרסטנס מוטל אויף דיא מוטער השגחה צו געבען אויף איהרע קינדער דאס זייא זאלען אלע מאהל האבען איין גוף נקי, אונ אויך דאס אין שטיב זאל ריין זיין פון אלען אונרייניקייט, דאס מען זאל קענין ברכה מאכען אין שטיב: אויך איז אין כלל פון נקיות, נישט צו גיין אויף דיא גאס אין פארשמיצטע קליידער אזוי וויא דיא [רקים ופוחזים], נאר אלע זיינע קליידער זאלן גאר ריין זיין [ובזה ימצא חן בעיני אלקים ואדם]:

נאמנות

נאמנות, עהרליך צו האנדלען איז איין ווינקעלשטיין, אונ איין כלל גדול בתורה, דער משרת זאל עהרליך זיין צו זיין בעל הבית, אונ דער טאגלעהנער צו זיין העהר, צו טיהן זיין מלאכה וואס צו איהם קומט באמונה לויט וויא מען האט מיט איהם בהאנדעלט, אונ דער שליח צו זיין משלח, ובפרט דיא שלוחי מצוה אונ אויך דיא אלע וואס זענין פארדינגען צו מלאכת שמים זאכן, כגון מלמדי תינוקות אונ שלוחי ציבור, אונ שמשים וכדומה, דיא דארפן נאך מעהר געווארנט צו זיין זיך נוהג צו זיין באמונה, נישט חלילה צו פעלשען ביי זייער שליחות, כדי עס זאל נישט אן זייא מקוים ווערן, וואס דער פסוק זאגט [ארור עושה מלאכת ה' רמיה], אויך דער בעל הבית, אונד דער וואס דינגט איינעם צו איינע מלאכה, דארפען אויך זיך צו פיהרן באמונה קעגן זייערע משרתים, זייא עהרליך, אונ תיכף צו בצאהלען, נישט אופצוהאלטן זייער לוהן איין טאג, אונ אויך נישט זייא מיט מעהר צו בעלעסטיגען לויט וואס צו זייא קומט, אונ מיט זייא מיטלייד צו האבען, מיט זייא אמצוגעהן ברחמנות אונ מיט ערבארמקייט [לפנים משורת הדין]:

נשים

נשים, דאס איז איין כלל דאס דיא אלע מצות [שלא הזמן גרמא], וואס אלע צייט נוהג זענין, זענין דיא ווייבר אויך אזו מחויב צו האלטן וויא דיא מאנען, אויך גיבט ווידער איינינע מצות וואס יוא דער זמן גורם איז, אונ זייא זענין דאך מחויב זייא מקיים צו זיין, דהיינו קידוש, אונ שלש סעודות אן שבת, אונ מגילה הערן ליינען אן פורים, אונ אויך אן דיא אלע מצות וואס זענין נוהג אן דיא ערשטע נאכט פון פסח, אונ ווידער דיא אלע אזהרות וואס דער איש גיבאטן איז זייא נישט צו טיהן, איזט גאר קיין אונטערשיד איין איש אדער איינע אשה, בזמן הזה טרעפט זיך כמה נשים וואס בעוה״ר, נישט מקיים זענין וואס זייא זענין מחויב מצד הדין, דהיינו [ברכת הנהנין] ברכה צו מאכן איבער אלעם עסן, ברכה ראשונה, וברכה אחרונה, אונ ברכת המזון, אונ תפלה צו דאוונען ערב ובוקר, אונ קידוש פון שבת אין דער פריה, אונ דיא מצוה פון נטילת ידים דיא הענד צו וואשן פאר דעם עסן, ועל כולם דעם שבת קודש עהרליך צו האלטן, אונ נאך מעהרע אסירן וואס זייא בכל יום עובר זענין מיט דעם מויעל. מחמת וואס זייא זענין גיוועהנדליך צופיהל צו רעדן, וידוע דער וואס היט נישט זיין מויעל פון איבריג רעדן, דער מיז בכל יום נכשל ווערן מיט פיהל עבירות, ווידער טרעפט זיך מאניכע נשים וואס [צרות עין] זענין איינע אויף דיא אנדרע, וואס האבען איין בייז אויג אויף יענעמס פארמעגן, אונ אויף יענעמס מלבושים, אונ ווירטשאפט, אונ נאך דער גלייכן, איבר אלעם וואס דאס נאך הארבער איז פון אלעס, דיא יעניגע וואס זענין מכשיל רבים מיט דעם איסור פון [מראות העין והרהורים רעים] מחמת וואס זייא גייען אויף דיא גאס אנגעטיהן [בבגדי פריצות], אונ לויפן גערן ארים אין דיא גאסען צווישן מאנען, וואס טיהן מיט דעם מכשיל רבים זיין, צו קימען לידי הרהורים רעים, צודאך איזט זייא איין זכות צו זיכען, דאס זייא טיהן עס גאר [מחמת חסרון ידוע] ווייל זייא ווייסן נישט, וואס אסור איז, אונ וואס אויף זייא געווארפען איז צו טיהן אונ וואס נישט צו טיהן, אונ אויך מחמת ווייל זייא ווייסן נישט וועלכעס איין עבירה איז, צופארט, איז דאס דאזיגע קיין ראכטע טענה, זייא אין גאנצען ריין צו מאכען פון זינד, אונ מיטטייט, ווייל דער חיוב איז אויך אויף זייא גיווארפן צו לערנען דיא אלע דינים

וואס צו זייא גיהער, אונ ווען זיא קאן גישט אליין לערנען, איזט זיא מחויב צו פרעגן אונ נאכצופארשטן פין אנדרע פרימע ווייבער, אויך זיך צו לאזן לערנען יודישקייט, אונ יראת שמים, איהער דעם אין דיא צייט וואס עס פארזאמלען זיך מעהרע ווייבער צוזאמען, שטאט צו רעדן נארהייטן, אונ פין אנדרע מענשן אנצוראכטן, אונ שטאט ליצנות צו רעדן וכדומה, בעסער אין דיא צייט עוסק צו זיין (בדברים הנצרכים) אין זאלכע רייד וואס מען קאן פין זייא איין ניטצן האבן, למשל צו רעדן וויא מען דארף איבער יעדע זאך ברכה צו מאכן, אונ מיט וואס איינע אשה טראכטין דעם וואס זיא פטור איז פין תורה לערנען קאן זיך דאך קונה שלימות זיין, אונ זיך צו פארשאפן דעם גראסן שכר בעולם הבא. (וכדי שיהי' לכם לזכרון) וועלין מיר דא ביצייכנען איינינע הנהגות טובות וואס דיא אשה כשירה דארף אן זייא נזהר צו זיין:

א) עפטערס צו לערנען זאלכע דינים וואס צו איהר גיהער, דהיינו דינים פין ליכט. צינדן, אונ פלייש כשר מאכן, דינים פין דאווענען, איבער אלען ראכט קלאהר צו זיין אין דיא דינים פין נדה, אויך עפטערס צו לערנן דרך ארץ אין דיא סופרי מוסר:

ב) גיוואהרנט צו זיין בתפלת ערב ובוקר, אונ זעהר גיוואהרנט צו זיין איבער איעדעס עסן ברכה ראשונה ואחרונה צו מאכן:

ג) דיא קינדר צו ערציהן על התורה, ועל העבודה, אונ דאצו פיהל מוהע איינצווענדן, אויך איהרע קינדר אבצוגעוויינען פין אלע מידות רעות:

ד) איהר מאן מסייע צו זיין, דאס ער זאל קענין יעדן טאג תורה לערנען, אפילו ווען ער זעהר שטארק טריד איז וועגען דיא פרנסה, צודאך זאל זיא איהם ערמאנען אן דיא היילינע תורה, דאס ער זאל זיך לכל הפחות איין שיעור מאכן יעדן פארטאגס, אדער ביא נאכט עפעס תורה צו לערנען, אדער צו גיין איסהערן תורה לערנען, עס איז גאר קיין שיעור צו דעם גראסן שכר פין דיא אשה וואס ברענגט איהר מאן תורה צו לערנען:

ה) דיא אשה דארף צו זעהן דאס עס זאל ביא איהר זיין שלום בית, אונ פיהל מיהע איינצווענדן, צו פארטרייבען אלע מיני מחלוקות פין הויז, וויל דער שכר פין שלום איז זעהר גראס, אונ גיליבט ביא הקב"ה, אונ ער האט פין דעם איין נחת רוח, שלום איז איין פונדימענט פין דיא וועלט:

דאס

ו) דאס הויז ריין צו האלטן פון אלען אנרייניקייט, ובפרט דא וויא עס איז קליינע קינדר אין שטוב, איז דער חיוב אויף דיא אשה גיווארפן, השגחה צו געבן, דאס עס זאל זיך נישט געפינען אין שטוב צואה, אונ נאכטגעשיהר, אויף דעם ארט וויא מען דארף ברכה צו מאכן, אויך השגחה צו געבען אויף דיא קליינע קינדר דאס זייא זאלין אימערוועהרנט האבען, איין ריינען גוף, אונ ריינע קליידר פון צואה, וייל דער זכות פון דיא קליינע קינדר וואס זאגען אמן יהא שמיה רבא, אונ אויך דער זכות פון דיא תורה וואס זייא לערנען ביים רבן, איז גאר גראס, וואס דאס האט אין קראפט, אלע גזירות רעות צופארטרייבען, איבער דעם איז איין גראסער חיוב צו זעהן, דאס זייער תורה לערנען, אונ זייערע ברכות זאגען זאל גישעהן מיט איין גוף נקי, אבער נישט חלילה מיט איין וגוף משוקץ :

ז) גראס השגחה צו געבען ביים ווירטשאפט דאס עס זאל אלעס געטיהן ווערן בכשרות אונ השגחה צו געבען דאס עס זאל נישט עפטערס שאלות צו קימען,

ח) גיווארנט צו זיין (בכבוד בעלה) איהר מאן צו שעטצן, אונ צו עהרן, גלייך ער ווער דער פארנעמסטער פון דיא שטאט, אונ אין דיא צייט וואס ער בידארגט איז איהם צו טרייסטן בפנים שוחקות, ומכש״כ איהם נישט מצער צו זיין, פון איהם צו פאדערן זאכעס וואס ער נישט אמשטאנד איז, נאר זיא זאל זיך מסתפק במועט זיין, כדי זיא זאל נישט דער גורם זיין איהם מבטל צו זיין פון תורה לערנען, איהר גליסטינג אונ בינעהר זאל נאר זיין איהר מאן צו ברענגען לתורה ומצות ולמעשים טובים :

ט) יעדן טאג מתפלל צו זיין צו השם יתברך מיט איין היים הארץ, וועגן פרנסה, אונ וועגן בנים טובים ומהוגנים, אונ זוכה צו זיין צו ערציהן איהרע קינדר על התורה ועל העבודה וביראת שמים :

דיא

דיא אשה וואס ווערד מקיים זיין דיא ניין סמנים וואס דא בצייכנט איז דיא קאן אויף דעם זעלבען שכר ראכנען בעוה"ב וויא דער גראסער ת"ח אונ יראי שמים, דורך דעם זכות פין דיא נשים צדקניות זענין מיר פין מצרים ערלייזט געווארן, מיר זאלין זוכה זיין במהרה אויך פין דעם היינטיגען גלות ערלייזט צו ווערן במהרה בימינו אמן :

נדרים

נדרים. דער חומר העון פין נדרים איז וואהל ביקאנט [שבעון נדרים אשתו של אדם ובניו מתים] דאס פין וועגן דעם חטא וואס מען איז עובר אויף איין נדר וואס מען האט געטיהן, שטארבען חלילה ווייב אונ קינדער ר"ל, אונ דער וואס טוט איין נדר ווערד ער דאפיר אנגערופען [חוטא] איין זינדינר, אונ דיא מענשען וואס טיהן גערן פיהל מנדב זיין אין שיהל פאר דעם עמוד, אונ ביצאהלען ניכט, דיא טיהן זיך אליין פיהל שלאכטץ גורם זיין, ולכן זאל מען אן דעם גיט דענקען אז מען האט עפעס מנדר גיוועזן, תיכף צו ביצאהלען, ווען ניכט איזט פיהל בעסער גאר ניכט מנדב צו זיין, אויך אז מען זאגט נאר איך וועל טיהן איין דבר טוב, אדער איין מנהג טוב, אדער איך מאך מיר איין שיעור קבוע צו לערנען, אז מען זאגט ניכט ארויס בפירש [בלי נדר] אזו איז שוהן דיא זאך אויף איהם גיווארפען גלייך ער העט איין נדר געטיהן, [ולכן האיש הירא ורך הללב] זאל זיך גיוויינען בייא יעדע זאך צו זאגען, דאס וועל איך טיהן בלי נדר, אונ ווידער בייא איינע מצוה זאך מתנה צו זיין בפירש, דאס צו יעדע צייט זאל איך מעגן חוזר זיין ; אונ נזהר צו זיין אז מען האט עפעס מנדב גיוועזן אויף צדקה, ניכט אויפצוהאלטען נאר תיכף צו בעצאהלען, עס איז ראוי מזהיר צו זיין דעם המון עם, ווען מען וויל זיך לאזן איין נדר מתיר זיין, העלפט ניכט דאס עס זאל גישעהן פאר דרייא פראסטע מענשען, נאר עס מוז לכל הפחות איינער פין זייא זיין איין בן תורה וואס בקי איז בהלכות נדרים, מחמת עס גיבט זאלכע נדרים וואס מען קאן זייא גאר ניכט מתיר זיין, חוץ דעם דארף צו זיין בייא איין נדר מתיר זיין, איין [פתח חרטה] אונ דאס פארשטייט נאר איין ת"ח :

נסך

נסך. דער חומר האיסור פין יין נסך שטייט מפורש אין דיא פוסקים

ובפרט

ובפרט אין דעם ספר [יין משומר] ווערד פיהל געבראנגט דיא פיהל [חרמים, ושמתות], אונ פליכונג פין כמה [רבנים גאוני עולם] איבער דעם חטא פין יין נסך, וואס דיא האר פין מענש שטעלין זיך אויף פאר מורא [והן בעון רבה המכשילה] עס ווערן בדור הזה פיהל מענשן נכשל מיט דעם הארבן עון, מחמת וואס זייא טרינקען וויין ביי איין יעדען מענש, דער אבער וואס וויל זיין איין בעל נפש, זאל נישט פארקויפן זיין נשמה פיר איין קליינע הנאה וועגן, נישט ביי איין יעדן ויין צו טרינקען, נאר ביי אזו איינעם וואס איז מוחזק בכשרות, אונ פאר איין ירא שמים געהאלטן וד"ל, [וטוב יהיה לו ולנשמתו]:

נפלאות

נפלאות, עס ווערד געבראנגט, דאס דער וואס מיט מזכיר זיין דיא נפלאות פין הקב"ה, דער ווערד ניצול פין צרות וגזירות רעות, ולכן וויא גיט אונ ראכטפארטיג איזט, יעדן טאג צו זאגן איינעגע מזמורים פין תהלים, אונ לאנקזאם צו זאגען צו קענן פארשטיין דעם טייטש פין דיא ווארטער, [ודבר בעתו מה טוב] וויא גיט אונ אנגנעהם איזט יעדע זאך אין זיין צייט, דהיינו אן דיא נאכט פין פסח צו ערצעהלן פאר דעם בני הבית דיא גראסע ווינדער אונ חסדים פין דעם אלמאכטיגען גאט, וואס ער מיט אינז יודן געטיהן האט אין לאנד מצרים, אונ ווידער אן חנוכה, אונ פורים, צו ערצעהלן אונ אויפמארקזאם צו מאכן דאס בני הבית אן דיא נסים ונפלאות, וואס השם יתברך מיט אינז דאמאהלס געטהן האט, ווייל מיט דעם מאכט מען איין [תיקן גדול בשמים ממעל] אויך אין דיא צייט וואס מען איז צוזאמען מיט מעהרע מענשן, אונ עס ווערד דארט גירעט פיהל דברים בטלים, דא"ך דער איש הירא אנצופאנגען צו רעדן פין דיא נפלאות הבורא ב"ה וואס ער מיט איהם, אונ מיט אנדרע מענשן געטיהן האט, אזו ממילא ווערד פארוועכסלט ווערן דאס געשמיס פין דבורים אסורים אויף דבורים טובים, דער שכר פין דעם מענש וואס דאס גורם איז, איז גאר גרוס:

נר

נר, דער וואס איז געוואהרנט בנר שבת, ונר חנוכה[ו] איז זוכה לבנים תלמידי חכמים, דאס ענין געוואהרנט, איז גימיינט נוהר צו זיין

דיא

דיא ליכט צו צינדן בזמנו, און אין שיינע און ריינע לייכטער, און מיט פיינע ליכט, אדער פיינעס עהל, אויך פיהל ליכט צו צינדן לכבוד שבת קודש, דאס אנצינדען געהער צו דיא אשה, און דאס צוריכטען געהער צום בעל הבית, עס איז איין דבר טוב דאס דיא אשה זאל בשעת דיא שבת ליכט צינדן מתפלל זיין צו הקב״ה, ווייל עס איז דאמאהלס איין עת רצון :

אות ס׳ סבלנות

סבלנות, איזט געדולדיקייט, און וויא גוט און אנגענעהם איזט דיא מדה טובה פון סבלנות, דאס איז מוטל אויף איין יעדן מענש (הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו) איז איינער איין עלטער און הירשער איבער אנדרע מענשן, דארף ער צו בעזיטצען דיא מדה פון סבלנות, צו פארטראגען און גודולדן דעם לאסט פון דיא מענשן, און צו ערדולדן דאס לעסטערונג און שימפפרייד פון דיא (אנשי בליעל) וואס מיהן זיך קענען איהם ווידערזעטצען, ווייל מיט זאלכע מענשן אמצוגעהן בנחת, און נישט צארניג מיז פיהל מוהע קאסטן, דאס זעלבע דארף מען זיך צו פיהרן מיט דיא מדה פון סבלנות בביתו אין זיין הויז מיט זיין ווייב אונד קינדער און משרתים, און אפילו אין דיא צייט וואס מען דארף זיך אויף זייא צו בייזערן כדי זייא מוכיח צו זיין, (ותהי שמאל דוחה וכו׳) מיט איין האנד זאל מען זייא פארשטוסן און מיט איין האנד זאל מען זייא מקרב זיין, דיא מדה פון סבלנות איזט נישט אלע צייט גלייך, נאר דאס דארף גיוואגען צו ווערן מיט דיא וואגשאאהל פון שכל, דהיינו: לויט דעם פארשטאנד, און לויט דיא יאהרן פון דעם קינד, עס איז פארהאנדן איין צייט גאר צו שווייגן, און ווידר איין צייט צו בעוויזן פארכט און מורא און גיבייזער, אויך איין צייט דאס קונד צו ציכטיגען מיט שלאגען, און ווידער איין צייט צו דעם קינד צו רעדן מיט ווייכע רייד — וכמה און וויא פיהל סבלנות און גבירה דארף מען צו האבען זיך צוריק צוהאלטען פון איבריגע רייד, איין איש חכם האט גזאגט, אזו לאנג, וואס דיא האסט נאך נישט דאס ווארט גירעט, איז דאס ווארט בייא דיר פארשפארט און געבינדען, ווען אבער דיא האסט נאר דאס ווארט אויס דיין מויל ארויס גירעט, אזו ביזט דיא שוהן געבינדן, און איין אונטערטאהן צו דעם ווארט, און דאס ווארט טוט איבער דיר גיוועלטיגען, ובפרט אין

דיא צייט וואס דער מענטש אין כעס איז, דארף מען נאך מעהר סבלנות און גבורה צו בעווייזן דעם יצר כובש צו זיין, זיך צו מאכען וויא שטים קיין איינציג ווארט צו רעדן, ווייל אין דיא צייט פון כעס ווערד מען בוודאי רעדן אהן פארניפט און אהן פארשטאנד, און זיין רעדן ווערד איהם פארגעווים אויפרייצן צו קריג, און ווערד אויך זיך נישט קענען צוריק האלטן פון פליכען און לעסטערן, וואס ער העט זאלבעס נישט געטיהן אין זיינעם לעבען ווען ער מיושב איז, מיט איבערלייגונג אהן כעס, אין דיא צייט פון כעס איז אפילו דיא שכינה נישט חשוב אין זיינע אויגען, און וויפיהל חרטות האט ער שפעטער וועגען זיין לייכט־זינניגקייט, און וועגן זיין נישט צוריק גיהאלטען, איבער דעם איז נישט פארהאנדן אין דיא צייט פון כעס איין בעסערע זאך וויא צו שווייגן, און סבלנות צו ביווייזן, אפילו נישט צו ענטפערן, און אז מען זעהט דאס דער כעס זעהר שטייגט ביי איהם, און מען ווערד זיך נישט קענין צוריק האלטן פון צו ענטפערן, אזו זאל מען פון דארט ענטלויפן אזו וויא פאר דיא שווערט, [כי השומר פיו ולשנו, שומר מצרות נפשו] דער וואס היעט זיין מויל און דיא צינג, דער היעט פון צרות זיין נפש, און ווערד דאפיר זוכה זיין [ורב טוב הצפון לעוה"ב]:

אויך דער מענטש וואס עס איז אין זיין גורל געפאלען איינע אשה [וקשת רוח] וואס טוט איהם עפטערס ערצארנען, דער דארף איין גראסער סבלן צו זיין אלעס צו ערדילדען פון שלום בית וועגן, ווייל שלום איז זעהר חשוב ביי השם יתברך, און שלום איזט איין פונדימענט פון דיא וועלט, נישט דעם מענטש איזט צו ברידהמען דאס ער בעזיצט דיא מדה פון סבלנות, וואס ווערד פון אלע מענשן גישעצט, און אלע טיהן זיין רצון! נאר דעם מענטש איזט צו ברידהמען, און צו לויבן, וואס מען טוט איהם עפטערס ערצארנען, און מען האנדעלט קעגען איהם מיט אנראכט, וואס זייא טיהן איהם נאך פארגעלטן שלאבטין פאר גוטין, און ער איז דאך איין סבלן, וואס טוט מעביר על מידותיו זיין, אזו איינער פארדינט זיך ביי הקב"ה [שמעבורין לו על כל פשעיו], דאס מען טוט איהם אויך פארגעבען אויף אלע זיינע מיסטייט:

סוכה

סוכה, דיא מצוה פון סוכה איזט זעהר חשוב און איין טהייערע מצוה, ואשרידהם

[ואשריהם ישראל] רוב ישראל זענען געוואהרנט צו מאכען איינע סוכה נאה, אונ מיט שיינע כלים, וואהל איז זייער חלק, עס גיבט אבער אויך זאלכע מענשן [חסורי הדעת] וואס טיהן נעהר גרינג שעטצן דיא חשובה מצוה, וואס זייא עסן נישט מעהר אין דיא סוכה נאר דיא ערשטע צווייא טעג, אונ דאס טיהן זייא אויך נאר, מחמת וואס ווילן זיך נישט אין גאנצען אויס שליסען פון כללות ישראל מחמת בושה [ואוי להם ולנפשותם] ווייא איז צו זאלכע מענשן אונ צו זייר נשמה, [שעתודים ליתן את הדין] :

[ועתה, הקורא נעים] עפען דיינע אויגען אונ בטראכט נאר דיא תחבולות פון יצר הרע, וויא ער איז איין חכם להרע, וואס גרעסר אונ חשוב דיא מצוה איז, וואס מעהר תחבולות טראכט ער דיא מענשן צו מאכן זינדיגען, דאס זייא זאלין דיא מצוה פארדארבן, אונ פארשמיטצן, כדי פון זייא צו מאכן פארליהרן דעם גראסן שכר פון דיא מצוה, דאס איז איין ידוע לכל, דאס דיא קדושה פון סוכה זעהר גראס איז, וואס איז באלד אזו גיגלאכנט צו דיא קדושה פון בהכנ"ס, וואס מען טאהר נישט נוהג זיין אין דיא סוכה איין מנהג בזיון, דארט קיין מאוסה כלים אריין צו נעמען, אונ אויך נישט דארט צו טיהן אזו מלאכה וואס מאוס איז, פון דעם קאן מען זעלבסט פארשטיין וויא הארב דער עון איז, דארט צו ברויכן [שחוק וקלות ראש], דער הקדוש והטהור האר"י ז"ל איזט אפילו גיוואהרנט גיוועזן, פון צו רעדן אין דיא סוכה [שיחת חולין] עס ווערד גיברענגט אן דיא הייליגע ספרים דאס דער וואס איז זיך נוהג אין דיא סוכה דיא גאנצע זיבן טאג [בקדושה ובטהרה], דער מיט זיך דאמיט פארשאפען קדישה וטהרה צו זיין [נפש, רוח, ונשמה] אויף דעם גאנצן יאהר, צו קענין דעם בורא ב"ה דינען דאס גאנצע יאהר [בעבודה תמה] יאעפ"כ צופארט מיט דער יצר מיט זיינע תחבולות פארשפרייטן נעטצן כדי דיא מענשן דארט גפאנגען צו ווערן, דעם המון עם מיט ער מיט דעם פאנגען, וואס ער ברענגט זייא צו דעם, צו פארווענדן דיא פאר שעה וואס זייא צוזאמען זיטצען אין דיא סוכה מיט דברים בטלים צו רעדן, וואס פארגייט אויף דיא גאנצע וועלט, ומתוך זה קומען זייא שוהן אויך לשון הרע צו רעדן אונ צו שפעטען אויס דיא אמתדיגע אונ פרימע מענשן, [אוי לאזנים שכך שמעות], ווען זאלכע דבורים איז איין הארבער איסור צו רעדן נישט אין דיא סוכה, מכל שכן וויא גראס איז נאך דער

חטא. ווען זאלכע דבורים געברויכט ווערן אין דיא סוכה אין איין הייליג ארט. אונ עס פאלט קיינעם איין דאס ער מיט עפעס איין אנגראכט. אויסער דעם איז דאס אזוי ראכט מיט זאלכעס צו פארוועגדן דעם [יום החג הקדוש הזה]. אונ אפילו דיא יעניגע וואס יוא גאטס פארכטיג זענען. אונ העטין גערן זאלכע דבורים נישט צו גיהארכט. אבער איבער זייער דאנק מיזן זייא עס אויפהערן רעדן. דען וויא זאל ער גיין אונ ענטלויפן אן דעם חג הסוכות. אזוי קאן מען זאלכע מענשן ראכנען פאר (חוטא ומחטיא. השם הט״ב יכפר]:

ועתה. ביטראכט נאר דיא תחבולות פון יצר הרע. וויא ער וויסט צו איין יעדען צו קימען מיט אנדרע תחבולות. טרעפט ער ווידער אין דיא סוכה זאלכע מענשן וואס זענען לומדי תורה. מיט ער ווידר זייא אנרייטצן זיך צו קריגען. וואס דאס ברענגט צו שנאה וקנאה. דהיינו דא וויא עס זענען צוזאמען חסידים מיט מתנגדים. אזוי וויל איין יעדער איבערהויפטען דאס נאר זיין דרך איזט ראכט. אונ דעם צווייטען פאר נישט צו מאכען. אונ דאדורך שטארקט זיך מאניכעס מאהל דיא מחלוקה [עד לב השמים]. אונ עס וויל קיינער פון זייא דיא אויגען עפנען יז״ז פארשטיין. דאס דיא גאנצע מחלוקה איז נאר מעשי היצר. וואס רעט יעדן בעזינדר איין. דאס ער מיינט עס לשם שמים. באמת אבער איז עס גאנץ פאלטש. ווייל דער מענש וואס איז באמת איין עובד השם. איין אמתדיגר מענש. דער דארף זיך אלע מאהל מכניע צו זיין. זיך פאר גאר נישט צו האלטן. אונ דעם אנדערן פיר גרעסער צו האלטן פון זיך זעלבסט. אונ פארוואס זאל מען נישט איינזעהן דעם אמת. איז דען גאר איין ארזאך זיך איבער זאלכעס צו קריגן הלא. פארוואהר מיר אלע יודן זענען דאך איין פאלק [בני אברהם ויצחק ויעקב. ואב אחד לכלנו] אונ מיר האבען נאר איין פאטער אין הימעל. אונ אויך איין תורה. וואס איז דען דיר דאראן גילעגן. וואס יענער איז. איין חסיד. אדער איין מתנגיד. ווען מיר אלע יודן גלייבען נאר אן איין גאט אין הימעל. אונ מיר אלע גלייבען נאר אן איין תו״ה. זעהע אויבן וואס מיר גישריבען האבען [באות ח׳ סימן ח״ו־ז״ת] פון דעם ענין. [ולכן מי האיש החפץ חיים] זאל זיך נישט לאזען פיהרען פון דעם יצר. נאר ער זאל זיך שטארקען בכל עוז. דעם הייליגען חג הסוכות צו פאר־וועגדן מיט תורה ועבודה. אונ זיך צו מאכן פאר איין איסור גמור אין דיא סוכה צו רעדן דברים בטלים. ובפרט צו זעהן דאס עס זאל גאר

זיין

זיין שלום און אחדות צווישן יודן (ובזכות זה נזכה לראות בביאת הגואל, ולישב בסוכות של לויתן אמן) :

סייג לתורה

סייג לתורה, אויף דעם פסוק (ושמרתם את משמרתי) האבען דיא חכמים גדרשנט דאס דאס קומט צו וייזן דיא תורה האט געבאטן צו מאכן (סייגים) דאס איז פארציימונגען צו דיא תורה, און דאס דאזיגע איז איבער ענפערט געווארן צו דיא (חכמים הקדושים, איבער דעם האבען זייא פיהל זאכן גאסרט, און גוזר געוועזן, וואס זייא האבען פארשטאנען וואס נייטיג איז צו אסרן, וואס דאדורך האט דיא תורה איין קיום, און יעדע זאך וואס זייא האבען גאסרט, איז נאך הארבער פון דעם וואס אסור איז מן התורה, אזו וויא מיר האבען געלערנט (כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה) און דער וואס שפעט אויס דיא רייד פון דיא חכמים ווערד אנגערופען (אפיקורס) און זיין עונש איז, וואס מען טוט איהם דן זיין (בצואה רותחת), און הוין דעם וואס דיא חכמים האבן מתקן געוועזן פיר כללות ישראל, איז אויך איין יעדער איינציגער פיר זיך מחויב זיך צו מאכען גדרים און פארציימונגען, כדי נצול צו ווערן פון דעם שטארקן יצר, און דאס דאזיגע איז נישט בייא איין יעדען מענש גלייך, נאר איין יעדר לויט דיא פעהלער און שלאכטע מדות וואס ער בעזיצט, און צו וואס דער יצר טוט איהם שטארק אנרייצן, אזו דארף ער זיך גדרים צו מאכן, און אויף זיך צו אסרן (דברים המותרים) וואס מותר איז, כדי דעם שטארקען יצר כובש צו זיין (ובתחבולות יעשה מלחמה) קעגען דעם יצר צו שטרייטן מיט תחבולות, למשל אזו איינער וואס איז שוהן איינגעוואהנט מיט דיא שלאכטע מדה פון שכרות, זיך עפטערס צוא איבער־טרינקען, אדער אזו איינר וואס בעזיצט דיא מדה רע פון כעס, זיך עפטערס צו כעסן, אדער דער וואס האט זיך שוהן איינגעוואהנט לשון הרע צו רעדן, און נאך דער גלייכען בייא אנדערע זאכן, ווען ער וויל זיך פון זיין שלאכטן וועג אבגוויינען דער מוז זיך איינצוימען אויף זיך אסרן אויף איין צייט, גאר קיין שום משקים צו טרינקען, זיך גאר נישט צו כעסן, און פון קיין שום מענש צו רעדן, אפילו איך קיין גוטין, אזו לאנג זיך אזו צו פיהרען, ביז ער ווערד זיך פון זיין געוואנהייט ווידער צוריק אבגעוויינען, און זיין שלאכטע נאטוהר אמווענדן, און בזה האופן

איזט

איזט זייער לייכט זיך מתקן צו זיין, און נהפך צו ווערן [לאיש אחר], און זיינע שלאכטע נאטירן אויסציבעסערן, און ווען דער יצר מיט איהם שטארק אנרייצן, איזט גיט אויף זיך מקבל צו זיין, זיך צו קנסנען מיט געלד שטראף, אויף דיא צדקה, אדער מיט עפעם פאסטען, ווען ער ווערד אויף דעם נאך איין מאהל עובר זיין, וואהל דעם מענש וואס נימט זיך פאר צו שטרייטן קעגען דעם יצר אזו ווערד מען איהם מן השמים מסייע זיין [כי הבא לטהר מסייעין אותו]:

סוד

סוד. דער מענש דארף צו זיין איין בעל סוד, נישט צו ענפלעקן זיינע געהיימניסע צו אנדרע מענשן, עס שטייט אין [ספר בן סירא] פיהל מענשן זאלן זיין דיינע גיטע פריינד, צו פארט זאלסט נאר ענפלעקן דיין סוד צו איינעם פין טויזנט, עס איז אבער נאך בעסער צו דעם איינעם אויך נישט [מגלה סוד] צו זיין, ווען דאס איז נישט זייער נייטיג, ווייל עס שטייט גישריבען, טיהע נישט מגלה זיין צו דיין ליבהאבער, דאס וואס דיא טיסט פארהוילען פין דיין שונא, ווייל עס איז צו בעזארגען פילייכט ווערד דיין גיטער פריינט פארקעהרט ווערן, פאר דיין שונא, און ער ווערד דאמאהלס אויפענבארען וואס דיא האסט איהם גיזאגט [על פי סוד], אויך דארף מען זעהר גיוואהרנט צו זיין נישט צו ענפלעקן דעם סוד פין זיין חבר, וואס ער האט עס דיר גיזאגט בסוד, אפילו אויך נישט דאס צו ערצעהלן פאר זיין ווייב, און אפילו דאס יענער האט דיך נישט אויס־דריקליך געוואהרנט דיא זאך נישט מגיה צו זיין, צו פארט זאלסט עס נישט פאר קיינעם ערצעהלן, ווייל עס איז שוהן פיהל שלאכין ארויעס געקימען דורך דעהם, וואס מען ערצעהלט האט פאר אנדרע מענשן זאלכע זאכן וואס איז גירעט גיווארן אין זיין הויז פין זיינע אייגינע קינדר, און קרובים, און גיטע פריינד, וויפיהל מהלוקות און שונאה איז שוהן דאדורך ארויעס געקימען, איבער דעם איז דאס בעסטע היילמיטל פיר אלע מענשן [שתיקה] צו שווייגען, און נישט צו רעדן וואס נישט גאנין נייטיג איז, און וויא שטארק דארפען זיך דיא מענשן צו שעהמען, וואס זענען גערין נייגיריג צו וויסען יענעמס געהיימניסע, און טיהן זיך שטעלען הינטער דיא טיהר, כדי צו אויסצוהערין וואס זיין שכן רעט, אויך איז דאס זייער איין אנראכט פין דיא מענשן, וואס עפענען יענעמס

פארזינעלטין

פארזינגעלטין בריף, וואס דאס פארבאטען איז (כ"חדר"ג) עס ווערד גיבראכט (בתשובת הלקט). דאס דער וואס מיט תחבולות טראכטען צו וויסען יענעמס סוד, איז עובר אויף (לא תלך רכיל בעמך). ולכן השומר את נפשו, זאל זיך פון זאלכעס ערוויטערן (כי תועבת ה' כל עושה אלה, ואשרי תמימי דרך):

ספר

ספר. דאס איז איין מצוה פון דיא תרי"ג מצות, זיך צו לאזין שרייבען איין ספר תורה, דיא פוסקים שרייבען דאס בזמן הזה, איז מען מקיים דיא עיקר מצוה, זיך צו קויפען ספרי פוסקים אויך אנדרע ספרים צום לערנען, דער אבער וואס אין שטאנד איז דיא מצוה מקיים צו זיין, דער דארף דיא מצוה נישט אבצולאזען, נאר ער זאל זיך אויך לאזן שרייבען איין ספר תורה, פיהל מענשען זענען זיך נוהג, וואס בשעת זייא טיהן דאס ספר תורה אין שוהל געבען, צו מאכען גראסע סעודות, אונ גראסע הוצאות, אבער על פי האמת, ווער פיהל בעסער, דאס געלד צו פארטהיילען צו דיא עניים בני תורה, ליעבר מיט דען געלד נפשות צו ערהאלטען, דאס זעלבע איזט אויך ביא יעדע הוצאה אויף איינע מצוה, צו רעכנען פון וועלכעס דער שכר גרעסער איז, דאס זאל מען פריער טיהן, אזו וויא איין סוחר, וואס זעהט זיך פאר דעם געלד צו קויפען זאלכע סחורת, וואס עס איז דאביא מעהר צו פארדינען, אונ דאס איז איין יהוע, דאס עס איז נישט פארהאנדען איינע גרעסערע אונ חשובע מצוה, וויא צו ערפרייען דיא בעטריבטע הארצער אין זייר נאטה, אזו וויא עס שטייט (אשרי משכיל אל דל), (ומי האיש החפץ חיים). דער זאל זיך פאר־שאפען פארשידינע ספרים צום לערנען, הן בלשון הקודש, והן בלשון אשכנז, ספרים אויף עברי טייטש, (כי אין אומן בלא כלי), אזו וויא עס קאן נישט עקסעסטירען איין בעל מלאכה אהן כלים, אזו אויך קאן איין מענש נישט פריער ערהייבען צו דיא תורה, אונ צו מוסר, אונ צו אנדרע מדות טובות, אהן דיא הייליגע ספרים, אונ ער וואס האט אין זיך נאר איין שטיקל אהבה צו הקב"ה, דער דארף אימער צו גליסטען זיך צו פארשאפען אלע ארט מוסר ספרים, אויך פארשידינע ספרים, פון דינים הנצרכים, הן בלשון הקודש, והן בלשון אשכנז, אזו גיט פיר זיך, וויא אויך פאר זיין בני הבית וועגין, ווייל אזו וויא דער מענש וואס קראנק

איז

איז, קאן נישט גיהייקט ווערן אהן רפואות, אזו אויך קאן מען נישט היילען זיין נפש, אהן תורה ומוסר, וכש"כ בראתי יצר הרע, בראתי לו תבלין זו תורה] — עס איז איין חיוב דיא ספרי קודש צו שוהנען, אונ זייא ריין צו האלטען, אונ נישט נוהג צו זיין אן זייא [מנהג בזיון], אזו וויא בייא מאניכע מענשען, וואס דיא היילינע ספרים האבען נאך ווענינער אין ווערט, בייא זייא, וויא דאס גרינגסטע כלי פין הויז, דאס איז איין בווייז אויף זייער אנוויסענהייט אויך דארף מען נזהר צו זיין, נישט אויף צושרייבען, אויף דעם גליון פין ספר לעהרע זאכען, אויך דארף מען נזהר צו זיין, דאס ארט פין דיא מזוזה ריין צו האלטען, דארט נישט צו לאזין ליגען קיין שום אנרייניגקייט, קיין נאכט כלי, וכדומה, וויל דאס איז זעהר איין מנהג בזיון: אויך איז ראוי מזהיר צו זיין, דיא מענשען וואס מיהן עולה לתורה זיין, גיוואהרנט צו זיין הויך אונ דייטליך צו זאגען דיא צוויא ברכות, איבער דיא תורה, כדי דאס ציבור זאלען קענען ענפערין אמן, פיהל פין דעם המון עס זענען אן דעם נישט גיוואהרנט, וואס מען הערט פין זייא קיין ברכה, והצלחה, אויך זאל מען וויסען, דאס דער וואס איז עולה לתורה, איז מחויב מיט צו זאגען מיט דעם קורא דיא גאנצע פרשה [בלחש], ווען נישט איז מען נישט יוצא, דאס דארף מען גיוואהרנט צו זיין, נישט מקפיד צו זיין, אז מען גיבט איהם איין עליה, וואס עס מאכט זיך איהם דאס עס איז נישט לפי כבודו, וויל דאס דאזינע איז איין גראבע שטות פין דיא מענשען אונ אזו איינר וואס מען ריפט איהם אויף עולה לתורה צו זיין, אונ וויל נישט גיין, שטייט אויף דעם געשריבען, דאס עס ווערין איהם חלילה זיינע יאהרין אבגעקארצט ר"ל אונ עס איז איין חיוב, אויף אלע מענשען צו נייגען זייערע אויהרן גוט אויף צו הערן פין דעם קורא, יעדעס ווארט, מיט גראס ליבשאפט, גלייך מען הערט עס גיהערט אצונד פין בארג סיני:

סניגוריא

סניגוריא, ידוע, דאס דער רצון פין הקב"ה איז, דאס מען זאל איבינ גיטץ רעדין, אונ ממליץ טוב זיין אויף זיין פאלק ישראל, אזו גוט אויף דעם כלל, וויא אויף דעם פרט, מיר געפינען דאס אליהו הנביא ז"ל איז נענש גיווארען, וויל ער האט איינמאהל שלעכץ גירעט אויף דיא ישראל, וואס האט גיזאגט פאר הקב"ה, דיינע יודן האבען פירלאזט

דיין

דיין תורה, אויך ישעיהו הנביא איז געשטראפט געווארען, ווייל ער האט
געזאגט [בתוך עם טמא שפתים אנוכי יושב], נאך מעהר געפינען מיר,
דאס משה רבינו איז געשטראפט געווארען, ווייל ער האט געזאגט, אויף
די ישראל [והן לא יאמינו לי] זייא וועלין מיר נישט גלויבע : ווידער אין
דעם אנדערן אופן געפינען מיר, [גדעון] האט זוכה געוועזן צו זיין איין
ראש איבער די ישראל, ווייל ער האט ממליץ טוב געוועזן אויף די
ישראל ; די אורזאך פון דעם איז, ווייל יעדער דיבור וואס דער מענש רעט
מאכט איין רושם, וואס מיט מתעורר זיין די [פמליא של מעלה], מיט
ער גוטין רעדען, אזו מיט ער ערוועקען ממליצים טובים אין הימעל אויף
די ישראל, מיט ער אבער שלאכטין רעדן, מיט ער מיט דעם ערוועקען
מקטרוגים אויף די ישראל, איבער דעם ווא שטארק דארף זיך דער
מענש צו היטען, נישט מזכיר צו זיין די שלאכטע מעשים פון די
ישראל, נאר נאך להיפוך, איביג נאר ממליץ טוב צו זיין אויף די ישראל,
ולכן איז דאס איינע עצה טובה, ווען מען הערט פון יעמאנדען מלמד
חוב זיין אויף ישראל, זיך צו פעדערן, מלמד זכות צו זיין, מיט וואס נאר
מעגליך איז, דהיינו [מה יעשה הבן שלא יחטא], וואס איז דען איין ווינדער
דאס מיר זינדיגען, וויא פיהל איז נעבאך גורם דאס עניות, אונ דאצו דאס
פינצטערע גלות, עס איז אן איינץ מקוים געווארן דער פסוק [ויתערבו בגוים
וילמדו מעשיהם], איז דען דאס קיין ווינדער, דאס מיר יודן זענען נאך
לעת עתה פעסט אן אינזער אמונה דאס מיר זענען שוהן מעהר פון
אכטצען הינדערט יאהר אין דעם גלות פארטריבען, צווישען די עכו"ם, אונ
מיר האבען נישט מעהר, איין נביא, אונ קיין בית המקדש, קיינע מוכיחים,
ועל הכל [כי יצר לב האדם רע מנעוריו] וואס דער יצר הרע איז באלד
בייא דעם מענש פון זיין יוגענט אן מען קאן זייא ראכנען פאר אונסים,
ושוגגים, אונ נאך מעהר דער גלייכען, דארף מען ארוים צו זיכען, כדי דן
צו זיין די ישראל לכף זכות, [וכל הדן את חבירו וכו'] דער וואס איז
דן זיין חבר לכף זכות, מיט מען איהם אויך דן זיין לכף זכות בשמים,
נאך מעהר דארף מען געוואהרנט צו זיין, אין די צייט וואס איין מענש
איז אין איין צרה, אויף איהם ממליץ טוב צו זיין, מיט וואס נאר מעגליך
איז, אונ נישט חלילה וחלילה צו דערמאנען זיינע עונות, אזו וויא דער
מנהג רע איז בייא די קלי הדעת, וואס האבען ליעב נאך ארוים צו
זיכען אלע פעהלער פון דעם אנגליקליכען מענש ווען ער איז [בעת צרה],

וואס

וואס זאגען, דאס, אדער דאס האט איהם גורם געוועזן, דאס דאס בייז איז אויף איהם געקומען, זאלכע מענשן זענען מיט דעם גורם פיהל בייז אויף דעם אנגליכען מענש. מחמת וואס דער שטן איז מקטרג בשעת הסכנה, נמצא, דאס אויבען איז אויף איהם מקטרג דער שטן. און דא ווידער די מענשן, אויך איז איין איסור בייז צו רעדן אויף די [שוכני עפר], וואס שוין געשטארבען זענען. [ואיש טוב, ידבר טוב] דער גוטער מענש רעדט גוטן, און איז גורם צו ברענגען די גאולה שתהי' בב"מ:

סליחות

סליחות. די ישראל קדושים זענען זיך נוהג, אויפצושטיין פארטאגס אן די ימי הסליחות [ומה טוב חלקם] ווייל זיי טוהן זיך בראכען די תאוה פון שלאף, וואס דער מענש האט פון דעם איין גראסען תענוג, און דער שלאף איזט זעהר זיס צו דעם אנגעמידען מענש. צו־פארט, טוהן זיי זיך בראכען די תאוה, און האפען זיך אויף איינינגע שעה פאר טאגס, מיט דען אליין, דארפען זיי בעווילינגט צו ווערן צו זייר הערר הקב"ה, נאר בתנאי זה, דאס עס זאל געטיהן ווערן כתיקן, וויא עס געהער צו זיין, ראשית, אויף צו שטיין בזריזות, און תיכף זיך די הענד און אויך דאס פנים צו וואשען, און קודם לכל, זיך דעם גוף צו ריינינגען, פון גדולים וקטנים, און הערנאך צו זאגען ברכת התורה מיט גראס כוונה, ובשמחה רבה, הערנאך געשווינד צו לויפען אין שוהל, און צו זאגן די סליחות גאנץ לאנגזאם, אות באות, כדי צו קענען אין די געדאנקען האבען דעם טייטש פון די ווארטער, ביי מאניכע מקומות איז איין געפיהרט דער מנהג רע, צו זאגען די סליחות, זעהר איילדיג, גלאך מען האט זיי געזאגט, מען קאן זיך פאר שטעלין, ווען מען העט מיט אזו בעדהטען פארגעקומען פאר איין מלך בשר ודם, און מען העט צו איהם געזאגט, אדוני המלך, איך האב קענען דיר געזינדיגט, און ווידער געשפעניגט, וואס איך האב אויף דעם, און דעם עובר געוועזן, נאר מען העט אבער, דאס גירעט האפעדיג, און אנאיבערדלייגונג, אליין נישט צו וויסען וואס מען רעדט, [הלא אחת דתו להמית], מען האט זיך נאך דאדורך פארהאסט גימאכט ביים מלך, איבער דעם דער מענש וואס וויל זיך זעלבסט נישט נארען, דער זאל געוואהרנט זיין צו זאגען די סליחות זעהר לאנגזאם, און זאל זיך פריער אין דאכט נעמען, וואס וויל איך אצונד

טוהן

טיהן, אונ פאר וועהם טיה איך מיך אצונד נידער שטעלין בעהטען, אונ זיך פריער צו איבער קלעהרן, מיט וואס האב איך דאס גאנצע יאהר צוגעבראכט, אויך זיך צו ערמאנען וואס פאר איין צייט קומט דער יום הדין הגדול והנורא, וואס דיא ספרי חיים וספרי מתים זענען דאמאהלס אויפען פאר דעם מלך הכבוד [אשר מלא כל הארץ כבודו], מען דארף נישט נאר בלויס צו בעהטען, וועגען פרנסה אונ געזונד אליין, נאר דאס עיקר בעהטען דארף צו זיין אם איין כפרה אויף דיא עונות ופשעים, וואס דאס איז דער גרעסטער גורם צער צו אונזער פאטער אין הימעל, אונ נאר דיא עבירות טיהן אויף האלטען דיא גאולה שתב"ב, נאר דאס דארף צו זיין דער עיקר בקשה: אונ ווייל אן דיא היילינע טעג מיט דער ערבארימ־גער פאטער אין הימעל ארן שיקען איין התעוררת, אונ איין אנגסט אין דיא הארצער פין זיין פאלק ישראל, וואס עס איז נישט איין, מענש פין דיא ישראל, וואס זאל נישט אן דיא טעג בעקומען פארכט פאר דעם יום הדין הגדול והנורא, [רק הכל לפי מה שהוא אדם] לויט דיא הבנות פין מענש, וויא ווייט ער טיט זיך מיכן זיין, מיט אזו פיהל וועדין איהם זיינע אויגען געעפנט צו זעהן, אונ צו שפיהרען איין פארכט פאר הקב"ה, אויסגענומען דער גאנצער פושע וואס האט שוהן נישט אין זיך איין שטיקער ניצוץ פין יודישקייט, וואס אזו איינער שפיהרט שוהן גאר נישט מחמת [שהרשעים בחייהם נקראים מתים], אזו וויא דאס מת שפיהרט שוהן גאר נישט, אזו שפיהרט שוהן גאר נישט דער דאכטער פושע וואס האט שוהן פין זיך אין גאנצען פורן געווען דעם עול מלכות שמים, אונ לויט וויא ווייט דער בר ישראל טיט זיך אן דיא טעג מיכן זיין תשובה צו טיהן, אזו בעקומט ער התעוררת אונ היילינקייט, אויף דעם גאנצען יאהר, איבער דעם איז איין חיוב אויף איין יעדען מענש מיזארפען זיך צו שטארקען [בכל כחו] קעגען דעם יצר, זיך מיט געוואלט מתעורר צו זיין, צו בעהטען מיט איין היים אונ צובראכען הארין צו דעם [אב הרחמים] דאס ער זאל איהם מסייע זיין, זיינע אויגען צו עפנען, אונ איהם צו שענקען איין לב בשר, אונ פין איהם אבצונעמען [לב האבן] דאס פארשטיינערט הארץ, [והבא לטהר מסעיין אותו] דער וואס מיינט עס באמת אונ ערנסט, וועט איהם השם יתברך בוודאי צו העלפין, נאר בתנאי זה נישט צו זיין [כטובל ושרץ בידו], צו זיין אזו וויא איינער טובלט זיך, אונ האלט אין דיא האנד איין שרץ, וואס אזו טבילה טיט איהם

בוודאי

בוודאי נישט מטהר זיין, דאס זעלבע איזט אויך ביי דעם, דער מענש קאן נישט פריער האפען אויף איין כפרה, אונ אויף איין הילף פון דעם פאטער אין הימעל, נאר דאס ער מיז פריער מפשפש במעשים זיין, זיך צו ערמאנען, אויף וואס אלעס ער האט עובר געווען, אונ אויף זיך מקבל צו זיין מכאן ולהבא, צו פארלאזין דיא שלעכטע מעשים, דאן קאן מען האפען אויף איין כפרה, פון דעם ערבארימגען גאט אין הימעל, איבער דעם איז דער חיוב געווארפען אויף דעם בר ישראל, אן דיא טעג נאכצוזיכען אין דיא ספרי מוסר, רפואות הנפש, אונ אויך זיך קובע צו זיין איינגע שעה אין טאג, אויך פארטאגס, כדי מפשפש במעשים צו זיין, עס איז איין יושר אן דיא טעג צו לייענען דאס וואס געשריבען איז אין דעם ספר [בחלק א', באות כ' סימן כפור] ווייל מען קאן זיך פון דארט פיהל מוסר אויך פיהל התעוררות ארויס נעמען, זיך צו צערבראכען זיין פארשטיינערט הארץ [ובזכות זה, יזכה לטהר את לבבו הערל, וימצא חן בעיני אלקים אמן]

סעודה

סעודה, עס גיבט צווייא ערליא סעודות, איינס איז סעודת מצוה, אונ סעודת הרשות, סעודת מצוה הייסט, וואס מאן עסט אן שבת, ויום טוב, אונ אן חנוכה, ופורים, וסעודת חתנה, וברית מילה, וסיום מסכתא, אונ סעודת הרשות הייסט, וואס מען עסט אן וואכען טאג, עס הייסט דאריבער סעודת הרשות, ווייל עס איז נאר איין מוג צו עסען, אונ קיין מצוה דאבייא, צופארט, דער וואס עסט אפילו סעודת הרשות, נאר זיין כוונה איז [כדי להחיות את נפשו] כדי כח צו האבן דעם אייבערשטן צו דינען, אונ מען טוט נאך ביים עסן עפעס תורה לערנען, אז טוט מען מהפך זיין אויס רשות, מצוה, נאר געווארנט צו זיין נישט צו עסן אכילה גסה, אין דיא הייליגע ספרים ווערד גיברענגט, דאס יעדע סעודה פון מענש וואס מען עסט צוזאמען מיט מעהרע מענשן, ווערד אנגערופען [שעת מלחמה], מחמת וואס אין דיא צייט מיז דער עובד אלקים איין מלחמה פיהרען קעגען דעם יצר, דער שטן, וואס זיין גרייסטינג איז אויך איין טה יל צו נעמען, אזו שטארקט ער זיך, דיא מענשן צו מאכען זינדיגען, איבער דעם איז דער מענש אין דיא צייט אין איין סכנה, סכנת הנפש, ולכן וויא שטארעך דארף מען זיך צו היטען, פון זאלכע סעודת, וואס עס פארזאמלען זיך מעהרע מענשן, וואס זייר כוונה איז נאר [כדי למלאות

את תאוותם] אם זיך פארגעניגען אנצוטיהן, זיך צו אונטערהאלטען [בשמחה של הוללות], ווייל דאס איז איין זיבערע זאך, דאס יעדער וואס פין דארט אוועק גייט, דער האט אויף זיך הענגען איין קארב פיל מיט עבירות, דהיינו פין דבורים של איסור, ודברים בטלים, וואס אויף דעם שטייט [כי כל שלחנות מלאו קיא צואה], ולכן דער איש הירא את השם, זאל זיך פין זאלכע פארזאמלונגען ערווייטערן, אזו וויא פין דעם טוהט אונ ווען ער איז איין נצרך דארט צו זיין, אזו זאל ער אויף זיך מקבל זיין זיך צו שטארקען, בכל [תוקף ועוז] נישט ארויס צו גיין פין דעם דרך הישר, נישט צופיהל צו עסן, אונ נישט מעהר צו טרינקען לויט זיין געוואהנ־הייט. איבער הויפט זיין מויעל צו היטען פין נימאנדען צו רעדן, נאר ער זאל זיין מויעל עפנען צו רעדן פין תורה ומוסר, אונ זיך אין דיא געדאנקען צו נעמען פין חרבן בית המקדש, אונ בקיין אופן נישט צו צולאזן דארט זינגען [כשירי עגבים] פין ליצנות, אונ אז ער זעהט דאס מען ווערד איהם נישט הארכען, אזו זאל ער פין דארט ענטלויפען [כמפני חרב] אז' וויא מען ענטלויפט פאר דיא שווערט, ומכש"כ דאס מען דארף זאלכעס נישט צו צולאזן ביא סעודת מצוה, כדי עס זאל נישט חלילה פארקעהרט ווערן, אויס מצוה, עבירה, אזו ווערד דער מיט דעם זוכה ומזכה רבים זיין, אונ זיין עסן ווערד זיין לרצון, אונ פאר איין מצוה גירעכנט אונ זיין טיש ווערד אנגערופען ווערן [זה השלחן אשר לפני השם] :

סגולה

סגולה, עס גיבט איניגע זאכען, וואס האבן אין כח צו פארלענדן דיא עבירות אונ מיסטייט, בדרך סגולה, וואס אהן סגופים, אונ פאסטען, ווערין איהם דיא עבירות פארגעבען, איבער דעם [מי האיש החפץ חיים] דער וואס זיך ליב האט, זאל אן דיא דאזיגע גיטע זאכען נזהר זיין, [כי אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא] ווייל עס איז נישט פארהאנדען איין מענש אויף דיא וועלט, וואס זאל גאר קיין פעהלער מאכען, סגולה א') דער וואס ענפערט [אמן יהא שמה רבא מברך לעלם לעלמי עלמיא] מיט זיין גאנצען כח, ובכונה גדולה, ווערין איהם זיינע עבירות פארגעבען: סגולה ב') דער וואס הערט אויף דיא דרשה, ודברי האגדה, ומוסר, בשעת דער ת"ח מיט דיא דרשה זאגען,

מיט

מיט גראס חשקות· און ענטפערט נאך די דרשה [יהא שמא רבה וכו׳] בכל כחו· ווערין איהם פארגעבען זיינע עבירות; סגולה ג.] דער וואס היטעט שבת כהלכתו· אפילו דאס ער האט עבודה זרה געדינט· אזו וויא דאס דור אנוש, צו דאך ווערין איהם דיא זינד פארגעבען : סגולה ד׳]· דער וואס זאגט [שירת הים] דאס איז אז ישיר· מיט גראס שמחה· ווערין אויך איהם פארגעבען אלע זיינע מיסטייט· סגולה ה׳]· דער וואס איז איין [מעביר על מידותיו] ער לאזט זיך לעסטערן· און ענטפערט נישט מיט מען איהם איבערפאהרען אויף אלע זיינע מיסטייט· סגולה ו׳]· דער וואס וויינט· און מיט טרערין פארגיסען אויף מיתות צדיקים· מיט מען איהם מוחל זיין אויף זיינע עבירות· סגולה ז׳] [התבודדת]· מען זאל זיך איין צייט מאכען· וואס מען זאל גאנץ אליין זיין און איין חדר· און מען זאל זיינע אויגען ערהייבען צו זיין בישעפער אין הימעל, מיט לויב· און גיבעהט׳ דאס דאזיגע איז איין גראבר הילף צו האבען כפרות עונות· און אויך הילף צו עבודת הבורא· סגולה ח׳] דער וואס איז מתפלל בליל שבת· און זאגט מיט כוונה, [ויכלו השמים והארץ וכו׳] וואס זאגט עדות דאס גאט ב״ה האט דיא וועלט ערשאפען אין זעכס טאג, און האט גערוהט אן שבת· אזו טיהן צווייא מלאכי השרת צו איהם זאגען [וסר עונך· וחטאתך תכופר]· דיינע זינד זענען אבגעטיהן· און דיינע עבירות זענען דיר פארגעבען· אויך געפינען מיר דאס יסורין· אז מען איז זייא מקבל באהבה· איז מכפר עונות· [תורה לשמה] איז מכפר עונות· ועתה· מיין פריינד האבען מיר דא ביצייכנט איינינע היילמיטעל פיר חולי הנפש· וואס דאס דאזינע דארף קיין געלד צו קאסטען· און עס דארף איך קיין צער צו קאסטען· און צופארט ווערן איהם זיינע עבירות פארגעבען· מיין פריינד ווען דיא מיינסט באמת דיין נשמה צו רייניגען פין איהרע עבירות· און זיא פרייא צו מאכען פין שווערע יסורין לעה״ב· אזו זאלסט דיר דיא דאזיגע זאכען· גיט אין גידעכנים נעמען· זייא מקיים צו זיין· אזו ווערד דיר וואהל זיין· און דיינע עבירות ווערין אבגעטיהן ווערין· נאר בתנאי זה· דאס פון נון אן צו פארלאזין דיא שלאבטע מעשים, און זיך צו ביהעפטען במעשים טובים :

סיפור

סיפור, דיא מדה טובה פין הסתפקות· זיך בעגניגען צו לאזין מיט וועניג׳

איזט

איזט צום מענש איין שונהייט בעה״ז ובעוה״ב דיא מדה פון הסתפקות
דארף מען צו האבען ביא אלע עוה״ז זאכען, אזו גיט ביא דעם עסען,
וויא אויך בענין המלבושים, אונ ביא דעם וואהנונג, זיך צופרידען צו
לאסען מיט אלעם וואס דער עבערימגער גאט איהם צוא שיקט, ווייל
מיר מענשען זענען אויף דיא וועלט נאר אזו גיראכענט וויא אורחים, אונ
גרים, מחמת וואס דעם מענשם דא זיין אויף דיא וועלט, איזט נאר אויף
איין קארצע צייט, איבער דעם פינקט אזו וויא דער אורח, וואס דורך
רייזט, איז וועניג מקפיד אויף דיא אלע עוה״ז זאכען, עס איהם וועניג
דאראן גילעגען, צו בעקומט, ער אויף דעם וועג איין פיין קוואטיר, אדער
נישט, ווייל זיין גאנצער ציהל אונ ביגעהר איז נאר צו קומען אויף זיין
בעשטימונגם ארט, וועגען וואס ער דיא רייזע געמאכט האט, אזו אויך
דארף יעדער [בר דעת] וואס פארשטאנד האט, זיך בעגניגען צו לאזען
מיט אלעם וואס איהם צוגעשיהקט ווערד פון זיין ליבען נאמען, עס זייא
פיהל אדער וועניג, דען וואס פאר איין געווין האט מען פון דעם בשעת
מען דארף שוהן פון דיא וועלט צו גיין, דאס מען האט דיא פארגאנגינע
צייט פארלעהבט בתענוגים, צו וואהנען אין גראסארטיגע וואהנונג, וועז
ער איז אנגיברייט געפיהרט צו ווערען אויף דעם [בית הקברות] אונ
איהם צו לייגען אין איין ענג אונ פינצטער ארט, וואס נישט מעהר
פארנעמט וויא פיער איילען, אונ איזט אויך בידעקט מיט דען שאטען פון
טודט, אונ וואס פאר איין געווין האט ער דאמאהלם, פון זיינע טהיירע
אונ קאסטבארע מלבושים, ווען ער איז אנגיברייט אנגעקליידעט צו
ווערען, מיט בדים ווייסע קליידער, וואס ארעם, אונ רייך גלייך זענען,
אונ וואס פאר איין געווין האט ער דאמאהלם, פון זיין פיין עסען, אונ
טרינקען, ווען ער איז אנגעברייט צו ליגען אין קבר, וואס זיין שפייזען
איזט ערד, אונ ווירעם, איבער דעם בן אדם, ווען דאס דער סוף איז
פון איין יעדען מענש, וואס דאס גאנצע לעהבען דוירט נישט אויף
לאנג, נאר עס לויפט אוועק, אזו וויא דער שאטען, עפען דיינע אויגען,
אונ קויף דיר איין אין דיא פאר יאהרן וואס דיא לעהבסט אויף דיא וועלט,
זאלכעס וואס ווערד דיר צוניטצען קומען צו דיין נשמה אויף דעם עולם
האמת, וואס דוירט אויף אייביג, אונ עס האט קיין אויסלאז, מיין פריינד
זאג אויך מיר, איז דען נישט בעסער זיך פאר זיין געלד פארצובריטען
איין [בית נאמן לעה״ב], אונ שטאטט דיא קאסטבארע מלבושים, זיך

בעסער

בעסער פארצובּרייטען [מלבושים נאים] צו זיין נשמה לעהו״ב, וואס ווערען אנגעריפען [חוליקא דרבנן] דורך תורה, ומצות, ומעשים טובים. אונ איזט דען נישט בעסער שטאטץ דיא תענוגי עוה״ז פון פיין עסען אונ טרינקען וואס דיא גאנצע חנאה דויערט נישט מעהר וויא איין רגע, זיך בעסער פארצובּרייטען זיסע שפייזען צו זיין נשמה [בעולם שכולו טוב], וואס דויערט אין דיא עוויגקייט. איבער דעם בן אדם, פארלאז דעם עולם ההבל, אונ לאס דיך צופרידען מיט אלעס. וואס דער ערבארימגער גאט דיר בישעהרן טוט, עס זייא פיהל אדער ווענינ, אונ טוה נישט שטארק מקפיד זיין, ווען דיין וואהנונג קליין אונ ענג איזט, אונ זייא אויך נישט טרויריג, ווען דיין עסען איזט נאר ברוד מיט וואסער, אונ זייא נישט צארניג ווען מענשען טיהן דיך נישט בכבוד האלטען לויט וויא דיר צו גיהער, נאר דאנק דיין בישעפער פיר אלעס וואס ער דיר גיבט, וויל אלעס וואס דיא גענינט אויף דיא וועלט איז אלעס נאר [במתנת חנם], אונ זייא איהם דאנקבאר, וואס ער האט דיר גישענקט געזינד, אונ לעהבען, אונ וואס ער האט דיך ערשאפען אלס יוד, אזו זאלסט איהם דינען וויא איין קנאבט צו זיין הערן, אונ טיה איהם ליעב האבען, וויא איין קונד צו זיין פאטער, ביז אין דיא עוויגקייט. [כי הוא אבינו ומלכינו]:

אות ע ענוה

ענוה, דיא מדה פון [ענוות] צו זיין דעמיטהיג, איזט איינע מדה טובה וואס איהר גלייבען נישט פארהאנדען איז, אזו וויא דיא חכמים הקדושים האבען געשריבען [ענוה גדולה מכולם], ענוה איזט גרעסער פון אלע מידות טובות, וויל אן דיא מדה טובה פון ענוות איז אויך ביהעפט אנדרע מדות טובות, דהיינו אהבה ושלום, וואס דער דעמיטהיגר מענש האט מיט אלע מענשען שלום אונ ליבשאפט, אונ פריינדליכקייט, אויך געפינט מען זעלטען ביא איהם כעס, נאר ער איז איביג [עובר על מידותיו] וואס ער טוט יעדען מוחל זיין, אויך געפינט מען ביא איהם איין [לב נשבר] צובראכען הארץ, אונ טוט אויך אויף קיין שום זאך מקפיד זיין, אונ ער ענטלויפט פון כבוד, אונ ביגעהרט נישט איבריגע זאכען פון דעם עולם הזה, נאר ער לאזט זיך צופרידען מיט אלעס, אויך איז ער זיך נישט [מחזיק טובה] איבער זיינע גיטע מעשים, אונ נאך מעהר דער גלייכען אנדרע מדות טובות וישרות, וואס אלעס אן דיא מדה טובה פון ענוה

אנהענגיג איזט, אונ באמת אזו וויא דיא מדה טובה חשוב איז, אזו אויך זעלטין איזט דיא צו געפינען מחמת וואס דער יצר שטארקט זיך אויף דעם מענש, איהם צו ברענגען צו הויפיגדיקייט, אונ גיאות, ווייל ווען דער יצר מיט נאר דעם מענש מיט דעם כובש זיין, איהם צו ברענגען צו גאוה, אונ הויפיגדיקייט, אזו איזט שוהן איהם גאנץ לייכט, איהם צו מאכען זינדיגען מיט מעהר אנדרע זאכען, איבער דעם [בתתחבולות יעשה מלחמה] דארף מען אויך קייגען דעם יצר צו שטרייטען מיט תחבולות, כדי גיצול צו ווערין פין גאוה, דהיינו עפעטערם צו טראכטען זאלכע מחשבות, וואס ברענגט דעם מענש צו דעמיטהיגקייט, דהיינו צו טראכטען אן דען וואס מיר זאגען יעדען טאג [מה אנו, ומה חיינו, ומה כחינו, ומה צדקנו, הלא כל הגיבורים כאין לפניך, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל, כי מעשינו תוהו, וימי חיינו הבל] אפילו אז איין מענש האט שוהן ערדייכט צו פיהל תורה ומצות, אזו וויא משה רבינו ע"ה, נאר ער בעזיצט דאצו דיא מדה פין גאוה, וואס האבען אלע זיינע מעשים טובים אין ווערט? מחמת וואס דורך זיין גאוה, איז ער אנווירדיג, אונ געפיינט אין גאטס אויגען, אזו וויא דער פסוק זאגט [תועבת ה' כל גבה לב] אלע הויפינדיגע הארצער, איזט גאטס אנווירדיגקייט, אזו ממילא איז איהם נישט מעהר צו ראבען נאר [כאחד הנבלים] וואס האט אזו מענש אין ווערט, אונ וואס טויג איהם זיין גאנץ לעהבען, ווען הקב"ה זאגט אויף איהם [אין אני והוא יכולים לדור כאחת] איך מיט איהם קאנען נישט צו זאמען וואהנען, מען קאן זיך פארשטעלין וויא גאר געפיינט דער בעל גאוה איז אין גאטס אויגען, וואס עס שטייט גישריבען, דאס דער בעל גאוה, ווערד נישט אויף שטיין צו [תחיית המתים] ולכן, דארף דער מענש זיך צו שטארקען מיט זיין גאנצען קראפט, זיך אייגען צומאכען דיא מדה טובה פין ענוה, זיך גאנץ נידריג צו האלטען אונ זיך פאר גאר נישט צו האלטען, אפילו דאס ער האט פיהל תורה גילערנט, אונ אויך פיהל מצות מקיים גיוועזן, דארף ער דאך דאריבער קיין גאוה צו בעזיצען, ווייל ווער ווייס, אויב ער האט אזו פיהל געטיהן, לויט וויא זיין יכולת איז גיוועזן, ווייל איין יעדער מענש איז מחויב זיין בישעסער צו דינען, לויט וויא פיהל חכמה ער מיט בעזיטצען אונ אזו וויט וויא זיין כח גרייכט, דער בר שכל דארף צו זאגען [במה אקדם] מיט וואס זאל איך מיך נידריג מאכען, אונ פעדען פאר הקב"ה

הקב"ה און מיט וואס קאן איך בעווייזן שפלות פאר דעם ערהויבינען גאט, וואס ער האט גיגרייסט זיין חסד אויף מיר, מיט דעם וואס ער האט מיך מזכה גיוועזן מיט עפעס שכל און וויסענשאפט, און האט מיר צוגעהאלפען דאס איך זאל קענין ערדייכען צו טיהן עפעס מעשים טובים, מעהר פין מיינע חברים, דאס גיטץ אליין, האט מעהר אין ווערט, פין דאס גאנצע לעהבען פין עוה"ז, פארוואהר אלע מיינע מעשים טובים, טיהן נישט אויסרייכען צו קענען יוצא זיין, בלוים פאר דעם גיטץ אליין און דאס איז גיוועזן דער טעם, וואס משה רבינו ע"ה איז גיוועזן מעהר עניו פין אלע מענשען, אויך מיט דעם מענש מסייע זיין צו בעזיטצען ענוות, זיך צו ערמאנען אן זיינע עבירות, ופשעים וואס ער גטיהן האט, ומכש"כ זיך גיט צו ערינערין, אז דיא [חטאת נעורים] וויא זיינע יונגע יאהרן אויסגעזעהן האבען, פין מחשבות רעות, והרהורים רעים, וכדומה, דארף מען בוודאי קיין גאוה צו בעזיטצען, נאר נאך זעהר איינטערטעניג צו זיין ביי זיך זעלבסט, און דארף צו זאגען, וואס האב איך פין דעם כבוד וואס אנדערע מענשען טיהן, מיר צו מהיילען, מחמת ווייל זייא וויסען נישט פין מיינע עבירות, פארוואהר אבער איך זעלבסט וויים דאך זעהר גיט פין מיינע פיהל זינד, און מיסטייט, וואס פיהל זענען וויא דאס זאנד אין ים, ובאמת בדור הזה, דער וואס וויל נאר אין זיך אריין קלעהרין, זיך צו ערמאנען אן זיין אויפיהרונג, דער קאן זיך גענוג און גענוג פעה ער אויסזיכען [שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום], וואס דאס דארף איהם אונטערטעניג צו מאכען, וויא איין קליין גרעזל, ווייל מען זעהט דאס מען מיט נישט איין הינדערטם מהייל, וואס מען האט גידארפט צו טיהן איבער דעם איז נישט פארהאנדען איין בעסערע זאך פיר דעם מענש, וויא זיך מבניע צו זיין פאר הקב"ה, און אויך פאר מענשען, אזו ווערד איהם הקב"ה גראס און חשוב מאכען [בעולם האמת וטוב יהיה לו ולנשמתו] :

עשירות

עשירות. דער נסיון פין פיהל פארמעגען, איז פיהל גרעסער און שטארקער פין דעם נסיון פין ארימקייט, מחמת וואס דאס עשירות קאן דעם מענ"ש גורם זיין אויף כמה עבירות עובר צו זיין, איבער דעם דארף דעם עושר, זיך גיט אין דאכט נעמען, דאס ער זאל נישט דארפען חלילה

דורך

דורך זיין געלד צו ירשנען דאס גיהנם. דאס ערשטע דארף צו זיין [ולבלתי רום לבבו מאחיו] זיך נישט גראס צו האלטען, איבער אנדערע מענשן וואס קיין פארמעגען האבען, צו קיין שום מענש צו רעדין מיט גיאות, אונ עזות, אונ זאל נישט פארשטאפען זיינע אויהרן, פון דאס געשרייא פון דיא נאטהבידארפינגע, נאר ער זאל פארנעמען דאס גישרייא פון דיא ציבראכינע הארצער, זיין האנד צו עפנען זייא צו געבען [די מחסורם], וואס זייא נייטיג דארפען, אונ זאל האבען איין אפינע האנד, צו אינטערשטיצען דיא לומדי תורה, אונ צו פעסטיגען דיא גישטראבילטע קניען, אונ אויף צוהייבען דיא געפאלינע, אויך איז אויף דעם עושר מעהר דער חיוב געווארפען, צו טיהן מצות ומעשים טובים [כברכת ה' אשר נתן לו], אונ דארף אייביג פאר זיך מורא צו האבען, פיליכט האב איך נישט יוצא גיוועזן לויט מיין עשירות, [ומה טוב] וויא גוט אונ ראכטפארטיג איז דאס, פון אזו מענש, וואס טוט זיך נוהג זיין, אוועק צו לייגען [מעשר] איין צעהן טהייל פון אלע זיינע פארדינסטן, אויף צדקה, אויך דארף ער צו זעהן, נישט איבריגע הוצאות צו מאכען אויף אניטציגע זאכען, כדי ער זאל קענען פאר זיין פארמעגן זיין נשמה גוטץ טיהן [לעולם שכלו טוב], אונ צו טיהן דעם רצון פון זיין בישעפער, ועל כולם דארף ער זיך נישט מהזיק טובה צו זיין, ווען ער זאל צדקה געבען, וויל באמת איז נאר דער מענש איבער זיין פארמעגן, אזו וויא [אפיטרופס] וואס מען האט איהם געגעבען צו ביהאלטען געלד פון אנדערע מענשן עניים, איבער דעם איז ער נאר איין שליח פון דען אלמאכטיגען גאט, וואס אלעס זיין איזט, אזו וויא דער פסוק זאגט [לי הכסף ולי הזהב] אונ צפארט ווערד עס דעם מענש צוגעראכנט, גלאך ער העט, פון זיין אייגען פארמעגן צדקה גיגעבן, כדי איהם צומעהרן פיהל שכר לעוה"ב, ובאמת טוט דער עני מעהר גומל חסד זיין, צו דעם עושר, וויא ער מיט דעם עני, וויל דורך זיין צדקה געבען צו דעם עני, איז ער זוכה [לרב טוב הצפון], וזאת, אונ דאס איז איין ידוע, וואס דיא חכמים הקדושים האבען גישריבען, דער וואס גיבט דעם עני צדקה, ווערד גיבענשט, מיט זעקס ברכות, אונ דער וואס טוט דעם עני מפיים זיין מיט גוטע, אונ אנגינעהמע רייד, דער ווערד גיבענשט מיט עליף ברכות, איבר דעם איז דאס איין גראסער חויב, דעם עני צו טרייסטען אונ צו איהם צו רעדען מיט איין פריילוך פנים, כדי צו ערפרייען זיין פארזונקען הארץ, אויך

דארף

דארף מען געווארנט צו זיין, ביי יעדע שמחה וואס מען מאכט, אויך צו בעטען די עניים, צו די שמחה, פון וועגען כבוד השכינה, וואס שטייט ביי זייער ראכטע האנד, אונ זאל מקיים זיין [ויהיו עניים בני ביתך]. — ועתה, וועלין מיר שרייבען ווי א דער עושר דארף זיך צו פיהרען (בענין עבודה) אכט צו געבען אויף זיין נשמה, דאס דורך דעם עשירות זאל ער נישט אין גאנצען פארגעסען אן די תורה הקדושה, נאר ער זאל זיך קובע זיין יעדען טאג תורה צו לערנען, לויט זיין פארשטאנד, ווי אויך עוסק צו זיין במצות, [כפי יכלתו]. ווען ער קאן נישט זעלבסט לערנען, אזוי זאל ער זיך פארשאפען איין מלמד, וואס זאל מיט איהם יעדען טאג תורה לערנען אונ טראכטין דעם, וואס ער זעהר טרוד איז אין זיינע פיהל געשעפטין, זאל ער דאך נישט פארפעהלן צו דאוונען יעדען טאג [ערב ובוקר] אין שיהל בציבור, אונ זאל עפעטערס לערנען אין די ספרי מוסר. אזוי ווערד דאס איהם ערמאנען אן גאטס דינסט, אונ ווערד אויך דורך די ספרי מוסר פארשטיין, דאס נישט דער עולם הזה, דער עיקר איז, אונ דאס דער מענש איז נישט זיכער אויף די וועלט, אפילו אויף איין טאג, [כי היום כאן ומחר בקבר], אפילו דאס די חכמים האבען געשריבען, דאס דער וואס שטארעק טרוד איז אין זיינע פיהל געשעפטען וואס האט דאדורך קיין צייט עפעטערס תורה צו לערנען, אזוי זאל ער פאר זיין געלד מחזיק זיין אן די לומדי תורה, אזוי ווערד דאס איהם גירעכנט ווערין, ווי א ער האט אליין גילערנט, צודאך איז ער מחויב לכל הפחות יעדן טאג עפעס תורה אליין צו לערנען, ומכש״כ, דאס ער ווייטער מחויב איז צו דאוונען יעדן טאג אין שיהל בציבור, כדי נישט צו פארגעסן, וואס איך איהם איז מוטל צו טיהן אונ צו דענקען אן זיין נשמה, דאס ער איז עתיד דין וחשבון צו געבען על כל מעשיו [ובזה יזכה לראות בנועם ד׳ אמן] :

ענוות

ענוות, ארימקייט איז איין גראסער נסיון צום מענש, ווייל עס איז נישט פארהאנדען איין ארגערעס ווי א ארימקייט, ער מיז זיך פארוואגלען פון זיין הויז, אום צו זיכען ברוה, זיינע קינדער פערלאנגען פון איהם עסען, אונ ער האט זייא נישט צו געבען, זיין הויז איז לעהר פון עסען אונ קליידען, עס געפינט זיך נישט איין קרייצער אין זיין טאש, די בעלי

חובות

חובות בילויפען איהם, און אונטערדריקען איהם, דער ווירט פייניגט איהם
אם דירה געלד, קארג עס איז איהם וויא פין אינווענדיג, און טרויריג
פין אויסווענדיג, איי ער ווערד פרייא פין איין צרה, קומט אויף איהם
דיא אנדערע צרה, און פיהל מחלוקות קומען אויף איהם, און ער מוז זיך
לאזן פיהל מאהל פארשעהמען, זיינע רייד ווערין נישט צוגעהערט, ער
גליסט צו אלדינג, און קאן צו גאר נישט ערגרייכען, און נאך מעהר פיהל
אנדערע צרות וואס מיט אלעם איבערפאהרן אויף דעם ארימאן, וואס
נישט צו ערשרייבען איזט, דער כלל איזט [כל ימי עני רעים] אלע זיינע
טעג זענען שלעכט, און ביטער וויא גאלל, און ווארמיטה, נאר דאס
איינע איז זיין טרויסט, דאס דורך דיא יסורין פין עניות וואס ער מיט
ליידען אויף דיא וועלט, ווערד מען איהם אויסציהן פין דיא יסורים פין
גיהנם לעוה"ב וידוע דאס איז וויסענדליך, וואס געשריבען איז, דאס עס
איז בעסער צו ליידען אלע יסורים פין עוה"ז, נאר דאס מען זאל פרייא
זיין פין דיא יסורי גיהנם לעה"ב און עס איז אויך בעסער צו געניסען
איין שעה דאס גיטס פין עולם הבא, פין דאס גאנצע לעבען פין עוה"ז
אויך קאן ער זיך מיט דעם טרייסטען [השופט כל הארץ לא יעשה משפט]
ווערד דען הקב"ה דער ריכטער פין דיא גאנצע וועלט, טיהן וואס אנראכט
איז, ח"ו משנה צו זיין איין קינד, פין אנדערע זיינע קינדער, איינעם צו
געבען כל טוב, פין עסען אונד טרינקען, און קליידען, און אלע תענוגים,
און דעם אנדערן צו לאזין הינגעריג, און נאקעט אהן מלבוש, און לעדער
פין אלדינג, חלילה וחלילה, דאס דאזיגע גאר צו דענקען אויף דעם [פועל
צדק], אבער דער אמת איז, [כי הצור תמים פעלו] דיא ווערקע פין בישעפער
זענען מיט גאנצקייט, [וכל דרכיו משפט] און אלע זיינע דרכים זענען
מיט משפט, און מיט ראכפארטיקייט, ולכן, איז נישט אנדערש צו
טראכטען נאר גאנץ געוויס, ווערד דער ערבארימיגער פאטער אויף זיינע
קינדער, דעם אנגקליקליכען מענש אויף דיא וועלט, פיהל גיטס פאר-
געלטען, אויף דעם עולם האמת, און ווערד איהם בוודאי פרייא מאכען,
פין דיא יסורים פין יענע וועלט, וואהל דעם וואס קאן, בעשטיין בייא דעם
נסיון פין עניות, נישט מתרעם צו זיין, אויף דעם איבערשטענס מידות,
און מיט אויף זיך מקבל זיין אלעם בשמחה ובלב טוב פין זיין ליבען
נאמען, און אויף יעדע צרה וואס אויף קומט, צו זאגען [גם זו לטובה]
ווען עס אזו גיפעהלט דעם בורא, דער ערבארימגער פאטער, אזו דארף

עס

עס מיר בוודאי צו געפעלן אונ זאל טראכטען בין איך דען בעסער פין
די גראסע צדיקים וקדושי עליון, וואס אויף די וועלט זענען געוועזן, וואס
עס איז אויף זייא אויך איבער געפאהרן דער צער פין עניות, אזו וויא מיר
געפינען בייא הלל הזקן אונ אלעזר בן פדת, וויא אויך אנדרע צדיקים,
וואס האבען פיהל געליטען אויף די וועלט, פיהל מעהר וואס איך מיה
ליידען, אונ באמת דער מענש וואס וויל נאר היטער זיך קוקען, דער
ווערד אלע מאהל געפינען נאך גרעסטרע עניים, אונ בעלי יסורין, אויף
דעם ווערד איין יעדער מודה זיין, דאס דעם גרעסטען עני איז פיהל וויילער
אפילו פין דעם גרעסטען עושר, וואס קראנק איז, אונ באמת [אדם לעמל
יולד] לעהבט קיין איינציגער מענש אויף די וועלט במנוחה, נאר דאס
איז דער פעהלער, וואס מען וויל נישט קוקען הינטער זיך, נאר איבער
זיך, איבער דעם איז נישט פארהאנדען איין בעסערע עצה, נאר מקבל
צו זיין אלעס פין זיין ליבען נאמען בשמחה, אונ חלילה נישט מתרעם צו
זיין, אויף דעם משפט צדק פין הקב"ה נאר אויף אלע טראפינגען, צו
זאגען, איך דאנק דעם בישעפער פיר אלעס, אונ אלעס וואס געשיהט
די מענשען איזט אלעס מיט זיין השגחה פרטית, עס זייא גיטס, אדער
שלעכטס, האבען דאס מיינע שלאכטע מעשים גורם געוועזן, אזו דאנק
איך דיר פיר דעם, וואס בעצאהלסט מיר אויף די וועלט, כדי מיך פרייא
צו מאכען, פין די עונשי גיהנם לעוה"ב, אונ איך בעהט דיך לאז דער
צער פין עניות זיין איין כפרה אויף אלע מיינע עבירות, איזט עס אבער,
דורך מיין שלאכטע מזל, אזו בין איך עט אויך מקבל, ווייל געוויס ווערסט
מיר פאר מיין צער פין די וועלט, פארגעלטען פיהל גיטץ [בעולם שכלו
טוב], אונ דאס דארף דער אנגליקליכער מענש אויף די וועלט צו זעהן,
דאס ווען ער האט נישט די זכיה די וועלט צו געניסען, דאס ער זאל
נישט אויך פארלירען די אמתדיגע וועלט, אזו וויא דאס זעהר שכיח
איז וואס דאס עניות מאכט דעם מענש איבער פאהרן אויף די געבאט
פין די תורה, נאר טראכט זיין ארומקייט, זאל ער דאך עהרליך האנדלען,
אונ קיין מחלוקות האבען מיט מענשען, אונ נישט צו זיין פאר מרה
שחורה, אונ אויך זיך צו היטען פין ליגענט רעדן, אונ פין מתרעם צו
זיין, אויף זיין משפט צדק, אונ אין די צייט, וואס ער לעהר איז פין
ארבייטען, זאל ער נישט זיטצען אין די שענקהייזער, נאר ער זאל
בעסער אין די צייט לויפען, דארט וויא עס ווערד תורה גילערנט, אונ

זאל

זאל זיך נישט ווארפען אויף דיא גאב פון מענשן, נאר ווען ער קאן עפעס פארדינען [מיגיע כפו], זאל ער זיך נישט שעהמען צו טיהן אפילו דיא שפלסטע ארבייט, [כי גדול הנהנה מיגיע כפו], וואס אויף איהם זאגט דער פסוק [יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך], אונ זאל נישט פארפעהלען צו דאווינען ערב ובוקר אין שיהל בציבור, אונ זאל אויך זיין אין דעם פארזאמלונג, וויא עס ווערד יעדען טאג דארט גילערנט איין שיעור תורה, חומש, אונ דינים, וספרי מוסר, ווייל דאס לערנען וואס ווערד צוזאמען גילערנט מיט מעהרע מענשן, האט זעהר פיהל אין ווערט, אונ אויך זעהר חשוב בייא הקב"ה, אונ זאל זיך מעהר משמיח זיין מיט דען לערנען, וויא ער העט פיהל געלד פארדינט, אויך דאס איז נייטיג צו וואהרנען אזו מענש וואס מיז זיין ברויד פארלאנגען פון אנדרע מענשן זיך זעהר צו היטען פון קיין שום מענש שלאכטץ צו רעדען, ווייל מען האט איהם ווענינ, אדער גאר נישט גיגעבען, ווייל באמת איז נאר דער עושר איין שליח פון הקב"ה, אונ דאס וואס איהם בישעהרט איזט, דאס ווערד איהם בוודאי נישט פעהלען ווען עס איז נישט דורך דעהם, אזו מיז עס גישעהן דורך איין אנדערן: דאס איז דער דרך הישר וויא דער עני דארף זיך צו פיהרען אזו ווערד איהם דאס עניות זיין איין כפרות הנפש אויף אלע זיינע עבירות אונ ער קאן מיט געווים רעכנען, צו ערלאנגען, דעם תענוג, אונ דאס זיסיקייט פון דעם עולם התענוג לעוה"ב אונ עס ווערד איהם פארקעהרט ווערין זיין טרויריגקייט לששון ולשמחה, ונס יגון ואנחה] :

ענײת אמנים ויהש"ר

ענײת אמן, צו ענטפערן אמן, אונ יהא שמה רבא, וברכו, קדושה, איז פון דיא זאכען וואס שטייען [ברומו של עולם] וואס דער שכר פון דען זעהר גראס איז, אונ צופארט טיהן פיהל מענשן אן דעם מזלזל זיין, אטייל מענשן וואס זענען אזו וויא שוטים, אונ טויב, וואס ווילען נישט זייער מויל עפענען, אטייל ווידער, וואס ענטפערן יוא, נאר זייא זענען אבער נישט גיוואהרנט צו זאגען כהוגן, נאר זייא ענטפערן [אמן חטופה, וקטופה, ויתומה,] אמן חטופה הייסט, אז מען האט פריער צו ענטפערן אמן איי מען האט דיא גאנצע ברכה אויסגעזאגט, וקטופה, הייסט, אז מען זאגט נישט שארף ארויס דאס ווארט אמן, וואס מען זאגט, אמיי, אונ

אמן

אמן יתומה הייסט, אז מען האט נישט געהערט די ברכה זאגען, נישט דאס אליין, וואס מען איז גאר נישט יוצא מיט אזא איין אמן זאגען, נאר מען האט נאך איין עונש דעריבער, אין [זוהר פרשת וילך] ווערד געברענגט פון דעם גראסען שכר, פאר ענטפערן אמן, ויהא שמה רבא, בכל כחו, דאס מען טוט פון איהם צערייסען דעם שלעכטען גזר דין, און מען טוט איהם אויך מוחל זיין אויף זיינע עונות, פון דעם אליין קאן מען זיך פארשטעהן, ווי גאר גראס מוז נאך זיין דער עונש אז מען טוט אן דעם מזלזל זיין, ווען די מענשן העטען געוויסט, און פארשטאנען, פון דעם גראסען שכר פון די מצוה, וואס מען ענטפערט אמן, יהש"ר"ב וברכו, וקדושה, אזו ווערן זייא נאך געלויפען, און נאכגעיאגט, כדי צו קענען די מצוה, רבה, מקיים זיין, און זייא העטין זיך נאך געפרייט דעריבער, גלאך זייא העטין ערדייכט איין גראס פארמעגען, נאר דאס איז דער פעהלער, וואס מען ווייסט נישט ווי גאר גראס און חשוב די מצוה איז, און ווי גראס דער שכר איז דאפין, און זייא ווייסען אויך נישט, ווי גראס דער עונש איז פון דעם מעניש, וואס אן דעם נישט געוואהרנט איז [ה' הטוב יכפר ולכן אם בעל נפש אתה] דער וואס גלייבט אן די רייד פון די חכמים הקדושים, זאל אן דעם זעהר געוואהרנט זיין, נישט פאלען צו לאזין אפילו איין אמן, ומכש"כ יהשר"ב, וברכו וקדושה, נאר זיך מוסר נפש צו זיין, כדי די חשובע מצוה מקיים צו זיין ווי עס געהער צו זיין, אזו ווערד ער זיך פארשאפען [מעדנים לנפשו] זיסע שפייזען צו זיין נשמה [וטוב יהיה לו ולנשמתו]:

עצלות

עצלות, די מדה פון עצלות, איז זעהר איינע מדה רע, צום גוף און צום נפש, וואס דאס איז איין יעדען וואהל בעקאנט, און מען דארף נישט דארויף פיהל ראיות צו ברענגען, ובאמת זענען די צוויי מדות, פון עצלות, און זריזות, איין גאב גאטעס, ווייל דאס איז אנגעבוירן על פי טבע, וואס מאניכע מענשן זענען אז געבוירן מיט די טבע, צו זיין געדיישט, און געשווינד צום ארבייטען, ווידער גיבט זאלכע מענשן וואס זענען בטבע טרעג, און פויעל צו אלדינג, והנה, וואס אנבילאנגט צו וועלט זאכען, איז די מדה פון עצלות, זעהר נישט גיט, אזוגיט פאר דעם מאנסבילד, ווי אויך פיר די נקיבה, וואס אויף איהר איז געווארפען

דאס

דאס הויז ווירטשאפט צו בעזארגען, אונ ווען זיא איז דאצו טרעג, [ואוי לה, ואוי לביתה] איז וועה צו איהר, אונ וועה צו דעם גאנצען הויזגעזינד, וואס דאס מיט פארזאבען קריג אין הויז, אונ ווידער וואס אנבילאנגט, וואס גיהער צו עבודת הבורא, אז מען איז ביא דעם איין עצל, איזט דאס זעהר איין [חולה רע] שלמה המלך ע"ה האט גיזאגט [חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב] דער מענש וואס איז גערישט ביא זיין ארבייט, דער איז ראוי פאר קעניגע צו שטיין, אונ דער תנא אין אבות האט גיזאגט [הוי עז כנמר, וקל כנשר, וכו'] דיא זאלסט זיין פאר־שייט וויא איין לעמפערט, אונ גרינג וויא איין אדלער, אונ זאלסט לויפען וויא איין הירש, אונ שטארק וויא איין לייב כדי צו טיהן דעם רצון פין דיין פאטער אין הימעל, אונ חאטשע דאס דיא מדה פין עצלות, איז ביא דעם מענש אנגעבוירין, צופארט, ווערד מען זיך גישט קענען פטרן מיט דיא טענה, וואס מען איז גישט איין גיריז גיוועזן צו עבודת הבורא, ווייל דאס דאזיגע איז איבער ענפערט גיווארן אין דעם מענשם האנד, זיך זיינע שלאבקע נאטיהר אימצווענדען, אונ מהפך צו זיין, פין איין עק צום אנדערן עק, אונ יעדער מענש האט וואהל צו ביפעהלען, אונ צו שאפען איבער זיך זעלבסט, אזו צו טיהן וויא דער שכל דער יצר טוב הייסט, נישט מעהר דאס מיז ביא אזו מענש מעהר מיהע קאסטען, דאפיר ווידער [לפום צערא אגרא] איזט זיין שכר פיהל גרעסער, איבער דעם דארף דער מענש זיך צו שטארקען מיט זיין גאנצען כח מיט תחבולות צו שטרייטען קעגען דעם יצר, זיך זיינע שלאבקע נאטוהרן אויסצובעסערן לדרך הטובה, צו זיין [רץ כצבי, וקל כנשר] צו לויפען וויא איין הירש, אונ גרינג וויא איין אדלער, כדי צו טיהן דעם רצון [ואבינו שבשמים]:

עצבות

עצבות. דיא מדה פין עצבות, צו זיין פאר מרה שחורה, איזט זעהר איינע מדה רע, וואס [מנפש עד בשר יכלה] מיט דעם גוף, אין דאס נפש פארלעגדן, אונ דאס שפראצט ארויס פין דעם [שורש נחש], אונ דאס איז אויך פין דיא מדה פין דיא [פלגית לילית], אונ דער מענש וואס בעזיצט דיא מדה פין עצבות, איז דאס איין צייכען דאס ער איז צוגעטהיילט צו איהר חלק ר"ל, אזו מיט זיא איהם ברענגען [לידי ירדי] אויף דיא עבודה צו השי"ת פין אזו מענש האט גאר נישט אין ווערט,

אין

אין די (תוכחה) שטייט, ווייל די האסט נישט געדינט דיין בישעפער מיט שמחה, ובטוב לבב, ווערד אויף דיר קימען פיהל צרות ר״ל. אויך איז דאס גורם צו מחלוקות, די מענשין וואס רעדין צו איהם מיט שלום, ענפערט ער זייא מיט קריג, מאגיכעס מאהל ברענגט דעם מענש צו עצבות, מחמת איבלע סיבות, וואס איהם געטראפען האט (בגופו, או בממונו) אויך קימט עס מחמת גאוה, ווען יעמאנד טוט עפעס איין זאך וואס איז נישט לויט זיין כבוד, אזו ווערד ער באלד דאריבער צארניג, אונ ווייל ער קאן זיך נישט אן דעם מענש נוקם זיין אזו ווערד ער ביקליידעט, מיט עצבות אונ טרויריגקייט, אזו קאן מען זיך פארשטעלין, ווען דאס עצבות שפראצט ארויס פון די צווייא מדות רעות, דהיינו פון גאוה, אונ כעס, ממילא קאן מען פארשטיין, וואס די פרובט קאן זיין ראפין (כי היוצא מהטמא טמא) איבער דעם דארף זיך דער עובד השם מחזיק צו זיין בכל כחו, פון זיך צו פארטרייבען, די מדה רע פון עצבות דורך מחשבות טובות, דהיינו ווען דאס עצבות איז איהם געקימען מחמת וואס מען האט איהם געטיהן זאלכעס וואס איז געוועזן זיין כבוד, אזו זאל ער זיך נידריג האלטען, אונ זאל טראכטען (ומה אני ומה חיי) וואס בין איך, אונ וואס איז מיין גאנץ לעהבען, וואס פאר איין געווין האב איך פון דעם וואס מענשין טיהן מיך מכבד זיין, אונ וואס פאר איין פארליסט האב איך פון דעם, ווען מען איז מיך שוהן מבזה, פארוואהר מיר אלע מענשין זענען נאר אזו וויא איין הבל, אונ אלעס פון די וועלט איזט הבל, ווייל דער גאנצער עולם הזה האט קיין בישטאנד אויף איין לאנגע צייט, מיין פריינד בילייג נאר דיר, וואס פאר איין געווין האבען אצונד די מענשין, וואס זענען אין די פארגאנגינע צייט, אין גראהען חשיבות גיוועזן, אונ האבען פיהל כבוד ערהעהבט, אונ ווידער וואס פאר איין פארליסט האבען אצינד די יעניגע וואס מען האט זייא דאמאהלס פארניכטעט, אונ פיר גאר נישט גיהאלטען, ווען אויף דעם עולם האמת, איז גאר נישט מעהר מכובד דער עושר, קעגען דעם ארימאן, ווייל גראס אונ קליין, ארעם אונ רייך, איזט דארט פאראייניגט, אונ אין איין געוויכט, ווייל דארט ווערד נאר דער יעניגער פארגעצויגען, דער וואס האט זיך אויף די וועלט, פאר גאר נישט גיהאלטען, אונ האט זיין גאנץ לעהבענס יאהרן גישטרעבט, צו טיהן, וואס וואהל גיפאלט אין גאטס אויגען, זאלכע מחשבות, קאן גאנץ לייכט אבטיהן פון מענש זיין עצבות וואס געקימען איז מחמת מניעות הכבוד,

אין

איז ווידער דאס עצבות איהם געקומען, דורך שלאבטע סיבות, פון געלד שאדען, אדער פון אנדרע איבלע טראפנונגען, אזוי דארף מען זיך תיכף צו איבערדענקען, דאס איז דאך ניטש גישעהן (במקרה) פון זיך זעלבסט, נאר בגזירות הבורא ב"ה מיט דעם ביפעהל פון דעם ליבען פאטער אין הימעל, וואס שטראפט זיינע קינדער די ישראל אזוי וויא איין ערבארמיגער פאטער זיינע קינד ער, אזוי דארפען נאך איהם די יסורין וואס אויף איהם גשיקט ווערד, צו ערפרייען, וויל דאס איין צייכען איז, דאס דער ליבער גאט האט נאך זיין השגחה אויף איהם, וואס לאזט איהם נישט גיין, אין גריכטינג פון זיין הארץ, אזוי וויא דאס דאזיגע געשיהט ביא די רשעים, וואס זעהר גיפיינט זענען אין זיינע אויגען, נמצא, דאס עס איז שוהן גאר נישט מעהר קיין ארזאך דאצו טרויריג צו זיין, נאר אלעם מקבל צו זיין פון זיין ליבען נאמען (בשמחה ובטוב לבבו) — אבר, פארוואהר אבער, איבער וואס דען דארף דער מענש צו טרויערן? איבער זיינע זינד, אונ מיסטייט, וואס ער האט מיט דעם גורם גיוועזן, צער צו דעם (ומלך רם ונשא) כדי זיך מתעורר צו זיין תשובה צו טיהן, אונ אפילו דאס עצבות וואס איז מחמת זיינע עבירות, דארף אויך נישט צו זיין אלע צייט חלילה, חלילה, וויל דאס דאזיגע איזט אויך פון (עצת היצר הרע) וואס טוט דעם מענש ביקאדיגען מיט פיהל עצבות, ארים צו גיין דעם גאנצען טאג, פאר מרה שחורה, איבער זיינע פיהל זינד, אונ מיסטייט, כדי פון איהם אויך צו פארמיידען, אלעם יודישקייט, וויל אזוי עבודה צו השי"ת, וואס ווערד געטיהן מיט עצבות, האט גאר קיין ווערט, אונ עס קאן גאר נישט פארקומען פאר הקב"ה, איבער דעם דארף מען אן דעם גיוואהרנט צו זיין, זיך נישט צו לאזען פיהרען פון דעם יצר הרע, צו זיין דעם גאנצען טאג פאר מרה שחורה חלילה, איבער זיינע עבירות, נאר די צייט [פ]ין דעם, איזט נאר, אין דיא צייט, וואס מען זאגט וידוי, אונ מען האט חרטה איבער זיינע עבירות, אויך אין דיא צייט וואס מען זאגט סדר חצות, וואס מען איז מזכיר פון חרבון ירושלים, דאמאהלם איז צייט צו טרויערן, אונ צו זיפצען, אונ אויך פיהל טרערין צו פארגיסע וואס מעהר איז בעסער, אונ עס איז געליבט פאר הקב"ה, אונ תיכף וויא דיא שעה איז שוהן פאר איבער גינאנגען, דארף מען פון זיך צו פארטרייבען מיט ביידע הענד דאס עצבות, נאר צו זיין אויפגעהייטערט ובפנים שוחקות, דאס מען זאל אן איהם גאר נישט ערקענען פון זיין צער, ובפרט אין דיא

צייט

צייט. וָואס מֶען דַארְף גָאט ב״ה צוּ דִינֶען. דהיינו בשעת דֶעם דַאווִינֶען. אונ לֶערְנֶען מִיז עֶס נָאר גֶעשֶׁעהְן וֶוערְן בשמחה רבה ובחדוה. ווייל דֶער עיקר. וָואס גורם אִיז. דָאס דִיא תפדה פֿוּן מֶענְשׁ זָאל אָנְגֶענִימֶען וֶוערִין פֿאר השית״ב. ווענְט זִיךְ נָאר. אויב עֶס אִיז גֶעשֶׁעהְן גיוואָרֶען בשמחה. עֶס שְׁטֵייט אֵיין רפואה. פֿוּן זִיךְ צוּ פַארְיָאגֶען. דָאס עצבות. זִיךְ צוּ נֶעמֶען אֵיין ספר אונ דארויס צוּ לֶערְנֶען. אַזוֹ וֶוערְד אִיהְם דִיא תוֹרָה משמח זַיין. וֶוען דִיא וֶוערְסְט דִיךְ אַזוֹ פִֿיהְרֶען וִויא מִיר דָא גֶעשְׁרִיבֶּען הָאבֶּען. וֶוערְד דִיר וָואהל זַיין אוֹיףְ בֵּיידֶע וֶועלְטִין [ולא תאונה אליך רע. ונגע לא יקרב באהלך]:

עזות

עזות. דֶער תנא יהודא בן תימא הָאט גִיזָאגְט [הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים] זָאלְסְט זַיין פַארְשַׁייט. וִויא אֵיין לֶעמְפֶּערְט כדי צוּ טִיהְן דֶעם רְצוֹן פֿוּן דַיין פָאטֶער אִין הִימֶעל. אוֹיךְ שְׁטֵייט [ולא הביישן למד] דֶער וָואס שֶׁעהְמְט זִיךְ צוּ פְֿרֶעגֶען. וָואס עֶר פַארְשְׁטֵייט נִישְׁט אַלֵיין בֵּיים לֶערְנֶען. דֶער קָאן קֵיין מָאהְל לֶערְנֶען. ובאמת ווערין גֶעבָּאךְ פִֿיהְל מצות. אונ הנהגות טובות צוּרִיק גֶעלַאסֶען מחמת בושה. ובפרט דִיא מצוה פֿוּן תוכחה. יֶענֶעם צוּ שְׁטְרָאפֶֿען. אִיז שׁוֹיהְן כמעט אִין גַאנְצֶען פַארְגֶעסְן גִיוָוארִין. דֶער מֶענְשׁ אָבֶּער וָואס ווייל רַאבֶּנֶען [שכר מצוה כנגד הפסדה] דֶער דַארְף צוּ זַיין פַארְשַׁייט בייא עבודת השם. קֵיין אֵיינְצִיגֶע מצוה אונ אוֹיךְ קֵיין מדה טובה. אָבְצוּלָאזֶען מחמת בושה. אִיבֶּער דֶעם. בשעת מֶען אִיז פַארְייזְט הִיגְמֶערְוֶוענְנְס צווישֶׁען גוים. זָאל מֶען נִישְׁט פַאר־פֶֿעהְלֶען צוּ דַאוֶונֶען יֶעדֶען טָאג אִין טלית אונ תפילין. אוֹיךְ זִיךְ נִישְׁט צוּ שֶׁעהְמֶען צוּ גֵיין אַן תשעה באב. אונ יום כפור. אָהְנֶע שְׁטִיפֶֿעל. ובאמת. אִיז דֶען דָאס אֵיין בושה פֿיר אֵינֶץ יוּדֶען. אַז מִיר זֶענֶען מקיים דִיא גֶעבָּאט פֿוּן השם יתברך. [דוד המלך ע״ה הָאט זִיךְ גֶערִיהְמְט [ואדברה בעדותיך נגד מלכים. ולא אבוש] אִיךְ טִיה לֶערְנֶען אִין דִיא תוֹרָה פַאר פִֿיהְל קֶענִיגֶע. אונ אִיךְ טִיה מִיךְ נִישְׁט שֶׁעמֶען. אונ באמת קוּמְט עֶס נָאר מחמת וָואס דִיא מצות פֿוּן השית״ב הָאבֶּען. זֶעהְר וֶועניג אִין וֶוערְט בֵּייא דֶעם מֶענְשׁ. ווייל מֶען דַארְף זִיךְ פַארְצִישְׁטֶעלִין. וֶוען עֶס הָאט זִיךְ אִיהְם גֶעטְרָאפֶֿען פִֿיהְל גֶעלְד צוּ פַארְדִינֶען. אַזוֹ הֶעט מֶען בוודאי נִישְׁט גֶעאַכְטֶעט אוֹיף קֵיין

שום

שום בושה, ומכש"כ דאס מען דארף זיך נישט צו שעהמען, בייא אזו
זאך, וואס אנבעטריפט פון עבודת הבורא, פון עולם הבא זאכען:

ויש, עס איז ווידער פארהאנען איין מין עזות, וואס זעהר שראכט איז,
וואס דער תנא האט אויף דעם גיזאגט [עז פנים לגיהנם], אונ דער
וואס האט קיין בושה פאר מענשן, איז דאס איין ביווייז, דאס ער קומט
ארויס פון דעם [ערב רב] אונ איינס פון די דרייא סמנים, וואס איז צו
די ישראל, איזט וואס זייא זענען [ביישנים], ובעונינו הרבים, האבען זיך
בדור הזה גימעהרט דיא עזי פנים, אונ דאס איז דער גורם, וואס מען
געפינט היינט זעהר וועניג וואס זאל קענין מוכיח זיין, מחמת וואס מען
פארכט זיך, דאס מען זאל איהם נישט נאך מבזה זיין, אזו וויט גאר,
וואס דער פאטער מיז זיך צוריק האלטען פון צו שטראפען זיינע קינדער,
[כי בת קמה באמה, וכלה בחמותה], דיא טאכטער טוט זיך ווידערזעצען
קעגען איהר מוטער, אונ דיא שנור, קעגן איהר שוויגער מוטער, וכן
דארף מען צו זעהן זיינע קינדער צו ערציהן מיט דיא מדה פון בושה,
באלד פון דיא יוגענט אן, אזו ווערד מען פון זייא שפעטר איין נחת
האבען:

עבירה

עבירה, אין פרק אבות שטייט [העובר עבירה אחת, קונה לו קטיגר
אחד] דאס פון יעדע עבירה בעזונדער ווערד בישאפען איין
קטיגר, דאס איז איין מלאך רע, וואס טוט דעם מענש ארום רינגלען, אונ
בינלייט איהם ביז אין דיא גריב אריין, אונ טוט אויף איהם עדות זאגען
בייא דעם יום הדין הגדול, אונ ער פאדערט, פון דעם מענש דין ומשפט,
אונ נישט אנדערשט קאן דער מלאך רע פארלענט ווערין, נאר דורך
יסורים וואס ער מענש מיז ליידען, הן אויף דיא וועלט, אדער אויף יענע
וועלט, אפילו דאס מען האט נאר עובר גיוועזן אויף איין עבירה, אונ
מען האט נישט דארויף תשובה געטיהן, איז עס גלאך וויא מען העט
פארשטויסען [רגלי השכינה], וידוע דאס איז וויסענד דאס דיא גאנצע
וועלט טוט מען דן זיין לויט דעם רוב, איבר דעם דארף דער מענש
צו זארגען, פיליבט איז אצינד דיא וועלט אין מיטלען געוויכט דאס
הייסט האלב זכיות, אונ האלב חייב, אונ מיט איין עבירה, וועל איך
מכריע זיין דיא גאנצע וועלט לכף חוב, אויך מהי טעמי דארף מען צו

צוטערין

ציטערין פון צו זינדיגען, ווייל דיא עבירות טיהן גורם זיין [עכבות משיחה] וואס האלט אויף דעם גואל צדק, אונ אויך וואס דיא עבירות טיהן גורם זיין פיהל צער צו אונזער פאטער אין הימעל, וויא אויך צו אלע עולמות [העליונים ותחתונים] ובעונינו הרבים, גיבט פיהל עבירות, וואס דיא מענשען שוהן מיט זייא איינגעוואהנט, מחמת וואס עס איז ביא זייא געווארען וויא איין היתר גמור, דהיינו צו זעהן אויף נשים, אונ מהשב צו זיין מחשבות רע"ת, אונ וואס מען זינדיגט מיט דעם מויל, דהיינו לשון הרע, נבול פה, ליצנות, חנופה, שקר, אדער וואס מען איז מזכיר דעם שם לבטלה, שבועות שוא, אונ תפלה שלא בכוונה, וואס מען דאוונט זעהר האפידיג, אזו ממילא איז עס אהן כוונה, אויך וואס מען זינדיגט וואס מען האט זיך מתיר גיוועזען צו רעדען אין שוהל דברי חול, אונ פון גישעפט זאכען, אן שבת ויום טוב, ווידער וואס מען בעזיצט שלאבטע מדות, פון כעס, וגאוה, וצר עין, וכדומה, אונ בטול מצות, ובטול תורה, וואס איבערוועהגט קענגען אלען, מען איז שוהן איינגעוואהנט מיט דיא עבירות, וואס דער וואס אויף זייא עובר איז כמה פעמים, איז נישט איין מאהל עפעס ביזארגט דאריבער, אזו ממילא קומט איהם נישט איינמאהל אויף דיא געדאנקען, הרטה צו האבען איבער זיינע אזו פיהל מעשים, אזו ממילא ווערד נעבאך יעדע עבירה פארדאפעלט פיהל מאהל, [ועל הכל עתיד ליתן את הדין] אונ מען וועט מוזען אויף יעדע עבירה בעזונדער אונ אויך פאר יעדעס מאהל בעזונדער דין וחשבון אן געבען ווייל עס ווערד גאר נישט פארגעסין, אונ יעדע עבירה ווערד אויף איהם עדות זאגען אונ פאדערן פון איהם משפט, [אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה] איבער דעם זאל דער מענש פאר זיך ציטערין, דער וואס גלייבט אן דיא רייד פון דיא חכמים, זיך דאס צום הארצען צו טיהן, דאס פיר יעדע עבירה וואס ער האט עובר גיוועזן, ווערד ער מוזן מקבל עונש זיין, הן אויף דיא וועלט, והן אויף יענע וועלט, אונ זאל חס האבין אויף דעם כבוד קונו, אונ אויף זיין נשמה, זיך זעהר צו היטען, זיין אלע לעבענס יאהרן פון דיא עבירות, אונ נאך מעהר צו ענטלויפען פון דיא עבירות, וויא מען ענטלויפט פאר דיא שווערט, אונ באלד פון אנפאנג פון יעדן טאג, זאל ער אויך זיך מקבל זיין, צו שטרייטען קעגען דעם יצר חלילה וחס נישט צו זינדיגן, אונ זאל שרייען צו דעם פאטער אין הימעל [אבינו אב הרחמים] ערבארמיגער פאטער, העלף מיר דאס איך זאל ניצול

ווטרין

ווערין פון עבירות, נאך מעהר וויא מען שרייט וועגען זיין איינציגען זיהן וואס ליגט אויף דעם קראנקען בעט מיט [סכנות מות] ווייל איבער דיא צרה פון דיא עבירות, איז שוהן נישט פארהאנדן איינע גרעסערע צרה אויף דיא וועלט, אונ אויף זאלכע צרות האט דוד המלך ע"ה גישריגען צו הקב"ה [צרות לבבי הרחיבו] דיא צרות פון מיין הארץ, האבען זיך פארברייטעט, אזו בעהט איך דיך, טיה מיך פון זייא ארויסציהן, אונ אויף דעם דארף אויך יעדער מענש צו בעהטן, אונ צו שרייען צו גאט ב"ה, ווייל השם יתברך איז [טוב וישר] גיט, אונ ראכטפארטיג [ווירה חטאים בדרך] אזו מוט ער לערנען דיא זינדיגע, צו גיין אין ראכטפארטיגען וועג, כדי זייא פרייא צו מאכען פון דיא עונשי גיהנם, אונ זייא צו מאכען ארבען דאס גיטין [הצפון לצדיקים לעולם הבא]:

[בספר ערבי נחל] ווערד גיברענגט, ידוע דאס דיא נשמה פון מענש, האט פיהל [נציצות הקדושות] אונ מיט יעדע עבירה, ווערד פון איהר פארלורין איין ניצוץ, ולכן דארף דאס דער מענש זיך משים לב צו זיין, דאס פון יעדע תפלה וואס ווערד גיבעטען כהוגן, ווערד דארויס גימאכט איין [כתר] קרוהן צו הקב"ה, דאס זעלבע אויך פון יעדע תורה לשמה, ווערד דארויס איין קרוהן צו הקב"ה, ווידער פון דיא דבורים אסורים, כגון שקר, ליצנות, לשון הרע, וכדומה ווערד דארויס גימאכט איין קרוהן צו דיא [סטרא אחרא ר"ל], אונ ווער קאן משער זיין דיא גראסע שמחה פון דעם מענש, בשעת מען ווייזט איהם אויף דעם עולם האמת דיא קרוהן וואס ער האט גימאכט צו הקב"ה דירך זיינע תפלות, אונ תורה לשמה, אונ ווער קאן משער זיין דעם גראסן כבוד וואס דער מענש האט דאמאהלם בשעת מען ריפט אוים פאר איהם [הבו יקר לדיוקנא דמלכא] גיבט עהר אונ כבוד צו דעם דאזיגען, דעם גישטאלט פון מלך, אונ ווידער דער היפוך חלילה אז מען ווייזט איהם דארט דיא קרוהן וואס ער האט געמאכט צו דיא סטרא אחרא ר"ל, וויא ביטער מיז דאס דעם מענש שמעקען, וויא אלע ריפען אוים פינקט דעם היפוך, אוי ואבוי, וויא ווערד איהם דאמאהלם זיין פנים פארפינצטערט, דורך דיא פיהל חרפות ובישות וואס ער מיז ליידען, בשעת מען מיט אויפענבארען אין אלע עולמות זיינע חטאים, וואס מען זאגט, זעהט נאר וואס דער דאזיגער מענש האט גורם גיוועזן דורך זיינע פיהל עבירות, [אוי לאותה בישה, אוי לאותה כלימה] [בספר יסוד יוסף] ווערד גיברענגט, פון איין אי־

צדיק

צדיק וחסיד, דאס אין דיא צייט וואס ער האט זיך ערמאנט אן זיינע עבירות, פון דיא יונגענט וואס אלעס ער האט דאדורך אזו פיהל פוגם גיוועזן למעלה [בספירות הקדושים], אונ וואס ער האט דאדורך מקלקל גיוועזן בעולמות העליונים, האט ער זעהר ביטערליך גיוויינט, אונ געשריגען וועה איבער מיר, וויא האב נעבאך אליין בידים מימית גיוועזן מיין הייליגע נשמה, וואס איך האב זיא אליין ארויס געריסען [ממקור החיים, והקדושה] אונ האב זיא גיברענגט [למקום מות והטומאה], אזו אויך איז ראוי צו איעדן מענש צו טיהן, וואס שפיהרט אן זיך, דאס ער האט אויך פיהל עבירות עובר גיוועזן, זיין הארץ צו צערבראכען, בשעת ער ערמאנט זיך אן זיינע ביטערע זינד, וואס האט מיט דעם גימאכט בישאפען פיהל מקטריגים, איין [בת קול] מיט יעדען טאג אויסשרייען [שובו בנים שובבים] מיט ווידער קעהרן איהר פארארטע קינדער, אונ ערבארמט אייך איבער אייך אליין [על כן אחים וריעים] לאזן מיר ווידער קעהרין צו אינזער גאט, אונ לאזין מיר אויף אינץ מקבל זיין מכאן ולהבא, צו זיין געפרישט, אונ קיין עצלנים אין גאטס דינסט, כדי מקיים צו זיין [קומי רוני בלילה] אויף צו שטיין פארטאגס אונ זיין הארץ צו פארגיסען פאר השי"ת, צו בעהטען אויף איין כפרה אויף דיא עונות, — ר' טרפון האט גיזאגט [היום קצר, והמלאכה מרובה] דעם מענשס לעהבען איז זעהר קארץ, אונ דיא מלאכה וואס מען דארף צו פארריכטען, פון תורה, ומצות, איז זעהר פיהל, אונ דיא מענשן זענען דאצו עצלנים אויך שלמה המלך ע"ה האט גיזאגט [חזית איש מהיר במלאכתו וכו'] אזו מענש וואס איז געפרישט אונ טעטיג ביא זיין ארבייט, דער איז ראוי פאר קעניגע צו שטיין, דאס איז אלעס געמיינט, אז מען איז קיין עצל ביא גאטס דינסט, נאר איין זריז בעבודות השם יתברך, מען דארף זיך צו איבער דענקען, וויא פיהל עבירות מען האט געטיהן בכחו, ובפרט דיא עבירה פון זרע לבטלה, קיינער זעהט, אונ קיינער הערט פון זיינע חטאים, אבער ווער ווייס וואס פאר איין רעש גדול האט דער מענש גורם גיוועזן אין הימעל, וואס תיכף ווערד אויבען אין הימעל אויסגערופין, דאס אונ דאס האט דער איש פלוני געטיהן, אך וויא דארף נעבאך דער איש הנלבב פאר זאליבע חטאים צו ציטערין, אונ צו אנגסטען, אונ זיין הארץ אינטער טעניג צו מאכען דער (בעל עבודת הקודש) שרייבט, מען דארף זיך פארצישטלן, ווען מען העט גיזעהן איין עני בן טובים,

וואס קומט ארוים פון זעהר חשיבע לייט ליגען אויף דעם מיסט נאקעט, אונ בארפוס אן ווינטער, ווער איז אזו איין אכזר וואס הערט זיך גישט איבער איהם ערבארמט, אויף איהם רחמנות צו האבען: אונ פארוואס זאל זיך נישט דער מענש אזו ערבארמען אויף זיין אייגענע נשמה, דיא בת טובים, וואס איהם גיגעבען געווארען איז פון הקב"ה, פון איין מקום קדוש וטהור, וואס דיא נשמה זעהר ריין אונ הייליג איזט, אונ דורך דיא עבירות והטאים טיהט מען זיא ווארפען אויף דעם מיסט, אונ זיא ווערד נעבעך פארשמיצט פון דיא הבלי עוה"ז, אונ איז נאקעט אהן מלבוש, דהיינו אהן תורה ומצות, נאר זיא ווערד נאך בעקליידעט ובבגדים צואים דורך דיא פיהל עבירות ופשעים, אונ נאך דאצו איז איין צייט אנגעבריטע, וואס זיא ווערד איבערגעפערט ווערן אין דיא מלאכי חבלהם הענד אריין, וואס זיא ווערד ביטערליך שרייען, אונ קיינער ווערד קענען זיך איבער איהר ערבארמען, איהר צו קענען עפעס העלפען, איבער דעם מיין פריינד, אין דיין מאכט איז עס זיך איבער איהר צו ערבארמען, זיא פרייא צו מאכען פון דיא שונאים ומקטרגים, אונ נאר אין דיין האנד, אונ אין דיין מאכט איזט עס אויף איהר רחמנות צו האבען, זיא אנציקליידען אונ איהר עסען צו געבען, זיבע שפייזען, אזו ערבארעם זיך איבער דיין נשמה, קום דיא [ברוך ה'] אונ טיה דאך איהר העלפען, וויל זיכער דיר איז קיינער דא איהר צו קענען העלפען, אונ צו ערלייזען, אונ פארגעם נישט, דאס נאר אזו לאנג וואס דער מענש לעהבט, איז עס אין זיין מאכט איהר צו קענען העלפען, אונ דיא ווייסט דאך אויך, דאס דער מענש איז נישט זיכער אויף דיא וועלט, אפילו אויף איין טאג, ורק היום כאן, ומחר בקברו, איבער דעם וויל דיא נאך לעהבסט, טיה וואס נאר אין דיין מאכט איז, אונ לערן דיך אהן פון דיין בעשעפער, אזו וויא ער איז איין רחום, אזו זייא זיך אויך איין רחום, אונ ערבארעם דיך איבער דיין נשמה יעדען טאג, אונ יעדע צייט, ובפרט אזו מענש וואס האט שוין זיינע האלבע יאהרען איבערלעהבט, איז בוודאי אויף איהם דער חיוב געווארפען, מפשפש במעשים צו זיין, זיך יעדען טאג מתקן צו זיין, כדי הן צו געפינען אין גאטס אויגען:

עזר

עזר, אזו גיט וויא הקב"ה איז איין העלפער פון דיא צרות, אזו דארף זיך

זיך דער מענש אויך נוהג צו זיין. איין מענש דעם אנדערן צו העלפען,
הן בגופו, והן בממונו. אין דיא צייט וואס ער אין איין נאטה איז, אויך
איהם צו טרייסטען, מיט טרייסט רייד, אונ איין יעדער זאל אויף זיך
טראגען דעם יאך פין זיין חבר, אבער נישט חלילה צו זאגען [שלום עלי
נפשי] וואס טויג מיר אזו צרה, וואס נישט מיר אנגיהער? ניין ניין נישט
דאס איז דער דרך פין אינזין יודן [כי איש אחד אנחנו] מיר אלע יודען
זענען אזו וויא איין מענש, אונ וויא ברידער, איינער דעם אנדערן צו
העלפען, אונ איינער מיט דעם אנדערן מיטלייד צו האבען אזו ווערד דער
בורא ב״ה, וואס איז אינזער פאטער אונ קעניג, אויך זיין אין אינזער
הילף אמן:

עריות

עריות. [ישראל קדושים הם] אין מעהר כמעט מהייל פין מיר יודען זענען
ב״ה אפגעהיטען פין דעם איסור עריות, נאר אבער וואס
אנבעלאנגט פין דעם איסור [קריבות דעריות] זענען בעוה״ר פיהל
מענשען נישט אפגעהיטען, [והשם הטוב יכפר כי לכל העם בשגגה] אין
מעהרסטענס איזט עס נאר מחמת וואס זייא ווייסען נישט וועלכעס דאס
הייסט [קריבות דעריות] אונ וואס אסור איז. [וכדי להכיר המכשילה] וועלין
מיר עס בעצייכענען. כדי זיך שוהן מכאן ולהבא דאפין צו היטען, מיר
געפינען דאס איינע אשה איזט גיגלאבט צו איין ווייןשטאק. אזו וויא עס
שטייט [אשתך כגפן פוריה] דאס קומט צו לערנען דאס אזו וויא איין
נזיר וואס האט אויף זיך גאסרת וויין צו טרינקען, איז איהם אויך אסור
צו עסען ווייןטרויבען, אונ ראזינען, אונ אויך אלעס וואס ארויס קומט
פין איין ווייןשטאק, דאס זעלבע גייט אויך אהן בייא איינע אשה, צו
האבען דעם כרת בייא זיך, דאס דיא אשה וואס נישט דיין ווייב איזט,
איז בייא איהר אסור אלע מיני קריבות, דהיינו נישט אן איהר אנצורירען,
אונ נישט אויף איהר צו קוקען, אונ אויך נישט מיט איהר צו רעדען,
וואס נישט גאנץ נייטיג איזט, אונ אויך זיך נישט צו לאזען בעדינען פין
איינע אשה. אין פרק אבות האבען מיר גילערנט [כל המרבה שיחה עם
האשה, גורם רעה לעצמו] דער וואס טוהט פיהל רעדען מיט איינע אשה,
איז זיך גורם פיהל שלאבין, אונ צום סוף ווערד ער ירשנן דאס גיהנם,
דיא זאלסט נישט מיינען דאס וואס מיר דא געשריבען האבען איזט
פין

פין מדות חסידות, נאר דאס איז אלעם מדיני דגמרא, זיך נישט צו לאזען בעדינען פין איינע אשה, אונ עס איז איין ראבטער איסור צו גריסען איינע אשה אויך [וקול באשה ערוה] דאס קול פין איינע אשה ווען זיא זאגט, איזט אסור צו הערען, אונ נאך מעהר דארף מען זיך צו היטען פין איינע אשה נדה, אונ דער איסור פין צו קוקען אויף נשים איזט נאך הארבער פין זנות, אזו וויא דער פסוק זאגט [ולא תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם] ולכן השומר את נפשו, דער וואס וויל זיך היטען זיין נפש, דעם זאל מקיים זיין דיא רייד פין אונזערע חכמים הקדושים, [וישמרהו ה' מכל רע, ויזכה לחזות בנועם ה'] :

עדות

עדות, עס גיבט פיהל מענשן, וואס זענען אין זיך זעלבסט פארבלענט, וואס רעדן זיך איין, איך בין גיט אונ ראבטפארטיג, אונ דאס וואס איך בין נישט מקיים, איזט נאר מחמת, וואס איך קען נישט עררייבען דאצו. וכדי מען זאל קענען וויסען, אויב עס איז באמת אזו, אזו וועלין מיר דא בעצייכענען איינינע זאכען, וואס דאס טיהט אויף דעם מענש עדות זאגען אויב ער האט ראבט, אויב נישט, למשל ווען איינער זאגט, ער בעדירט זעהר, ווייל ער קאן נישט לערנען מיט וואס קאן מען וויסען אויב ער אמת רעט, אזו זאל מען זעהן, אויב ער טיהט פיהל מיהע איינוועגדען, כדי זיינע קינדער צו ערציהן [על התורה ועל העבודה] אזו איזט עס אמת, אונ ווען נישט, איזט עס גאנץ פאלטש, נאר דער יצר טיהט איהם דאס איינבילדען, ווידער ווען איינער זאגט, ווען ער העט פיהל אין פארמעגען גיהאבט, אזו העט ער פלייסיג תורה גילערנט, נאר וואס זאל איך טיהן דאס דיא טרדות וועגען פרנסה טיהט מיך היגדערין, אזו איזט איין צייכען אויב ער עס באמת מיינט, ווען אן דיא צייט וואס ער פרייא איז פין דען ארבייטען, אונ אויך אן דיא שבתות וימים טובים, טיהט ער פלייסיג תורה לערנען, אונ לאזט קיין שעה פאראיבער גיין מיט לעהרע זאכען, דאמאהלס ווערען זיינע רייד בּיגלייבט, דאס ער ראבט האט, אונ ווען נישט, איזט עס פאלטש, ווען איינער זאגט, דאס ער עסט נאר אן שבת לשם שמים לכבוד שבת, איזט איין עדות אויב ער אמת רעט, ווען ער פארפעהלט נישט מקיים צו זיין דיא סעודה

שלישית

שלישית, אפילו אויך ווען ער גאר קיין הונגער האט, אונ אן וואכען טאג, מיהט ער זיך מונע זיין פון דיא תענוגי עוה״ז. אזו האט ער אמת, אויך ווען איינער זאגט, ווען איך העט געהאבט פיהל געלד אין פארמעגן, העט איך פיהל צדקה גיגעבען, אונ העט פיהל גומל חסד גיוועזן, איזט דאס איין עדות אויב עס אמת איזט, ווען ער מיהט אצינד אין זיין שטאנד אזו פיהל מקיים זיין, וואס אין זיין מאכט איזט, וכזה האופן, קאן מען יעדען מענש, וויא אויך זיך זעלבסט פריפען מיט זיינע רייד [אם אמת וישר פעלו] :

פסח

פסח, דער חג הפסח איזט זעהר הייליג, ווען הקב״ה העט נישט אונזערע עלטערן ארויס געצויגען פון מצרים, אזו וועלן נאך מיר, אונ אונזערע קינדער, אונ קינדס קינדר קינדר קנאבט אין מצרים, אונ עס וועל אייך נישט גיגעבען געווארן דיא תורה ומצות, אונ עס וועל נישט גידענקט דער נאמען ישראל, נאר הקב״ה האט געגרייבט זיין חסד, אונ האט בעוויזען איין גרויס ליבשאפט צו זיין פאלק ישראל, אזו ווייט וואס אונזער פארשטאנד קאן נישט משיג זיין אפילו איין טויזענסט טהייל פון דיא גרויסע חסדים, וואס ער דאמאהלס געטיהן האט צו אונזן יודען, פון דעם אליין קאן מען זיך פארשטעלען וויא גאר חשוב אונ טהייער דאס אנדענקען פון יציאת מצרים איזט, וואס מיר זענען אזו פיהל מאהל געבאטען געווארען אין דיא תורה [זכר ליציאת מצרים], אונ ביא יעדע מצוה ווערד אלעס געדענקט (זכר ליציאת מצרים), אויך זענען מיר געבאטען געווארען, צו מאכען איין צייכען מיט דיא תפילין, אויף דעם קאפף, אונ אויף דיא האנד, כדי צו געדענקען אן יציאת מצרים, אונ כדי דיר איין קלייגען ערקלערונג צו מאכען, פארוואס מיר זענען אזו פיהל געבאטען געווארען אלע מאהל צו דענקען אן דיא ניסים פון מצרים, ווייל דאס דאזיגע איזט באמת איין שורש גדול, אונ דער גאנצער יסוד צו עבודת השם יתברך, איהם צו דינען [באהבה וביראה, ובלב שלם], ווייל דורך דיא ניסים וואס הקב״ה האט בעוויזען אין מצרים, איזט איינגעווארצלט געווארען (בלב כל ישראל) דיא אמתדיגע אמונה, דאס הקב״ה האט דיא גאנצע וועלט ערשאפען, אונ דאס נאר ער אליין איז דער משגיח אויף דיא גאנצע וועלט, ווייל פריער איי הקב״ה האט בעוויזען זיין גרויסען כח אונ מאכט דורך דיא ניסים ונפלאות אין גאנצען לאנד מצרים, איזט דיא אמונה אן זיין השגחה פרטיות, זעהר שוואך געוועזן, ביא דיא מענשן אונ עס האט זיך געטראפען זאלכע כופרים, וואס האבען גאר אין גאנצען אבגעלייקענט א [בריאת העולם] דיא וועלט ערשאפונג, ווידער איז גיוועזן זאלכע מענשן

מענשן וואס האבען נישט געגלייבט דאס הקב"ה איז דער משגיח אויף די וועלט, נאר די וועלט ווערד געפיהרט דורך די [מערכות שמים], אונ דער מענש וואס אזו זאגט, דער הייסט איין ראכטער [כופר בעיקר], אונ וייל הקב"ה האט געוואלט די יודען היילינגען פיר זיין פאלק, אונ האט אויך געוואלט זייא געבען די תורה הקדושה, אונ די יודען זענען דאמאהלס גיוועזן [במדרגה התחתונה] אין זעהר איין נידריגע קלאס, פארקויפטע קנאכט אין מצרים, אונ זענען אויך זעהר אנגויסענד, לעהר פין פארשטאנד גיוועזן, אונ אויך זעהר שוואך אן די אמונה, איבער דעם האט הקב"ה ענפלעקט זיין גראסען כח, אונ קראפט, דורך זיין בעגלייבטען קנאכט משה רבינו ע"ה אין דען גאנצען לאנד מצרים, וואס ער האט זייא געשלאגען מיט די עשר מכות, וואס דאדורך איז נתגלה געווארין, דאס די וועלט ווערד נישט געפיהרט בלוים על פי טבע, נאר מיט די השגחה פין דעם בורא עולם, וואס מען האט גיזעהן אויגענשיינליך, וויא הקב"ה האט משנה גיוועזן די טבע פין די וועלט, וואס בייא יעדע מכה בעזונדער, האט מען גיזעהן, אונ ערקענט, די אויפענבארע השגחה, וואס אוים איין שטעקין פין האלץ, איז געווארין איין שלאנג, אונ אוים וואסער בליט, אונ אוים די ערד, כינים, אויך פין וואסער זענען געקימען פיהל מיליאנען פרעש, וואס האבען בידעקט דאס גאנצע לאנד מצרים, ווידער האט ער געשיקט אויף זייא [ערוב], איין פארמישונג פין אלערלייא חיות, וואס האבען פיהל פין די מצרים פארלענט, ווידער האט ער אויף זייא געשיקט די מכה, פין (דבר) וואס אלע בהמות פין די מצרים זענען אויסגעשטארבען, אויך די מכה פין (שחין) וואס איז געקימען אויף אלע מצריים, אונ אויך אויף אלע בהמות, די מכה (ברד), אזו איין האגעל, וואס זייט די וועלט ערשאפונג, איז נאך נישט גיוועזן אונ גיזעהן גיווארין אזו איין האגעל, אין מיטען האגעל, איז גיוועזן פייער, אונ איינס האט נישט פארלאשען דאס אנדערע, די מכה פין (ארבה), אזו איין היישריג, וואס עס איז נאך נישט גיזעהן גיווארן, ווידער די מכה פין (חושך) וואס עס איז גאנצע זעקס (מעת לעת) פינצטער גיוועזן, וואס איינער האט נישט גיזעהן דעם אנדערן, אונ די (מכה בכורות), וואס אין איין שעה זענין אויסגעשטארבען אלע בכורים פין גאנצען לאנד מצרים, אונ פאר יעדע מכה, האט הקב"ה זייא מודיע גיוועזן דורך זיין נביא משה רבינו, אן

וועלכען

וועלכען טאג, און וועלכע שעה דיא מכה וועט קומען, און אזו לאנג האט דיא מכה געדויערט, וואס מען בעשטימט האט. און דאס גרעסטע נס, און אויך דיא אויפענבארע השגחה, איז געוועזן, וואס פון דיא אלע צעהן מכות, זענען דיא יודען ניצול געווארין, וואס זענען דאמאהלס אויך געוועזן אין דעם לאנד מצרים, אזו האט איין יעדער ערקענט דיא אויפענבארע השגחה, דאס נאר דער בורא ב"ה וואס האט דיא גאנצע וועלט ערשאפען כרצונו, טיהט רעגירען מיט דיא וועלט. און עס איז פון איהם קיין איינציגע זאך פארהוילען, און ער בעצאהלט דעם רשע שלאכטץ פאר זיינע שלאכטע מעשים, און דעם צדיק טיהט ער בעצאהלען גיטץ פיר זיינע גיטע מעשים, און אין דעם כלל פון יציאת מצרים, איזט אויך דיא ניסים וואס איז געשעהן, ביים ים, וואס דאס ים האט זיך געשפאלטען פיר דיא ישראל וועגען, און דאס וואסער האט זיך אויף געשטעלט, פון ביידע זייטען וויא איין מויער, און דיא ישראל זענען אלע דורך געגאנגען, איינציגע מיליאנען מענשען, און פיהל בהמות, וואס גאר אהן צאהל איזט, און דיא מצריים וואס האבען זיא נאכגעיאגט, זענען אלע דארט פאר-זינקען, וואס עס איז קיין איינציגער פון זייא ענטרינען געווארין; אויך איז אין כלל פון יציאת מצרים, דיא אלע ניסים וואס געשעהן איז, צו דיא יודען, דיא גאנצע פירציג יאהר אין דיא מדבר, וואס אזו גראס פאלק זענין געשפייזט געווארין גאנצע פירציג יאהר, פון מן, וואס איז געפאלען יעדען טאג פון הימעל, און הקב"ה האט זיין פאלק דיא ישראל ארום גערינגעלט, פון אלע פיער זייטען מיט דיא (ענני כבוד), און האט זייא געגעבין וואסער צו טרינקען פון איין שטיין פעלזען, וואס דער שטיין האט זיך מיט געקאלערט, צו יעדען ארט, וויא דיא יודען האבען געצויגען, אויך דיא גראסע ניסים ונפלאות, וואס ער האט זייא בעוויזען ביי דעם בארג סיני, בשעת (קבלת התורה), אויך האט מען דאמאהלס געזעהן, דיא אויפענ-בארע השגחה פרטיות, וואס תיכף וויא זייא האבען געזינדיגט, האט ער זייא געשטראפט, אזו וויא עס איז געשעהן, מיט דעם פארזאמלונג פון קרח, אזו איז ערשט דאמאהלס אין דיא צייט ענפלעקט געווארען, און געפעסטיגט געווארין, דיא אמתדיגע אמונה אן השם יתברך, דאס [מלא כל הארץ כבודו], און דאס נאר ער אליין טיהט רעגירען מיט דיא וועלט, וויל ער אליין האט אלעס ערשאפען, און נאר ער איז דער משגיח פון דיא גאנצע וועלט, און השם יתברך האט אינז יודען זיין פאלק ישראל

געהייליגט

געהייליגט מיט זיין תורה הקדושה, אונ' האט אינז אויסערוועהלט פיר זיין [עם סגולה], פון אלע פעלקער פון דיא וועלט, דאפיר ווידער איז אויף אינז דער חיוב געווארפען, איהם צו דינען מיט אינזער גאנצען כח, אונ מיט ליבשאפט, אונ פארכט, צו היטען זיינע געבאט, אונ נישט עובר צו זיין אויף זיינע זאג, וואס ער אינז פארבאטען האט דורך זיין בעגלייבטען קנאכט משה רבינו, וואס השם יתברך האט אויף איהם עדות גיזאגט [בכל ביתי נאמן הוא]: ועתה, אצונד האבען מיר דיר איין ערקלערונג גימאכט, דאס דיא זכירה, אייביג צו דענקען אן יציאת מצרים, איזט איין שורש גדול, אונ איין יסוד צו [קבלות עול מלכות שמים], אונ אויך צו [קבלת עול תורה ומצות] גאט ב"ה צו דינען [בכל לב ונפש] מיט גראס ליבשאפט מיט אינזער לייב, אונ זעהל, אזו וויא מיר זאגען יעדען טאג אין דיא פרשה פון ק"ש [ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך], דאס הייסט דיא זאלסט דיין גא: ליב האבען, מיט דיין גאנצע הארץ, אונ מיט דיין גאנץ נפש, אונ מיט דיין גאנץ פארמעגען, היינט ווען דער חיוב איז אויף אינז געווארפען, יעדען טאג צו דענקען אן יציאת מצרים, וויא שטארק דארף מען זיך אנציגארטען מיט קראפט [בליל התקדש חג], אן דיא הייליגע נאכט פון פסח, מקיים צו זיין [מאמ"ר ז"ל חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים], דאס הייסט, יעדער מענש איז מחויב זיך פארצישטעלין, דאס ער זעלבסט איזט פון מצרים ערלייזט געווארין, זיך משמח צו זיין, אונ דעם בישעפער צו דאנקען, אונ לויבען מיט דעם גאנצען הארץ, אויך איז יעדער פאטער מחויב אן דיא נאכט פון פסח צו ערצעהלען אונ אויפמארקזאם צו מאכען זיינע קינדער, פון דיא ניסים וגבורות ונפלאות, וואס השם יתברך האט מיט אינזע יודען דאמאהלס געטיהן, אונ וויא ער טיהט נאך ווייטער זיין השגחה האבען אויף אינז יודען וויא מיר האבען איין קיום אונ בעשטאנד, צווישען אזו פיהל פעלקער אין דעם גלות, אונ וויא מיר ווערין גישפייזט (על פי נס), כדי איינציווארצלען, אין זייר הארץ, דיא אמתדיגע אמונה, אונ אהבה צו הקב"ה:

פרנסה

פרנסה, ידוע דאס דער שליסעל פון פרנסה, איז נאר אין הקב"ה־ס האנד

האנד אליין, וואס ער טוהט שפייזען מיט זיין ערבארעמקייט, פון דען גרעסטען בעשעפעניש, ביז צו דעם קלענסטען, אזו וויא דער פסוק זאגט (והוא נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו) צוזאך זעהן מיר, דאס נישט יעדער מענש איז גלאך בענין הפרנסה, נאר איינער ווערד געשפייזט אויף דוא וועלט (בהרווחה גדולה), גאך מיט איבערפלים, אונ איין אנדערער ווידער, אין דען מיטלען פונקט, אונ איין אנדערער ווידער, זעהר קנאפ אונ אויך זעהר ווינציג, אונ דאס ענין צו פארשטיין, פארוואס דאס אזו איז, איז נישט דעם מענשם מאכט גרינדליך צו פארשטיין, ווייל עס זענען בייא דעם מעהרערע טעמים, מאנכעם מאהל איז עס אנהענגיג אן דיא מעשים טובים פון מענש, אונ אויך לויט דאס מזל פון דעם מענש, אויך ווענט זיך לויט דעם זכות אבות, וואס טוהט בייא שטיין איין מענש איהם צו געבען פרנסה בריוח, אונ נאך מעהרע אנדערע טעמים, איבער דעם דארף מען צו גלייבען באמונה שלימה, דאס איין יעדער מענש ווערד געפיהרט אויף דיא וועלט, מיט אויפזיכט פון דעם (אל דיעות), וואס מיט זיין חכמה טוהט ער יעדען שפייזען אזו וויא פיר איהם געהער, איינעם צו געבען פרנסה בריווח, אונ צו אלעם וואס ער טוהט זיך ווענדען טוהט ער בעגליקען, אונ טוהט נאך ערדייבען צו איין גראס פארמעגען, אונ ווידער איין אנדערן פונקט דער היפוך, וואס ער מיז זעהר שווער ארבייטען, אום זיין פרנסה צו פארשאפען, אונ ווידער זאלכע מענשען, וואס נאך אלען ארבייטען קענען זייא נישט איינמאהל פארדינען אויף בלוים ברוד צו עסען, נאר זייא מיזען זיך פארוואגלען, אונ פארלאנגען זייער פרנסה פון אנדערע מענשן, זייא צו שענקען במתנת חנם, אזו זעהן מיר, דאס דיא פרנסה פון מענש, ווענט זיך נישט, אן דעם מענשם חכמה אונ אן זיין פיהל ארבייטען, נאר מיר מיזען גלייבען באמונה שלימה, דאס דאס איז נאר אנהענגיג אן דיא השגחה פון דעם בורא עולם, אזו וויא זיין חכמה טוהט גוזר זיין, אונ נאך אן ראש השנה, ווערד פיר איין יעדען מענש בעשטימט זיין פרנסה אויף דאס גאנצע יאהר, וויא פיהל ער דאס יאהר פארדינען זאל, אונ אויך אויף וואס פאר איין אופן, ער זיין פרנסה פארדינען זאל, מיט שווער ארבייטען, אדער אהן שווער ארבייטען, מאנכעם מאהל ווערד נגזר, דאס דער חכם, פארהונגערן זאל, אונ ווידער דער גאנץ אנווויסענדער מענש זאל צו פיהל פארמעגען ערדייבען, איבער דעם איזט נישט אנדערס צו טוהן נאר זיך צו פאר־

זיכערן

זיכערן [בשם השם] אַלעס מקבל צו זיין פון זיין ליבען נאָמען בשמחה, עס זייא פיהל, אָדער ווינציג, אונ דער מענש איז מחויב צו טיהן כל התפעלות, וואס נאָר אין זיין מאַכט איזט צו טיהן, נישט טרעג צו זיין ביא זיין אַרבייט, אונ אויך נישט צו פיהל צו אַרבייטען איבער זיין כח, איז ער אין שטאַנד, זיין אַרבייט צו לאָזען בעזארגען דורך אַנדערע מענשען, אַזו דאַרף ער עס זעהר גערין צו טיהן, כדי דאס עס זאל איהם מעהר צייט איבערבלייבען, צו עבודת השם, זיך צו קענען קובע זיין מעהרע צייטען תורה צו לערנען, אונ ער זאל זיך מעהר משמח זיין מיט איין שעה לערנען, פיהל מעהר וויא העט פיהל געלד פאַרדינט, ווייל דאס געלד [בעצם] פיר זיך האט קיין גראָסען ווערט, אונ עס האט דאך קיין קיום אויף אייביג אונ אויך קאן דאס געלד איהם, גאַנץ ווייניג העלפען (בעת צרה), דאס אָבער וואס דער מענש מיט זיך בישעפטיגען מיט עבודת הבורא, האט איין בישטאַנד אויף אייביג, אונ עס מיט איהם אויך גראָסע פראצענט טראגען, וואס דאס קאן איהם רעטען, אונ אַרויס־ציהען פון אַלע אַנגליקען, אונ עס טיהט אויף איהם ממליץ טוב זיין פאַר הקב״ה, אונ דאס זאל קיינער זאָגען אונ נישט איינמאהל דאס אויף די גידאַנקען צו נעמען, צו זאָגען, דאס אין די צייט וואס ער טיהט זיך קובע זיין צום לערנען, ווערד איהם עפעס היזק מאַכען צו די פרנסה, [חס מלהזכיר] גאַר זאלכעס אויף די געדאַנקען צו נעמען נאָר פינקט פאַרקעהרט, דער וואס האט באמת די אמונה אַן הקב״ה, דאס ער דער משגיח איז אויף די גאַנצע וועלט, טיהט בוודאי נישט פאַרמיידען צו בעצאָהלין איין גוטען לאָהן, צו די יעניגע וואס טיהן איהם דינען, עס זייא אויף די וועלט, אָדער אויף יענע וועלט:

אונ דאס דאַרף איין יעדער זיך פעסט צו מאַכען, עס זייא דאס ער מיז שווער אַרבייטען וועגען פרנסה, אָדער דאס ער האט אויף זיך פיהל גישעפטין, ציפאַרט זאל ער נישט פאַרפעהלין יעדען טאג צו דאַווינען אין שיהל בציבור ערב, ובוקר, אונ אויך זיך צו מאַכען לכל הפחות איין שיעור עפעס תורה צו לערנען [אחד המרבה, ואחד הממעיט], אונ די שבתים, אונ ימים טובים אין גאַנצען צו היילינען פיר גאָט וועגין לתורה ולעבודה, ווייל נאָר פיר דעסטוועגין זענין מיר בישאַפען גיוואָרין, צו טיהן איין נחת רוח צו הקב״ה, אונ דער וואס וויל האָבען דאס זיין פרנסה זאל זיין ברווחה, דער זאל זיך פאַרנעמען צו האַנדלען באמונה,

אין

און חלילה קיין אנראכט צו טיהן צו קיין שום מענש, און אלע זיינע מעשים זאלין זיין לשם שמים, ולכן יעדען טאג, בעפאהר ער גייט האנדלען, אדער צו זיין מלאכה, צו זאגען, איך וויל עוסק זיין במשא ומתן באמונה, כדי איך זאל מיך מפרנס זיין בהיתר, ולא באיסור, און איך האב מיין פארזיכערונג אויף הקב״ה, דאס נאר ער אליין גיבט קראפט צו ערווארבען פארמעגען [אנא השם] איך בעהט דיך ליבער גאט, שיקע איין [ברכה והצלחה בכל מעשה ידי], צו קענען מיך מיט מיין בני הבית מפרנס זיין, בהיתר ולא באיסור, און אויך כדי איך זאל קענען טיהן דעם רצון פון מיין בישעפער [עזרינו אלקי ישענו על דבר כבוד שמך] און נישט צו פארפעהלין יעדען טאג מתפלל צו זיין וועגען פרנסה, ווייל תפלה האט פיהל און קראפט, צו צערייסען פון איהם אלע גזירות רעות, אויך דארף מען זעהר גיוואהרנט צו זיין, צו זאגען אלע ברכות הנהנין בכוונה, ובפרט ברכת המזון צו זאגען בכוונה גדולה, אזו ווערד איהם בעזר השם קיין פרנסה פעהלין [והבוטח בה׳ חסד יסובבנהו אמן]:

פחד

פחד. איוב האט גיזאגט [פחד פחדתי ויאתיני] פאר דעם וואס איך האב מיך געפארכטען, דאס איז אויף מיר געקימען, נמצא, דער מענש וואס פארכט זיך פאר אנגליקען, דאס עס זאל אויף איהם נישט קימען, דער איז זיך אליין גורם שלאכין, דאס עס זאל אויף איהם קימען; זאלבעס, וואס עס איז גאר נישט אויף איהם נגזר געווארין, ווידער שטייט געשריבען דער וואס פארזיכערט זיך אן הקב״ה, דער דארף זיך פאר קיין שום זאך צו פארכטען, און דער מענש וואס האט זיין פארזיכערונג אן הקב״ה, דעם טיהט מען ארימרינגלען מיט פיהל חסד; איבער דעם דארף דער מענש זיין הארץ צו שטארקען זיך פאר קיין שום זאך צו פארכטען, נאר זיך צו פארזיכערן אן השם יתברך, און צו טראכטען זאלכע מחשבות, וואס טיהט דעם מענש מחזק זיין, דהיינו מחשב צו זיין, וואס האב איך מיך צו פארכטען פאר דיא סיבות פון דיא וועלט, ווען אלעם וואס געשיהט אויף דיא וועלט, איזט אלעם [בהשגחה פרטות] פון זיין ליבען נאמען, און דאצו איזט דאך השם יתברך איין ערבארמיגער פאטער צו זיינע קינדער דיא ישראל, און פון איהם קימט גאר קיין שום שלאכין נאר אלעס איז [לטובת האדם], נישט מעהר נאר ווייל מיר מענשן וואס

זענען

זענען נאר פין בליט, אונ פלייש, פארשטייען נישט דיא התנהגות פין הקב"ה, אזו מיינט דער מענש דאס דיא סיבה וואס איז אויף איהם געקומען איז פיר זיין שלאכטען, אבער באמת איז עס נישט אזו, נאר אזו וויא דוד המלך ע"ה האט גיזאגט [חסד ומשפט אשירה] עס זייא דאס גאט ב"ה טיהט מיט מיר אימגעהן מיט חסד, אדער מיט משפט, טיה איך אלע מאהל צו איהם זינגען, אונ לויבען, אויך שטייט [צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא] אין דיא צייט וואס דיא צרות אונ טרויריגקייט טיהט מיך גרייבען, טיה איך צו גאט ריפען, אויך שטייט [אשרי הגבר אשר תיסרנו יה] וואהל דעם מענש וואס גאט טיהט איהם שטראפען, פין דיא דאזיגע פסוקים איז צו לערנען, דאס דאס וואס הקב"ה שיקט יסורין אויף דעם מענש, איז נישט פיר זיין שלאכטען, נאר נאך פיר זיין גיטען, אזו וויא איין פאטער וואס ציכטיגט זיין ליב קינד, וואס זיין כוונה איז נאר פיר זיין טובה ווענען, איהם נישט צו לאזין גיין אין גליסטינג פין זיין הארץ, אויסער דעם וואס פאר איין געווין האט מען פין דעם וואס מען גייט ארים מיט פארכט אונ אנגסט, איז אויף איהם נגזר גיווארין עפעס איין גזירה, אזו ווערד איהם זיין פארכטען גאר נישט העלפען, נאר דיא גזירה מיז אויף איהם קומען, ווען אויך איבער זיין דאנק, איז עס ווידער אויף איהם נישט נגזר גיווארין, אזו טיהט ער זיך גאנץ אימזינסט פארכטען, אונ טיהט בחנם ליידען צער, אונ אנגסט, איבער דעם דארף מען זיך זיין הארץ צו שטארקען פין זיך צו פארטרייבען דעם פארכט אונ אנגסט, נאר זיך צו פארזיכערן אן הקב"ה, אונ ווען דיא גזירה איז שוהן אויף איהם געקומען, זאל ער עס מקבל זיין פין דעם בעל הרחמים, אין זאל צו איהם מתפלל זיין, דאס ער זאל איהם פין דיא צרה ארויס ציהן, אונ זאל מעהרן צדקה צו געבען, וואס דאס האט אין מאכט אלע שלאכטע גזירות צו צערייסען אונ זאל זיך איבער ענפערן אין גאטס האנד, צו זאגען איך בין אלעס מקבל פין דיין ליבע נאמען:

(אבל יש פחד) עס גיבט איין מין פחד, וואס דארויף שטייט [אשרי אדם מפחד תמיד] וואהל דיים מענש וואס פארכט זיך אייביג, דאס איז געמיינט אין זאלכע זאכען וואס ביטרעפט פין עבודת השם יתברך, דארף דער מענש זיך אייביג צו פארכטען, צו זאגען, ווער ווייס אויב איך בין יוצא [בענין עבודה], אונ צו זאגען [אורחין רחיקא, וזוודין קלילא] דער וועג וויא אהין איך דארף צו גיין, דאס איז געמיינט אויף

דעם

דעם עולם האמת, איזט זעהר ווייט, אונ [צדה לדרך] וואס איך דארף צו האבען אויף רייזע צערונג דהיינו פון תורה ומצות ומעשים טובים, האב איך זעהר ווייניג פארגעברייט, אפילו דאס ער האט פיהל תורה גילערנט, דארף ער דאך זיך צו פארכטען, ווער ווייס אויב מיינע מעשים טובים וועלין זיין בעוויליגט אונ אנגענימען פאר הקב"ה, דער ערהויבינער, אונ פארכטבארער גאט, פון זאלכע פארכט, איזט קיין פארליסט, נאר נאך פארקעהרט, דיא פראכט פון דעם ווערד זיין, יעדען טאג צו שטייגען בעבודת השם יתברך [למעלה מעלה], אונ באמת איז דאס אייגנס פון עצת היצר, וואס דער מענש לאזט זיך בעגניגען מיט זיין חלק, וואס זאגט איך בין צו פרידען מיט דעם, דאס בין ב"ה איין עהרליכער יוד, איך טיה קיין רציחה, אונ קיין זנות, אונ קיין גניבה, אונ איך טיה ב"ה נישט פארפעהלען יעדען טאג צו דאוונען, אונ טיה מיך מפרנס זיין [מיגיע כפי] אזו קומט אוים דאס אונ זיינע אויגען, איז ער איין [איש תמים], אזו ממילא קומט איהם נישט אוים מיט זיך איין חשבון צו מאכען, אויב ער ווירקליך יוצא איז קעגען הקב"ה, אונ זעהט נישט צו שטייגען אין עבודת השם יתברך, אונ במדות טובות ומכש"כ דאס עס פאלט איהם נישט איין תשובה צו טיהן איבער זיינע פעהלער וויל אין זיינע אויגען, איז ער גיט אונ ראכטפארטיג, ובאמת אבער איז עס נישט אזו [כי אין אדם צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא] עס איז נישט פארהאנדען אויף דיא וועלט, איין צדיק וואס זאל קיין פעהלער מאכען, — אין רמב"ם צייטען האט זיך געטראפען, וואס איין [אדם גדול בתורה], האט נישט געוואלט אין יום כפור מתוודה זיין, מחמת וואס ער האט גיזאגט, צוואס זאל איך מתוודה זיין, ווען איך ווייס בייא מיר, דאס איך האב קיין עבירה געטיהן, עס זעהט נאך אוים, דאס איך העט פאר הקב"ה ליגענט גירעט, האט דער רבינו הגדול הרמב"ם צו איהם גיזאגט, ווען דיא העסט געוויסט, אונ פארשטאנען, וויא שווער אונ הארב דיא עבודה איז צו הקב"ה, אונ וויא ווייט דער מענש איז מחויב אונ איין מוכרח, איהם צו דינען, אזו איין ערהויבינער, אונ פארכטבארער גאט, אזו העסט דיא פארשטאנען דאס עס איז קיין טאג, וואס ביזט נישט עובר, אויף דעם אלען וואס שטייט אין דיא וידוי, אונ דיא ווייל דיא ביזט איין ת"ח ביזט נאך מעהר עובר, ווייל יעדעז מענש איז מען דן לויט זיין פארשטאנד, אונ פאר דעם אליין, וואס דיא האסט אצינד גירעט, ביזט דיא [עתיד ליתן את הדין], אויף

דיא

דיא מעשה שרייבט דער הקדוש מוהרי"א זצ"ל· אין ספר [לב דוד] וז"ל, דער וואס זעהט דיא הייליגע רייד פון דעם רבינו הגדול הרמב"ם זצ"ל, דארפען איהם זיך דיא פלאקטען פון זיינע ביינער אבצידייטען· אונ'זיינע פים דארפען צו קלאפען איינער צים אנדערן· פאר פחד ומורא· וויא מען זעהט דעם שטארקען אונ הארבען [דין שמים]· אונ מען דארף צו פארשטיין דעם גראסען חויב וואס אויף דעם מענש איז געווארפען· צו דינען דעם פארבשבארען אונ ערה׳בינען גאט· אינזער גאט דער מלך פון דיא גאנצע וועלט :

פרשיות

פרשיות. אין דיא גמרא שטייט [כל המשלים פרשיותיו וכו'] דער וואס איז מעביר דיא סדרה יעדע וואך [שנים מקרא· ואחד תרגום] טיהט מען איהם ערלענגערן [ימיו ושנותיו]· דיא עיקר מצוה איז מעביר צו זיין דיא סדרה אן יעדען פרייטאג· האט מען נישט גיקענט אן פרייטאג· זאל מען זיא מעביר זיין אן שבת· תיכף נאך דעם דאוונען· מען דארף גיוואהרנט צו זיין דיא סדרה מעביר צו זיין כהוגן· מיט אלע טראפען· אונ נקודות· אות באות· קיין איינציג אות צו פארפעהלין· דער שכר פון דיא מצוה איז· בעוה"ז טיהט מען איהם ערלענגערין לעהבן חוץ דעם גראסען שכר בעולם הבא· אונ דער וואס ווייסט פון דעם גראסען שכר פון דיא מצוה· אונ איז עס נישט מקיים· איינס פון ביידען· אדער דאס ער איז נישט חס אויף זיין לעהבן· אדער דאס ער גלייבט נישט אן דיא רייד פון דיא חכמים הקדושים· [ועתיד ליתן את הדין]· אונ דאס דארף מען צו ווי׳סען· דאס דיא גאנצע תורה שבכתב איז שימות פון הקב"ה· אונ אויף יעדען אות· אונ אויף יעדען שטריך איז מרמז אויף סודות העליונים· איבער דעם איז דער חוב דיא סדרה מעביר צו זיין מיט גראס שמחה· וביראה· גלאך מען העט זיא אצינד מקבל גיוועזן פון הקב"ה אויף דעם בארג סיני :

פדות

פדות. אויף דעם פסוק [הודו לה' כי טוב· כי לעולם חסדו] האבען דיא חכמים גיזאגט· לויבט גאט ב"ה פאר דעם וואס ער טיהט מיט דיא מענשען מיט"ב זיין· וואס ער טיהט פון איהם גיצאהלט נעמען זיין

חוב

חוב איינציג וויים. דעם עושר נימט ער אוועק איין אכס. דעם עני איין שאף. איינע אלמנה איין היען. כדי זיא פרייא צו מאכען פון דיא שלאכטע גזירה. וואס איז אויף דעם מענש נגזר געווארען. אזו וויא מיר האבען גילערנט אין (מדרש קהלת) ר׳ יצחק האט געזאגט. אז איין מענש ווערד נכשל מיט איינע עבירה. אונ איז דאדורך חייב געווארין מיתה לשמים, אזו טיהט דער בורא ב״ה מיט איהם חסד. עס פאלט איהם זיין אקס. אדער עס ווערד איהם צובראכען איין כלי. אדער ער ווערד גישטראבעלט וואס עס גייט איהם איין טראפ בלוט. פון איין פינגער. אונ הרב״ה דער בעל הרחמים. טיהט איהם ראכנען (מקצת הנפש, ככל הנפש) וואס ער ווערד דאדורך ניצול פון טודט. אויך אלע מיני צער וואס עס קימט אויף דעם מענש. עס זייא דאס עס געשיהט דורך מענשן. אדער (בידי שמים) דאס געשיהט אלעס בהשגחה פרטית (ולטובות האדם) כדי איהם פרייא צו מאכען פון גרעסערע עונשים. אונ צו ערלייזען זיין נפש. איין מעשה האט זיך גיטראפען. אליהו הנביא איז גיגאנגען מיט ר׳ יהושע בן לוי. זענען זייא אריין געקימען צו איין עני. האט דער ב״ה זייא מקבל גיוועזן (בסבר פנים יפות) אונ האט זייא אויך מכבד גיוועזן בכבוד גדול: אין מיטען דיא נאכט ווען אלעס האט גישלאפען. האט אליהו גיזאגט צו ר׳ יהושע. איך וועל דיר ווייזען וואס פאר איין לוהן איך וועל בעצאהלען דעם בעל הבית. אזו האט אליהו גיהרגט דיא איינציגע קיה וואס ער האט גיהאבט אין זיין פארמעגען ר׳ יהושע בן לוי האט זיך זעהר פארוואונדערט דאריבער. אזו האט איהם אליהו מגלה סוד גיוועזן דאס מיט דעם וואס ער האט איהם דיא קיה גיהרגט. האט ער איהם איין גראסע טובה געטיהן. ווייל עס איז נגזר גיווארען מן השמים, דאס זיין געליבט ווייב זאל איהם שטארבען. אצינד האט איהם זיין געליבטע קיה פון דעם עונש אבגעלייזט. נאך האט ער איהם פארצעהלט איין מעשה פון איין מענש וואס האט פיהל געלד מפזר גיוועזן. כדי צו ערלערנען זיין זיהן דיא חכמה פון שטערינקונסט. וויא זיין זיהן האט שוהן גיהאט דיא חכמה גרינדליך ערלערנט, האט זיין פאטער איהם גיפרעגט. וואס זעהסט דיא אצינד מיט דיא שטערין קונסט. אויף מיר? האט ער איהם גיזאגט. איך זעהע דאס אלע דיינע פפערד וועלין דיר אוים שטארבען. אזו האט ער תיכף פארקויפט אלע זיינע פפערד. דעם צווייטען טאג. האט ער איהם גיזאגט. היינט זעהע איך ווידער. דאס אלע דיינע הייזער וועלין דיר

פארברענט

פארברענט ווערין אזו האט ער ווידער תיכף פארקויפט זיינע הייזער, אונ אזו האט ער מעהרע מאהל געטיהן, צום סוף האט זיין זיהן צו איהם גיזאגט, ליבער פאטער, אצינד זעהע איך דאס עס איז אויף דיר אליין נגזר גיוואָרען, דאס זאלסט שטארבען, אזו האט ער אנגעפאנגען ביטערליך צו שרייען, אונד צו קלאגען וויל צו דעם האט ער שיהן נישט מעהר געפינען איין ענטרינונג, זיך צו קענען מציל זיין פון ט״הט, דאמאהלס האט ער ערשט פארשטאנען, זיין פעהלער, וואס ער האט זיך אליין גורם גיוועזן, דען ווען דיא ערשטע, אדער צווייטע גזירה העט מקוים געווארין, אזו ווער ער ניצול געווארין פון ט״הט, איבער דעם, איז נישט פארהאנדען בעסער פיר דעם מענש, נאר אלעס וואס ווערד אויף א״ה, געשיקט פון הימעל, עס זייא גיטין, אדער שלאבטין חלילה, אלעס מקבל צו זיין בשמחה, זיך פארציטשטעלין, דאס איך בין מחויב געווארין מיתה, אונ דורך דעם צער, אדער דורך דעם פארליסט, בין איך פון דיא שלאבטע גזירה ניצול געווארין :

אגרת הרמב"ן

האגרת הזאת שלח הרמב"ן ז"ל מעכו לקטלוניא לבנו על הענוה וצוה בו שיקראנה פעם אחת בשבוע וילמדו גם אחרים עמו ויהיה רגיל בה בעל פה כדי לחנכם בילדותם ביראת שמים. (העתקתיו מס' מעולפת ספירים בסופו) :

שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך. תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת. ובזה תנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם וכן אמרו רבותינו ז"ל כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אלא גיהנם שנאמר וגם רשע ליום רעה. וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה טובה מכל המדות טובות שנאמר עקב ענוה יראת ה' ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה כי תתן אל לבך תמיד מאין באת ולאן אתה הולך ושאתה רמה ותולעה בחייך ואף כי במותך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד. שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי לבות בני אדם ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. וכאשר תחשוב את כל אלה תירא מבוראך ותשמר מן החטא ובמדות האלה תהיה שמח בחלקך. וכאשר תתנהג במדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ומן החטא אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודה וחיי עולם הבא. ועתה בני דע וראה כי המתגאה בלבו על הבריות מורד הוא במלכות שמים כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים שנאמר ה' מלך גאות לבש וגו' ובמה יתגאה לב האדם. אם בעושר. ה' מוריש ומעשיר

כְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים װעלֶען מִיר דָא בעזה"י מַעְתִּיק זַיין (אגרת הרמב"ן) עַל לָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז. װאס דֶער הקדוש והטהור המקובל רבינו משה בן נחמן זצ"ל גֶעשְׁרִיבֶּען הָאט צוּ זַיין זוּהְן (מֵעִנְיַן הָעֲנָוָה) :

(שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ. וְאַל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ) מֵיין קִינְד פַארְנֶעם דִיא שְׁטְרָאף רֵייד פוּן דֵיין פָאטֶער. אוּנ פַארְלָאז נִישְׁט דִיא לֶעהְרֶע פוּן דֵיינֶע מוּטֶער. זָאלְסְט דִיךְ גֶעוֵוינֶען אַלֶע מָאהְל צוּ יֶעדֶען מֶענְשׁ צוּ רֶעדֶען בְּנַחַת. דַארוּרְךְ װֶערְסְט דוּ נִיצוֹל װֶערֶען פוּן כַּעַס. װָאס דָאס אִיז דִיא אַרְגְסְטֶע מִדָּה פוּן אַרֶע מִדּוֹת רָעוֹת. אַזוֹ וִויא דִיא חֲכָמִים הָאבֶּען גִיזָאגְט (כָּל הַכּוֹעֵס וכו') אַן דֶעם בַּעַל הַכַּעְסָן טוּט שׁוֹלֵט זַיין אַלֶע מִינֵי גֵיהִנָּם. אוּנ װֶען דִיא װֶערְסְט בעזה"י נִיצוֹל װֶערֶען פוּן כַּעַס. זָאלְסְט זֶעהְן כָּל הִתְפַּעֲלוּת צוּ טוּהְן דִיךְ צוּ בֶּעגְרֵייפֶען אַן דִיא מִדָּה טוֹבָה פוּן (עֲנָוָה) דֶעמוּטִיגְקֵייט. וַוייל דָאס אִיז דִיא בֶּעסְטֶע מִדָּה פוּן אַלֶע מִדּוֹת טוֹבוֹת. וּמִמֵּילָא דוּרְךְ דִיא חֲשׁוּבָה מִדָּה פוּן עֲנָוָה װֶערְסְט דוּ קוּמֶען צוּ יִרְאַת שָׁמַיִם. מַחֲמַת װָאס דִיא װֶערְסְט פַארְשְׁטֵיין פוּן וַואנֶען דִיא בִּיזְט גֶעקוּמֶען (מִטִּפָּה סְרוּחָה) אוּנ וִויא אַהִין דִיא װֶערְסְט וִוידֶער צִירִיק גֵיין (לִמְקוֹם רִמָּה וְתוֹלֵעָה). אוּנ פַאר װֶעהְם דִיא בִּיזְט אָהְנְגֶעבְּרֵייט דִין וְחֶשְׁבּוֹן אָפּ צוּ גֶעבֶּען פַאר דֶעם מֶלֶךְ הַכָּבוֹד מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב"ה. אוּנ װֶען דִיא מֵיין קִינְד װֶערְסְט אַן דִיא דָאזִיגֶע זַאכֶען אֵייבִּיג דֶענְקֶען. אַזוֹ װֶערְסְט דוּ זוֹכֶה זַיין צוּ קוּמֶען צוּ יִרְאַת שָׁמַיִם. זִיךְ אֵייבִּיג צוּ פַארְכְטֶען פַאר הקב"ה. אוּנ װֶערְסְט דִיךְ הִיטֶען פוּן צוּ זִינְדִיגֶען. אוּנ װֶערְסְט אוֹיךְ קוּמֶען צוּ דִיא מִדָּה טוֹבָה פוּן הִסְתַּפְּקוּת. זִיךְ בֶּעגְנִיגֶען צוּ לָאזֶען מִיט אַלֶעס װָאס דֶער בּוֹרֵא ב"ה װֶערְד דִיר בִּישֶׁעהְרֶען : זָאלְסְט וִויסֶען מֵיין קִינְד. װֶען דוּ װֶערְסְט דִיךְ אַלֶע מָאהְל נוֹהֵג זַיין בְּמִדּוֹת הָעֲנָוָה. אוּנ װֶערְסְט דִיךְ הִיטֶען פוּן עֲבֵירוֹת. אַזוֹ װֶערְסְט דִיא זוֹכֶה זַיין לְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ. אוּנ אוֹיךְ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. מֵיין קִינְד זָאלְסְט וִויסֶען. דָאס דֶער בַּעַל גַּאֲוָה טוּט מוֹרֵד זַיין בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וַוייל דִיא אֶמֶתְדִיגֶע גַּאֲוָה גִיהֶער נָאר צוּ הקב"ה. אַזוֹ וִויא עֶס שְׁטֵייט (ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ וגו'). אוּנ בֶּאֱמֶת מִיט װָאס הָאט זִיךְ דֶער מֶענְשׁ בְּגַאֲוָה

ומעשיר. ואם בכבוד. הלא לאלהים הוא. שנאמר והעושר והכבוד מלפניך ואיך מתפאר בכבוד קונו. ואם מתפאר בחכמה מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח. נמצא הכל שוה לפני המקום. כי באפו משפיל גאים וברצונו מגביה שפלים. לכן השפל עצמך וינשאך המקום. ע"כ אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה תמיד. כל דבריך יהיו בנחת וראשך כפוף ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה ואל תביט בפני אדם בדברך עמו. וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. ואם חכם או עשיר הוא עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך. שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד. בכל דבריך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת חשוב בלבך כאלו אתה עומד לפני הקב"ה ושכינתו עליך כי כבודו מלא העולם. ודבריך יהיו באימה וביראה כעבד לפני רבו ותתבייש מכל אדם ואם יקראך איש אל תעננו בקול רם רק בנחת כעומד לפני רבו. והוי זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה. וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו

צו האלטען. ווען דורך עשירות. פארוואהר עשירות קומט דאך נאר פון הקב"ה. אזו וויא עס שטייט (ה' מוריש ומעשיר). ווען ווידער מחמת כבוד. פארוואהר דער כבוד געהער נאר צו הקב"ה. אזו וויא עס שטייט (העושר והכבוד מלפניך). זאל זיך ווידער איין מענש וועלען בגאוה האלטען ווייל ער איין חכם איז. הלא פארוואהר דיא חכמה איז דאך נאר פון הקב"ה אונ ווען ער וויל טוט ער דיא חכמים פארנארען אזו וויא עס שטייט (מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח) נמצא דאס פאר הקב"ה זענען אלע מענשען גלאך. דיא הופירדיגע מענשען טוט הקב"ה נידריג מאכען. אונ דיא נידריגע טוט ער ערהייבען: איבער דעם מיין קינד האלט דיך אליין פארשעפט. אזו ווערד דיך הקב"ה ערהייבען. ועתה אצונד מיין קינד וועל איך דיך אונטערריכטען וויא דוא זאלסט דיך נוהג זיין מיט דיא מדה ענוה. דיינע אלע רייד צו דיא מענשען זאלען אלע מאהל זיין בנחת. אונ דיין קאפ אראפ געבויגען. מיט דיינע אויגען זאלסט דו אראפ קוקען: ובשעת דיא ווערסט רעדען מיט איין מענש. זאלסט איהם נישט אין פנים קוקען. מחמת ענוה. אויך יעדען מענש וואס ווערסט זעהן זאלסט איהם האלטען גרעסער אונ חשובר פון דיר. דען אויב יענער איז איין חכם. אדער איין עושר. אזו ביזט דאך מחויב מצד הדין איהם בכבוד צו האלטען

איז יענער ווידער איין עני. אונ דיא איין עושר. אדער דיא ביזט מעהר חכם פון איהם. דארפסט איהם מהאי טעמא בכבוד צו האלטען. ווייל דיא ביזט מעהר חייב פון איהם ווייל ווען ער טוט עפעס איין פעהלער. איז ער געראכנט וויא איין שוגג. אונ דיא ביזט געראכנט פאר איין מזיד:

(בכל דבריך) בייא אלע דיינע רייד. אונ בייא אלע דיינע מעשים וואס וועסט וועלען טוהן. זאלסט אלע מאהל טראכטען גלאך דיא שטייסט אצונד פאר הקב"ה (כי כבודו מלא עולם) ווייל זיין כבוד איז פול אויף דיא גאנצע וועלט: אויך אלע דיינע רייד זאלען זיין באימה וביראה. אזו וויא איין עבד פאר זיין הערר. פאר יעדען מענש זאלסט דיך שעהמען נישט צו איהם הויך צו רעדען. נאר בנחת. גלאך דיא העסט געשטאנען פאר דיין רבי: זאלסט זעהן אייביג צו לערנען תורה וועלכע דיא זאלסט זיא קענען מקיים זיין. אונ יעדעס מאהל וואס דיא ווערסט האבען אויסגעלערנט. זאלסט אריין קוקען אין דעם ספר וואס האסט געלערנט. אויב דיא קענסט דאס מקיים זיין. וואס האסט אצונד גילערנט. זאלסט זעהן יעדען פריה אונ מארגען (מפשפש במעשים) צו זיין אין דיא מעשים פון דען טאג צו איבערזיכטיגען אויב דיא האסט נישט דען טאג עפעס איין פעהלער געטוהן. דאדורך

ווערסט

אגרת הרמב"ן

לקימו. ותפשפש במעשיך בבקר ובערב. ובזה יהיו כל ימיך בתשובה. והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה והכן לבך לפני המקום ב"ה וטהר רעיונך והשוב הדבור קודם שתוציאנו מפיך. וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא ובזה יהיו דבריך ומעשיך ומהשבותיך ישרים ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת ומקובלת לפני המקום ב"ה שנאמר תכין לבם תקשיב אזנך. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחות לקימה וללכת בה תמיד אחר השם יתברך למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. ובכל יום שתקראנה יענך מן השמים כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם אמן סלה :

וֶועסְט זוֹכֶה זַיין (שיהיו כל ימיך בתשובה) וָואס אַלֶע דַיינֶע טֶעג וֶועלֶען זַיין מִיט תְּשׁוּבָה; מַיין קִינְד בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה זָאלְסְט זֶעהְן פוּן דִיר אָב צוּ טוּהְן אַלֶע עִנְיָנִים פוּן דִיא וֶועלְט. אוּנ זָאלְסְט זֶעהְן אָן צוּ גְרֵייטֶען דַיין הַארְץ פַאר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ; פַאר יֶעדֶען דִבּוּר וָואס דִיא ווִילְסְט רֶעדֶען. זָאלְסְט פְרִיעֶר טְרַאכְטֶען וָואס דוּא ווִילְסְט רֶעדֶען. אוֹיךְ פַאר יֶעדֶע זַאךְ וָואס ווִילְסְט טוּהְן. זָאלְסְט פְרִיעֶר טְרַאכְטֶען אוֹיבּ דוּא דַארְפְסְט דִיא זַאךְ צוּ טוּהְן. אוּנ וֶוען דִיא וֶועסְט דִיךְ אֵייבִּיג אַזוֹי פִיהְרֶען בַּייא אַלֶע דַיינֶע זַאכֶען. אַזוֹי וֶועסְט גָאר נִישְׁט דַארְפֶען צוּ קוּמֶען צוּ זִינְדִיגֶען. נָאר אַלֶע דַיינֶע מַעֲשִׂים וֶועלֶען גֶעווִיס רַאכְטפַארְטִיג זַיין פַאר הַשִּׁי"ת. אוּנ דַיין תְּפִלָּה וֶועט רֵיין אוּנ לוֹיטֶער זַיין. אוּנ אָהְנְגֶענוּמֶען זַיין פַאר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מַיין קִינְד אִיךְ גֶעבִּיטֶה דִיךְ זָאלְסְט דֶעם דָאזִיגֶען בְּרִיעף לְכָל הַפָּחוֹת יֶעדֶע וָואךְ אַיין מָאהְל דוּרךְ לֵיינֶען. אַזוֹי וֶועסְט דוּא מַצְלִיחַ זַיין אִין אַלֶע דַיינֶע וֶועגֶען. אוּנ וֶועסְט זוֹכֶה זַיין לְעוֹלָם הַבָּא (הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים): אוּנ יֶעדֶען טָאג וָואס דוּא וֶועסְט דֶעם בְּרִיעף לֵיינֶען. וֶועט מֶען דִיר מִן הַשָּׁמַיִם עֶנְטְפֶערֶן. וָואס דוּ וֶועסְט פוּן אִיהְם פַארְלַאנְגֶען (מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן):